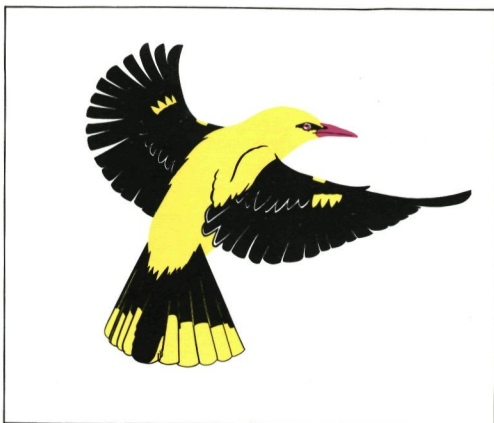




Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
SEPTEMBER 1992 - JAARGANG 58
AFGIFTEKANTOOR 2300 TURNHOUT-1



H. FRANCKX.	
De vogels van Tenerife	153
Vijf voor twaalf	159
H. BUESINK. De Heivlinder	162
R. DEMAN. De overwintering van de Bonte strandloper in het natuurreservaat "Groot Buitenschoor" te Zandvliet	164
H. FRANCKX. De Heremietibis : met uitsterven bedreigd	166
H. FRANCKX. De Grote trap : een vogel van de Rode Lijst	167
R. DE LUST. Tussen fjells en toendrabochels : de Standleeuwerik	168
Activiteitenkalender	172
Voor u gesprokkeld	176
Verenigingsberichten	179
Boekbespreking	181
Van Aalscholver tot Zeis	183
Goed om te weten	186

Titelblad : Weldra weer herfst

Foto : A. De Jonghe

Administratie: De Wielewaal vzw

Graatakker 11 - 2300 Turnhout

Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)

Hoofredacteur: G. Luyts

Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Lidmaatschap en abonnementen

België: 500 F. - Nederland en Luxemburg: 800 F

KNNV-leden: 700 F. - Andere landen: 900 F.

Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks
tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift
ORIOLUS.

Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een
gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever: G. Luyts, Turnhout

Gedrukt op chloorvrij papier

Druk: Matthys-Beccu, Turnhout

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE SEPTEMBER 1992

De vogels van Tenerife

Henri Franckx

Onder de vele toeristen, die naar Tenerife komen op zoek naar zonneschijn, zijn er slechts enkele die naar vogels kijken. Tenerife is inderdaad geen Mekka voor ornithologen.

Op heel de Canarische archipel hebben in de loop der tijden ooit 78 vogelsoorten en ondersoorten gebroed, waarvan 55 op Tenerife.

Hierbij zijn enkel endemische soorten of ondersoorten, die alleen hier kunnen waargenomen worden. Het zijn vooral deze endemische vogels die de soortenjagers naar de Canarische eilanden lokken.

Anderzijds trekken er heel wat Europese vogels door of komen ze overwinteren in Tenerife. Er is dus altijd wel wat te beleven.

Laten we eens nagaan wat er per biotoop zoal te zien is.

De woonwijken

In nieuwe tuinen, vooral deze met Bouganvillea, huizen **Tjiftjaf** en **Zwartkop**, welke beide in Tenerife broeden. De Tjiftjaf behoort tot de ondersoort "*canariensis*". Hij heeft een totaal andere zang dan onze Tjiftjaf. De Spaanse naam "*mosquitero*" betekent muggenvanger. Vooral in het groene noorden is hij talrijk, evenals de **Merel**, die echter eer de bananenplantages opzoekt. Ook de Canarische Merel verschilt van de onze. Hij heeft een grote gele oogring en behoort tot de ondersoort "*Turdus merula cabreræ*".

De **Spaanse mus** vervangt de Huismus op de Canarische eilanden. Zij is aanwezig in elke bebouwde omgeving, waar ze nestelt in de open gevelversieringen, in de bloembakken aan de ramen en in de kruin van de Canarische dadelpalmen. De nesten bestaan trouwens grotendeels uit vezels van de bloemen van deze bomen.

Dank zij deze grote, slordige nesten ziet men goed dat de mussen verwant zijn met de weervogels. De mannetjes zijn fel getekend, de wijfjes lijken op deze van onze Huismus. Het gekwetter van de Spaanse mus is helderder en dieper van toon dan dat van de Huismus.

Eigenaardig genoeg heeft deze mooie vogel het eiland slechts gedurende de laatste honderd jaar veroverd. Hierdoor werd de inheemse **Rotsmus** verdrongen naar enkele geïsoleerde plaatsen. Deze Rotsmus behoort tot de ondersoort "*madeirensis*".

De **Eilandgierzwaluw** is zeer algemeen en het hele jaar door present. Hij is gemakkelijker te herkennen door de kenmerkende roep, dan door het donkerder voorkomen en kleiner formaat.

De **Vale gierzwaluw** verlaat Tenerife van oktober tot en met december. Beide zwaluwsoorten broeden in de steile ravijnen.



Tjiftjaf, een plaatselijke ondersoort waarvan de zang sterk verschilt met die van onze vogels. Foto: H. Van der Vloet



Berthelots pieper, algemeen voorkomende endemische soort op de Canarische eilanden en Madeira.

Foto: H. van der Vloet



Lavaveld zoals dat vooral in het zuiden van Tenerife aan te treffen is. Op de voorgrond de cactusachtige Canarische wolfsmelk, komt op alle Canarische eilanden voor tot op 900 meter.

Foto: H. Van der Vloet

In de lente en de herfst krijgen ze gezelschap van trekkende **Huis-** en **Boerenzwaluwen**, terwijl de aan- dachtige waarnemer ook al eens een **Gierzwaluw** of **Alpengierzwaluw** zal noteren.

De meest voorkomende vogel in Tenerife is zonder twijfel de **Berthelots pieper**, zo genoemd naar de Franse ornitholoog. Het is de enige piepersoort die op de Canarische eilanden broedt en tevens endemisch is. Hij vervangt de Graspieper, waarop hij sterk gelijkt. Hij broedt reeds vanaf januari en komt op alle mogelijk plaatsen voor in de woestijn, op braakliggende gronden, op stranden, in tuinen en zelfs ver boven de boomgrens in de vlakte van Ucanca aan de voet van de Teide berg. Alleen in het dichte bos ontbreekt hij. Vermits hij vaak gezien wordt al lopend langs wegen en sporen, kreeg hij de plaatsnaam van "Correcamino" of wegrenner.

De **Spreeuw** broedt sinds enkele jaren op Tenerife en Gran Canaria, terwijl de **Zwarte spreeuw** er alleen wintergast is.

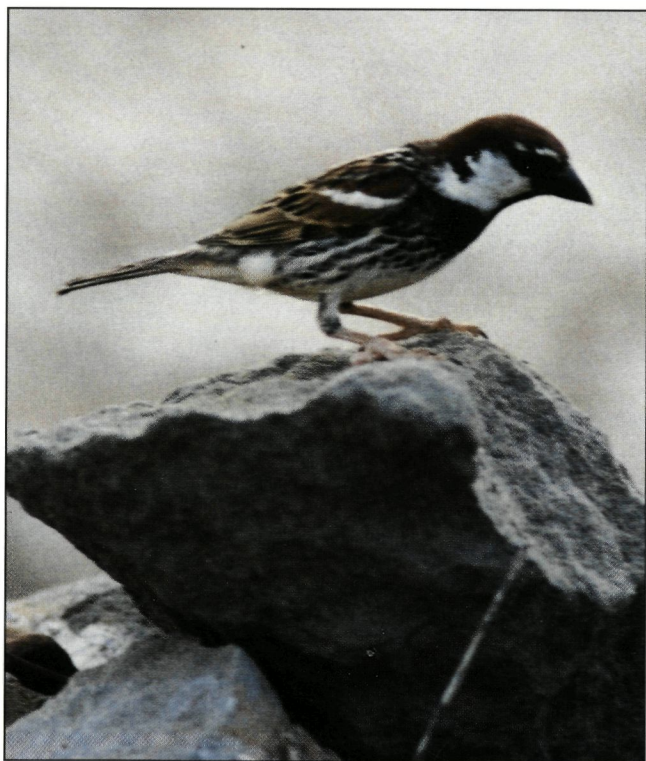
Zoals in andere landen het geval is, hebben de **Hals- bandparkieten** ook Tenerife veroverd. Het zijn vermoedelijk ontsnapte exemplaren uit een van de vele papegaaienparken. Bijna dagelijks hoorden wij ze met veel lawaai over ons verblijf in Ten Bel vliegen.

De stranden

De meeste kusten zijn rotsachtig en rijkelijk voorzien van grotten en spelonken. Het zijn ideale plaatsen voor vogelobservatie.

Wees echter discreet op de enkele beschutte zandige inhammen, gezien de hier zonnende "roodborstjes" en

"witgatjes" niet erg gesteld zijn op het bezoek van personen, gewapend met een verrekijker. Tijdens de zomermaanden zijn er aan de kusten niet veel



Spaanse mus, vrij zeldzaam in Spanje maar algemeen op de Canarische eilanden.

Foto: H. van der Vloet



Kanarie, komt voor op de westelijke eilanden. De voorvader van de gekweekte Kanarie. De zang komt sterk overeen.

Foto: H. Van der Vloet

vogels te zien, behalve **Geelpootmeeuwen** en nu en dan een **Visdiefje**. De Geelpootmeeuwen die hier voorkomen behoren tot de ondersoort "*atlantis*". Deze ondersoort komt enkel voor op de Azoren, Madeira en de Canarische eilanden. Dit is de enige meeuwensoort die op de Canarische archipel broedt. Dit doen zij op de nissen van de steile en ontoegankelijke zeekliffen. De Visdiefjes broeden op de rotsen en riffen in de zee.



Atlantische geelpootmeeuw, de donkere mantel doet dikwijls denken aan de Britse Kleine mantelmeeuw.

Foto: H. Van der Vloet

In de holten en spleten van de hoge rotskusten nestelen ook de **Rotsduiven**. Deze *Columba livia* behoort tot de ondersoort "*canariensis*". Zij heeft wel de twee donkere strepen in de vleugel, maar mist grotendeels de witte stuit van de nominaatvorm.

Op enkele uitgestrekte zandstranden, zoals deze van El Medano in het zuidoosten broeden nog enige **Strandplevieren**.

In de winter en tijdens de trek foerageren op de rotskusten **Kokmeeuwen** en **Kleine mantelmeeuwen**, een enkele **Kleine zilverreiger**, soms een **Blauwe reiger** en heel de reeks waadvogels. **Regenwulpen**, **Steenlopers**, **Drieteenstrandlopers**, **Bonte strandlopers** en **Zilverplevieren** spannen hierin de kroon.

In het zuiden zijn vooral de wandelweg langs de kust vanaf Los Christianos tot Playa de las Americas en de promenade van Las Galletas bij hoog water zeer in trek bij de steltlopers.

In het noorden zoekt men hiervoor best de rotskust van Punta del Hidalgo op.

De zee

Menig Tenerife-bezoeker waagt zich wel eens op zee, al was het maar voor de anderhalf uur durende overtocht van Los Christianos naar het naburige eiland Gomera. Hij komt dan onvermijdelijk **Kuhls pijlstormvogels** tegen, die op beide eilanden broeden in barancos (ravijnen) bij de zee. Deze gracieuze vogels glijden laag over de golven heen, waarbij ze beurtelings de zwarte bovenzijde en de witte onderzijde tonen.

Pijlstormvogels verblijven overdag ver op de oceaan en begeven zich 's avonds naar hun broedplaatsen, waar ze 's nachts hun geheimzinnig geluid laten horen. Vóór het licht wordt, keren ze terug naar zee. De vogels op de Canarische archipel behoren tot de ondersoort "*Puffinus diomedea borealis*".

Heel wat minder talrijk zijn de eveneens op Tenerife broedende **Kleine pijlstormvogels** en **Bulwers stormvogels**, terwijl men al uitzonderlijk veel geluk moet hebben op een **Stormvogeltje** in de kijker te krijgen.

De beste kans om pijlstormvogels te zien maakt men, als men vanaf maart tot oktober met een boot op safari gaat voor walvissen en dolfijnen. Een groep pijlstormvogels, duikend naar Sardienen of kleine Makrelen duidt vaak op de aanwezigheid van dolfijnen. De safariboten trekken er dan ook naar toe.

De waterbekkens

Voor de aan het water gebonden vogels zijn de reservoirs zeer produktieve biotopen.

De meeste betonnen bekkens hebben verticale wanden en bieden zo niet de minste voedselgelegenheid voor waadvogels. Maar zelfs de kleinste verschaft vaak broedgelegenheid aan de **Grote gele kwik**, waarvan de ondersoort "*Motacilla cinerea canariensis*" een prachtige vogel is. De **Witte kwik** is een wintergast.

Gelukkig zijn veel stuwmeertjes aangelegd door het afdammen van een natuurlijke waterloop. Door hun zacht hellende slijkerige oevers zijn ze uitstekend geschikt als pleister- en voedselplaatsen voor vele soorten vogels.

Het hele jaar door is hier de **Kleine plevier** aanwezig (deze broedt hier), samen met de niet broedende **Blauwe reiger**, **Kleine zilverreiger**, **Steenloper**, **Zilverplevier** en

soms **Waterhoen** en **Meerkoet** (welke twee recent op Tenerife zijn komen broeden).

In de winter en vooral in de trekperiodes daagt hier het hele heir van waadvogels op. Bij strenge winters in Europa kan ook het aantal eenden oplopen: **Wintertaling**, **Tafeleend** en **Slobeend** zijn geregelde wintergasten, terwijl **Smient**, **Krakeend**, **Kuifeend** en **Pijlstaart** van tijd tot tijd in Tenerife afdalen.

De meest spectaculaire van de sporadische bezoekers van de grootste reservoirs is de **Visarend**, die ook zou broeden op de hoogste zeekliffen van het eiland. In december 1991 hadden wij het geluk een Visarend te observeren in de buurt van La Rasca, de meest zuidelijke punt van Tenerife. Deze vogel was vermoedelijk een overwinteraar.

De akkers

Het in cultuur gebracht deel van het eiland bevat ook enkele vogelsoorten. **Grauwe gors**, **Kneu**, **Putter** en **Groenling** zijn voldoende gekend door de Europese ornithologen. De Groenling heeft hier een gelere onderzijde dan de onze en wordt ondergebracht in de ondersoort "*aurantiventris*".

De algemeen voorkomende endemische **Kanarie** zal zeker voor het nodige enthousiasme zorgen. Behalve op de westelijke eilanden van de Canarische archipel komt hij ook voor op Madeira en de Azoren. Hij vervangt hier de Europese kanarie. De melodische zang klinkt vanuit de top van bomen en hoge struiken.

Uilen kunnen 's nachts gehoord worden in hoge bomen rond de akkers. Er zijn maar twee soorten: de **Rans-** en **Kerkuil**.

Een paar Ransuilen is stevast te zien in de eucalyptusbomen bij een verlaten hacienda in de buurt van het dorp El Fraile, gelegen aan de Costa del Silencio. Beide vogels verblijven er al jaren.

De woestijnen

Voor mij blijven de woeste gronden nog altijd de interessantste biotopen. Zandwoestijnen zijn er op Tenerife niet meer en vermoedelijk zelfs nooit geweest. Hiervoor moet men naar het meer oostelijk gelegen eiland Fuerteventura.

De woestijnen van Tenerife zijn lavavelden, gekend onder de naam "malpais". Alhoewel er ook in het zuiden niet veel meer van overblijft door de steeds uitbreidende bananenplantages, golfterreinen en urbanisaties, toch loont het de moeite ze te exploreren, zeker op het schiereiland van La Rasca bij Las Galletas of in de rotsgronden van El Medano. De beste plaatsen zijn deze in de buurt van plantages of reservoirs.

Berthelots piepers zijn hier algemeen. Enkele **Hoppen** blijven overwinteren, maar in de lente treft men vaak paartjes aan in de buurt van bananenplantages, waar later in het jaar hele families voorkomen.

Men komt er vaak groepjes Regenwulpen tegen, op zoek naar mieren.

Klapeksters zijn niet erg talrijk, maar vallen gemakkelijk op vanop hun uitkijkposten op cactussen, tomatenvelden of telefoondraden. Zij behoren tot de ondersoort "*Lanius excubitor koenigi*", die de witte streep boven het oog mist.

Met wat geluk stoot men op een groep **Woestijnvinken**. Deze vallen vooral op door hun metaalachtige roep, die lijkt op een kindertrompetje. Vooral in de verlaten



Eeuwig blad, inheems op Tenerife, La Gomera, Nierro en La Palma. Op droog terrein tot op 1200 meter, vooral aan de noord- en oostkust.

Foto: H. Van der Vloet

tomatenvelden boven op de Guaza-berg tussen Palm-Mar en Los Christianos maakt men een goede kans deze vinken te ontmoeten. Onder een stil, nasaal gemurmur pikken zij onkruidzaadjes op tussen de lavasteentjes.

De **Kleine kortteenleeuwerik** komt eveneens voor op braakliggende grond.

De **Brilgrasmus** broedt in het struikgewas, net als de **Kleine zwartkop**. Door hun verborgen levenswijze worden beide soorten meer gehoord dan gezien. Dank zij een groot aantal hagedissen komt de **Torenvalk** hier algemeen voor. Hij behoort tot de ondersoort "*Falco tinnunculus canariensis*" en is standvogel op Tenerife. Deze ondersoort is donkerder dan onze Torenvalk.

Tortels keren terug in de lente om te broeden. Ze zijn dan algemeen ondanks het afschot. Ook enkele **Barbarijse patrijzen** overleven de jacht. Met zeer veel geluk krijgt men soms ook een **Kwartel** te horen.

Een van de interessantste steppevogels is de **Griel**. Enkele exemplaren zouden nog stand houden in het sterk slinkende malpais. Overdag krijgt men ze niet vlug te zien. In de lente en vroege zomer hoort men echter soms hun karakteristieke roep, als ze op weg zijn naar een drinkplaats. Hun roep bezorgde ze de plaatselijke naam van "Per Lui".

Tijdens de Wielewaalreis van 8 t.e.m. 22 maart 1992 kregen een drietal energieke ornithologen tweemaal een paar Grielen in de kijker, eenmaal in de vlakte ten oosten en eenmaal in het gebied ten westen van het dorpje Las Galletas, gelegen in het zuiden van Tenerife. De soort kan er dus nog broeden.

Lang geleden moet in de streek van El Medano ook de **Renvogel** zijn voorgekomen. Momenteel broedt hij nog alleen in Fuerteventura en Lanzarote en ook daar is het niet meer gemakkelijk hem nog in de kijker te krijgen.

De beste periode voor vogelobservatie op de Canarische eilanden is einde maart en begin april. In deze tijd passeren de trekvogels op hun weg naar het noorden. Een interessante trekker is de **Bijeneter**. Hij broedt wel

niet op Tenerife, maar trekt door in de lente. Bovendien moet men in het voorjaar elke Klapekster goed bekijken, want het zou wel eens een **Roodkopklauwier** op doortocht kunnen zijn.

De laurierbossen

De laurierbossen bevatten de relictten van de uitgestorven mediterrane flora van het Tertiair. Lang geleden was bijna heel het eiland erdoor bedekt. Het laurierwoud werd echter sterk gereduceerd door herbebossing met dennen en door akkerbouw.

In Tenerife is er nog Laurasilvia in het noorden van het Anaga-gebergte (oosten), het Teno-gebergte (westen) en aan de noordzijde van de bergrug tussen La Esperanza en Orotava.

Buiten enkele eerder reeds vernoemde soorten komen in deze bossen vooral **Roodborstjes** en **Vinken** voor.

Op de Canarische eilanden komen drie ondersoorten van de Vink voor, waarvan de vormen "*Fringilla coelebs tintillon*" broedvogel is op Gomera, Tenerife en Gran Canaria.

De **Houtsnip** broedt hier ook, maar is zoals overal zeer moeilijk waar te nemen.

Het laurierbos is vooral interessant omwille van twee endemische zeldzaamheden: de **Laurier-** en de **Bolle-duif**.

Beide duiven zijn een ondersoort van de **Houtduif**. Ze lijken sterk op mekaar, maar alleen de Bolle-duif heeft een zwarte eindband aan de staart. De **Trocaz-duif** is een andere ondersoort. Deze leeft op Madeira, is het evenbeeld van de Bolle-duif maar heeft een zilverachtige halsvlek.

Bij helder weer is het panoramapunt van de Pico del Ingles op het Anaga-schiereiland de uitgelezen plaats om de beide duiven in de kijker te krijgen. Men staat er 1000 meter boven de zeespiegel en heeft er een prachtig zicht op de laurierbossen, waarin de duiven nestelen. Een andere goede plaats ligt op de onverharde, maar brede weg van Erjos naar Las Portelas op enkele km van Erjos. Ook hier kijkt men over het laurierbos heen.

De overtuigde "twitcher" neemt echter best in Los Christianos de boot naar Gomera voor een bezoek aan het Nationaal Park van Garajonay. Dit is de hoogste top van het eiland, begroeid met laurierbos. Beide duivensoorten komen er zeer talrijk voor, net als de Houtsnip.

De beste plaats is de buurt van El Cedro, gelegen op een zijweg van de weg van San Sebastian naar Hermigua.

Het dennenwoud

Het hoogtepunt van een verblijf in Tenerife is een bezoek aan het Nationaal Park van Las Canadas, gedomineerd door de 3715 m hoge Teide. Er leiden 4 wegen naar de bergtop, maar vanwaar men ook komt, men moet eerst door het woud van Canarische dennen voor men de hoogvlakte bereikt.

In het dennenwoud huizen vogels in groot aantal maar gering in soorten. De beste observatieplaatsen zijn deze waar water voorhanden is. Vooral op het einde van de hete zomer komen de vogels hier geregeld drinken. De vele goed aangeduide picknickplaatsen hebben meestal drinkwaterkraantjes, waar de weinig schuwe vogels op af komen.



Blauwe vink mannetje, endemisch op Tenerife. De ondersoort F.t. polatzeki komt voor op Gran Canaria.

Foto: H. Van der Vloet



Pimpelmees, verschilt van onze Pimpelmees voornamelijk door blauwe rug en donkere koptekening. De ondersoort teneriffae komt voor op Tenerife, Gran Canaria en La Gomera. Op de andere eilanden vindt men nog drie andere ondersoorten.

Foto: H. Van der Vloet

De beste plaats is de recreatiezone van Las Lajas, halfweg Vilaflor en het Nationaal Park van Las Canadas del Teide. Een andere goede plaats is de picknickzone in de kleine krater van La Caldera, in de buurt van de forellenvijver van Aguamansa.

Ook in het informatiecentrum van El Portillo, waar een vijvertje, drinkbakjes en voedertafels zijn aangebracht, zijn verscheidene soorten zangvogeltjes van kortbij waar te nemen.

Een van de mooiste endemische vogelsoorten komt voor in het dennenbos: de **Blauwe vink**. Zij is iets groter dan de Vink en heeft een karakteristieke "chiu-chiu" roep. In kleine groepjes komen ze vaak naar picknickplaatsen op zoek naar kruimels.

Pimpelmezen komen talrijk voor in het dennenwoud. Ze nestelen in de vele nestkastjes opgehangen door ICONA. Op de Canarische eilanden komen 4 ondersoorten voor, waarvan de vorm "*Parus caeruleus teneriffae*" op Tenerife, Gran Canaria en Gomera. Deze ondersoort verschilt van onze Pimpelmees door de zwarte i.p.v. blauwe kopkap.

Ook een lid van de *Regulus*-familie bewoont in groot aantal de dennenwouden van Tenerife. Tot 1980 werd het aanzien als een ondersoort van het Vuurgoudhaantje. Het vogeltje mist echter de witte streep boven en de zwarte streep door het oog. Daarom werd het vanaf 1980 beschouwd als een ondersoort van het Goudhaantje. Volgens een recent DNA-onderzoek is het nu een zelfstandige soort geworden: "*Regulus teneriffae*".

De **Grote bonte specht** wordt in het dennenbos zeker gehoord en soms gezien. Het betreft weerom een endemische ondersoort. Wij hadden er een mooie waarneming van op de recreatiezone van Las Lafat.

Kanarie en Tjiftjaf komen eveneens talrijk voor, vooral daar waar het woud grenst aan akkerland. Minder algemeen is de **Europese kanarie**.

Overvliegende **Raven** zijn een gewoon gezicht. Deze ondersoort "*Corvus corax tingitanus*" is kleiner dan de nominaatvorm.

Buizerds nestelen in al de bergstreken in verscheidene paartjes. Deze die hier broeden behoren tot een ondersoort "*Buteo buteo insularum*" en worden gekenmerkt door hun vrij korte staart.

Sperwers jagen er op kleine zangvogels.

Volledigheidshalve vermelden we nog **Aasgier**, waarvan de laatste exemplaren zouden voorkomen in het noordwestelijke gedeelte van Teno.

De **Barbarijse valk** ten slotte is in geen jaren meer in Tenerife waargenomen.

Besluit

In de loop der jaren zijn in Tenerife 55 vogelsoorten broedend aangetroffen. Wie er hiervan 40 kan zien tijdens een vakantie, heeft al een mooi resultaat geboekt. Tijdens de trekperiodes en in de winter komen hier natuurlijk nog heel wat Europese soorten bij.

Tijdens de Wielewaalreis van maart 1992 noteerden wij 59 soorten, waarvan 42 broedvogels zijn in Tenerife.

Voor de Canarische eilanden is dit beslist een succes.

Voor botanisten en geologen is hier nog veel meer te beleven.

En ten slotte is er de prachtige natuur en vooral... de zon.

Literatuur

Crocker Dr. P. *The Birds of Tenerife*.

Heinzel H., R.S.R. Fitter, J.F. Parslow. *Gids voor alle vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten*.

Martin A. *Atlas de las aves nidificantes en la isla de Tenerife*.

Mereno J.M. *Guia de las Aves de las Islas Canarias*.

Padron F.P. *Las Aves de Canarias*.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier.

JETFOIL BEDREIGING VOOR GRIENDENPOPULATIE TENERIFE

Grienden zijn tandwalvissen die wel 10 meter lang worden. Ze beschikken over een verbluffend intelligentiepeil en hebben een hechte familieband.

Alhoewel deze Pilot whales in se uit de kluiten gewassen dolfinjachtigen zijn, verwant aan de Orca's, zijn ze bij het algemene publiek vooral bekend als de "walvissen" die regelmatig op stranden aanspoelen.

Onlangs ontdekten enkele Belgen een grote familie Grienden ter hoogte van de vakantiesteden Playa Americas en Los Christianos op Tenerife. Ook een aantal Amerikaanse onderzoekers bestudeerden deze tot 500 dieren tellende groep(en). Zeer recente studies wijzen uit dat de Grienden er het jaarrond verblijven en wellicht zelfs in het relatief rustige water kalven. Twee factoren zijn hiervoor bepalend: de vulkaan El Teide zorgt voor beschutting en tussen Tenerife en La Gomera situeert zich een 1000 meter diepe kloof, waarin de Grienden hun voedsel (inktvissen) kunnen bemachtigen.

Maar ook hier krijgen de Grienden het minder gemakkelijk. Vooreerst werd er tussen Tenerife en La Gomera een draagvleugelbootverbinding aangelegd.

De jetfoil heeft de laatste 3 jaar zeker 5 Grienden gedood, maar ook tientallen dieren zwaar verwond. De jetfoil vaart/vliegt dan ook dwars door het gebied waar de Grienden leven. Hier zouden dringend maatregelen moeten worden genomen: uiteindelijk maakt het de toeristen niets uit of ze nu 25 dan wel 35 minuten in de vliegboot zitten. De autochtone bevolking neemt overigens de goedkopere bootverbinding.

Alhoewel de goed georganiseerde whale-safari's en snorkeltrips weinig of geen negatieve impact hebben op de Grienden (de groep groeit nog steeds aan), zou het bezoeken van de walvisgronden strikt gereguleerd moeten worden.

Momenteel gaan er naast de natuureducatieve bootsafari's ook veel particuliere bootjes naar deze families. En die waterrecreanten zijn niet altijd even gedisciplineerd.

Tenerife is weliswaar gelegen ter hoogte van Marokko, doch een provincie van Spanje. Tijd dus voor de EG om hier een eerste walvissenreservaat op te richten naar Amerikaans model.

Uit de Milieukrant

512 VOOR

HET KLOKKEVEN TE MALLE BEDREIGD

Situering

In het noordoosten van de gemeente Malle (Oost) ligt het 30 ha grote natuurterrein "het Klokkeven". Het wordt o.a. begrensd door weilanden en door het domein "De Volharding", eigendom van Waters en Bossen (60 ha) en ligt in de onmiddellijke nabijheid van ons natuurreservaat "De Bonte Klepper".

Beschrijving en geschiedenis

Net als De Volharding is het Klokkeven een voormalig kleiontginningsgebied. De kleiputten zijn geëvolueerd naar biologisch waardevolle vijvers, omgeven door heidevegetaties, boomopslag en vennen.

Vele oudere inwoners van Malle en Rijkervorsel herinneren zich het Klokkeven uit hun jeugd, toen zij nog onbekommerd konden genieten van de zwempartijen in de heldere kleiputten. Door de ondoordringbare kleilaag konden een aantal ondiepe vennen ontstaan. De landschappelijke verscheidenheid die hiervan het gevolg was, maakte het terrein tot een geliefd wandeloord voor de omgeving totdat het gebied nog niet zo lang geleden voor de jacht werd afgesloten.

Een kerstlegende verklaart de naam "Klokkeven" en vormt tevens het bewijs van de ouderdom ervan.

"In het midden van de 16de eeuw plunderde de bende van Maarten van Rossum onze Kempen. Toen deze richting Oostmalle trok, vluchtten de inwoners vol schrik weg, maar eerst haalden zij nog snel hun klok uit de kerktoeren en lieten die in de diepe vijver zinken. Toen men later de klok wou tevoorschijn halen, bleef deze onvindbaar. Maar in de Kerstnacht hoorden zij om middernacht hun klok in het ven luiden.

Het Klokkeven heeft nog een unieke flora en fauna. Reeën doorkruisen het hele natuurgebied. Vele eenden, Aalscholvers en steltlopers pleisteren of overwinteren op de vijvers en een aantal zeldzame broedvogels zoals Blauwborstje en IJsvogel hebben hier hun broedgebied. Bovendien hebben er verschillende uit gevangenschap ontsnapte ganzensoorten of hun nakomelingschap een goed toevluchtsoord gevonden. Zo heeft vorig jaar, voor zover bekend, het eerste broedgeval van de Brandgans in de vrije natuur in België hier plaatsgevonden. Er kwamen 4 jongen uit, waarvan er drie in leven zijn gebleven.

Alleen al het voorkomen van 2 soorten zonnedaauw en Moeraswolfsklauw maken het Klokkeven botanisch zeer waardevol.

Bescherming

De wetgever ziet reeds lang in dat dit rijke biotoop niet mag verloren gaan en daarom is het Klokkeven op het Gewestplan Turnhout aangeduid als natuurgebied. Ook de recente Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen duidt dit gebied aan als "Natuurkern".

Bedreiging

Eind december 1991 verleende het Bestuur Algemeen Milieubeleid aan de vzw OFF ROAD RUNNERS toestemming om op het Klokkeven 5 wedstrijden te houden voor "four wheel drives" tussen 1 juni 1992 en 31 december 1992.

Deze toestemming roept de nodige vraagtekens op, omdat er negatief advies kwam van de Gemeente Malle (geluidsoverlast), Waters en Bossen (nabijheid natuurgebied De Volharding) en de Bond Beter Leefmilieu (ecologisch waardevol gebied). Temeer daar deze vzw reeds een oefenterrein in Sint-Lenaarts bezit sinds 15 juni 1980.

Een nieuwe vzw "4x4 Klokkeven-Malle", diende recent een aanvraag in om het Klokkeven te herscheppen in een permanente omloop voor 4x4 wedstrijden, alsmede test- en oefenritten, inclusief alle daarvoor benodigde voorzieningen.

Zulk een aanvraag is vergunningsplichtig (klasse 1) en het gemeentebestuur van Malle opende een "de comodo et incommodo".

Stand van zaken

Het openbaar onderzoek werd afgesloten op 1 augustus 1992 en negatieve adviezen c.q. bezwaarschriften werden ingediend door o.a.

IGEAN

DE WIELEWAAL (nationaal + plaatselijke afdeling)

RED DE VOORKEMPEN vzw

GALM (Gemeentelijke Adviesraad Leefmilieu Malle)

een aangrenzende privé-eigenaar

WATERS EN BOSSEN

Van individuele burgers uit Malle kwamen er ook 42 bezwaarschriften binnen.

Naast de belangrijke ecologische bezwaren werd hierbij gewezen naar minder kwetsbare terreinen in de omgeving, waar desnoods de gewenste activiteiten bedreven zouden kunnen worden.

Tenslotte heeft het College van Burgemeester en Schepenen van Malle op haar vergadering van 4 augustus tot negatief advies besloten.

In weerwil van grote plannen, zoals de groene hoofdstructuur, en een algemeen gevoelen dat we zuinig moeten zijn op onze laatste restjes natuur blijkt het steeds weer nodig dat er actie wordt gevoerd tegen verloedering van en aanslagen op diezelfde natuur. Wat vanzelfsprekend zou moeten zijn, dient nog altijd bevochten door om ons milieu bezorgde personen en instellingen. Wanneer worden de mooie woorden van een overheid, die belijdt deze zorg te delen, omgezet in daden door het voeren van een krachtig natuur- en milieubeleid?

Tien jaar geleden werden ca. 30 ha natuurschoon, onderdeel van De Volharding, bestemd om als compensatie te dienen voor landbouwgrond die werd onttrokken voor het bedrijventerrein aan de grens bij Meer. Nu lijkt het zeer onwaarschijnlijk dat een dergelijke beslissing nog genomen zou worden. Welke belang is er dan mee gediend indien een aanpalend terrein van dezelfde grootte en met een biologisch wellicht grotere waarde opgeofferd zou worden aan activiteiten die anderen alleen maar overlast bezorgen?

Daarom verlangen en verwachten we van de bevoegde instanties maatregelen tot volledige bescherming en behoud van het Klokkeven zodat, van een naar huidige maatstaven enorm natuurgebied van enige duizenden hectaren dat zich tot een kleine eeuw geleden ononderbroken uitstreckte van St. Job tot St. Jozef-Rijkevorsel, tenminste één aaneengesloten terrein van 100 ha gered wordt. Vorig jaar konden door een aankoop van De Wielewaal reeds 7 ha aan de kanaalzijde van De Volharding veiliggesteld worden en beheerd als het natuureservaat "De Bonte Klepper".

De organisaties, begaan met het leefmilieu in de Antwerpse Kempen doen dan ook een klemmend beroep op de leden van de Bestendige Deputatie en van de Provinciale Milieuvergunningen Commissie, om dit uniek natuurgebied te sparen.

R. Vergaelen, conservator De Bonte Klepper

Handel in bedreigde diersoorten : GRIEKENLAND MAG NIET LANGER DE ACHILLESPEES VAN EUROPA BLIJVEN

Het wordt tijd dat Griekenland de handel in wilde soorten aan een striktere controle gaat onderwerpen, en dat het lid wordt van CITES, de Conventie van Washington over de internationale handel in bedreigde diersoorten. Op enkele maanden voor de opening van de interne grenzen van de Europese Gemeenschap moet Griekenland snel maatregelen nemen die de illegale handelaars ervan moeten weerhouden het land nog verder als het achterpoortje van Europa te gebruiken.

Volgens een rapport dat door TRAFFIC (de afdeling van WWF die waakt over de internationale handel in wilde planten en dieren) werd voorgesteld, telt Griekenland honderden winkels waar men zich jassen kan aanschaffen die gemaakt zijn van de huiden van Ocelotten, Jaguars of Luipaarden, voorwerpen in schildpadhoorn of ivoor, of opgezette hagedissen of roofvogels.

Door de tekorten in de Griekse wetgeving staan de poorten van de Europese Gemeenschap wijd open voor de illegale handel in dieren, voornamelijk afkomstig uit Afrika en het Verre Oosten. De 112 lidstaten van CITES hebben onlangs Griekenland gelast toe te treden. Samen met Ierland is het immers de enige staat van de EG die dit nog niet gedaan heeft.

Ongeveer 10 miljoen toeristen bezoeken elk jaar Griekenland. WWF waarschuwt de Belgische reizigers die met dierlijke souvenirs zouden willen terugkeren. Ze lopen niet alleen het risico mee te werken aan de uitroeiing van bedreigde soorten, maar ook aangehouden te worden door de Belgische douane op grond van de (al dan niet gewilde) illegale invoer van uit de natuur afkomstige producten. In geval van twijfel kan men voor inlichtingen over soorten waarvan de internationale handel verboden is, terecht bij het Ministerie van Landbouw, het CITES-beheersorgaan, Bolwerklaan 21, 1210 Brussel (tel. 02/211 72 11).

WWF-België

MOLSBROEK DEFINITIEF BEVEILIGD TEGEN WARME LUCHTBALLONNEN

Tijdens de voorbije jaren werden de talrijke watervogels uit het natuureservaat Molsbroek te Lokeren herhaaldelijk verjaagd door overvliegende warme luchtballonnen. Deze veroorzaken immers veel meer paniek onder dieren dan om het even welk vliegtuig. Er is trouwens ook vanuit landbouwkringen herhaaldelijk gereageerd op het verjagen van vee en andere schade veroorzaakt door laag overvliegende ballonnen.

De regionale vereniging van natuur- en milieubeheer v.z.w. Durme, beheerder van het reservaat Molsbroek, ijvert al jarenlang voor een overvliegverbod voor deze ballonnen. Tijdens 1990 en 1991 werd een tijdelijke bescherming uitgevaardigd, waardoor de ballonnen ten minste 2500 voet of ongeveer 750 m hoog dienden te vliegen. Een aantal ballonvaarders stoorden zich daar niet aan en verjoegen de pleisterende Wintertalingen, Smienten, Pijlstaarten, Slobeenden en Wilde eenden. De preciese hoogte van die storende vluchten bleef moeilijk te bepalen.

Hierop is v.z.w. Durme gaan ijveren voor een onbetwistbare en definitieve reglementering. De toenmalige ministers van Verkeer en huidig premier Dehaene, heeft eind vorig jaar een gunstige beslissing genomen, die nu is gepubliceerd in de reglementering van de luchtvaart die op lange termijn van kracht is. Hierin is voor de bufferzone rond Molsbroek een minimale overvlieghoogte vastgelegd van 3500 voet of ongeveer 1050 meter. Vluchten boven deze hoogte zijn enkel toegestaan door ballonnen voorzien van speciale installaties, omdat men in de landingscorridor voor de luchthaven van Zaventem komt. Het overgrote deel van de ballonnen zijn niet voorzien van die installaties, zodat ze normaal niet wettelijk over Molsbroek kunnen vliegen. Molsbroek is het eerste reservaat in ons land met een beschermde bufferzone tegen deze ballonnen.

De v.z.w. Durme dankt minister Dehaene en het Bestuur der Luchtvaart voor de genomen beslissingen ten bate van het natuurbehoud in het erkende en gerangschikte reservaat Molsbroek. Deze bescherming sluit aan bij de jachtvrije bufferzone voor watervogels en

de reservaten-aankooppolitiek naast Molsbroek door de Dienst Natuurbescherming van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Bijzonder verheugend voor de reservaatbeheerders is ook dat deze nieuwe reglementering goed wordt opgevolgd door de ballonvaarders. Er is immers nog geen enkele flagrante overtreding vastgesteld na de publikatie in mei 1992. De v.z.w. Durme hoopt dat dit in de toekomst zo mag blijven en dat de ballonvaarders sportief de wettelijk beschermde rustzone van de wilde watervogels zullen blijven respecteren.

WWF BESTEEDT 7 MILJOEN AAN DE AANKOOP VAN NATUURGEBIEDEN IN BELGIE

Het investeren in de aankoop, door verenigingen die gespecialiseerd zijn in het beheer van natuurreservaten, van gebieden met een grote biologische waarde, is sinds vele jaren één van de prioriteiten van het nationaal natuurbehoudsprogramma van WWF-België. Ook dit jaar werd ingegaan op de talrijke aanvragen tot steun, kwamen 11 projecten in aanmerking en werd 7 miljoen F voor aankopen vrijgemaakt. In de meeste gevallen wordt het geld besteed aan de uitbreiding van een bestaand reservaat of van een netwerk van reservaten.

De door de verenigingen ingediende aanvragen werden in samenwerking met het extern wetenschappelijk comité van WWF beoordeeld op de biologische waarde van het aan te kopen gebied, waarbij rekening gehouden werd met de zeldzaamheid en variatie van de aanwezige fauna, flora en biotopen, de ligging t.o.v. de Groene

Hoofdstructuur of binnen een Vogelrichtlijn- of Ramsargebied, de kansen op voortbestaan, en de landschappelijke, cultuurhistorische en educatieve waarde.

Vier natuurgebieden ontvingen omwille van hun grote intrinsieke waarde een financiële bijdrage van liefst 1 miljoen F:

- de Vallei van de Zwarte Beek (provincie Limburg, beheerd door Natuurreservaten) een beekvallei met grote Europese faam;
- het Torfbroek (Brabant, Natuurreservaten), een uniek alkalisch moeras;
- het programma bovenloop van de Semois (Luxemburg, Réserves Naturelles), dat een waardevol rivierbekken met grote diversiteit wil veiligstellen;
- het programma Entre-Sambre-et-Meuse (Namen en Henegouwen, Réserves Naturelles), dat via de aankoop van een reeks terreinen met verschillende biotopen een ecologisch netwerk wil uitbouwen.

De overige 7 projecten die op de steun van WWF mochten rekenen, ontvingen elk een bedrag tussen 350.000 en 500.000 F:

- het Stamprooierbroek (Limburg, Stichting Limburgs Landschap)
- de Schansbeemden (Limburg, Stichting Limburgs Landschap)
- de **Kevie-Groot Meers** (Limburg, De Wielewaal)
- de **Brakeleer** (Antwerpen, De Wielewaal)
- de Zegge (Antwerpen, Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen)
- de **Turfmeersen** (Oost-Vlaanderen, De Wielewaal)
- de Blankaart (West-Vlaanderen, Natuurreservaten)

WWF-België

Boekbespreking

Pierre Loze en Frank Vanhaecke. Groene Wandelgids voor de omgeving van Brussel. Snoeck-Ducaju en Zoon, 224 blz., 650 F.

Deze zomer werd bij Snoeck-Ducaju en Zoon een erg omvangrijke Groene Wandelgids voor het Brusselse uitgegeven. In de vorige twee jaargangen van Wielewaal werden door F. Fleurbaey een aantal interessante natuurgebieden in de Brusselse agglomeratie beschreven. Enkele daarvan vinden we in dit boek terug. Zij het dat dit laatste een véél groter gebied bestrijkt. Er worden namelijk 27 wandelingen (variërend van 1.40 u. tot 4 u.) en 3 dagtrips toegelicht binnen een zone die zich uitstrekt van Eppegem (N) tot Waterloo (Z) en van Pepingen (W) tot Pekrode (O).

De wandelgids wil echter niet alleen aanzetten tot louter sportieve prestaties (kilometervreterij). Waar nodig wordt een en ander in zijn historische of geografische context geplaatst. Reeds eeuwenlang spreekt het landschap rond Brussel en in het Pajottenland tal van kunstenaars aan, denken we maar aan de schilders Breugel, E. Claus, R. Wouters, J. Brusselmans, L. Spilliaert, enz. De samenstellers van deze gids willen die band tussen kunst en landschap accentueren en vroegen

Paul De Gobert om voor elk wandelonderwerp één of meerdere tekeningen te maken. De tekst werd bovendien regelmatig gestoffeerd met gedichten van P. Van Ostayen, H. Claus, G. Gezelle, E. Verhaeren, K. Van de Woestijne, M. Roelants enz.

Per wandeling is in de gids natuurlijk een kaartje en routebeschrijving opgenomen, maar wordt ook verwezen naar meer uitgebreid kaartmateriaal. Tevens wordt toegelicht hoe men het vertrekpunt best kan bereiken, niet alleen per auto, maar vooral per openbaar vervoer. Achteraan in de gids vindt men dan ook een globale kaart waarop de verschillende avondtracé's geprojecteerd werden t.a.v. het openbaar vervoernet dat door NMBS, MIVB, de Lijn en TEC bediend wordt in het Brusselse. De initiatiefnemers van deze gids willen terecht het gebruik van het openbaar vervoer stimuleren. Ze willen bovendien, door het vergroten van de belangstelling voor natuur en landschap rond onze hoofdstad, een dam opwerpen tegen de steeds groter wordende bedreigingen voor die open gebieden. We kunnen deze wandelgids dan ook ten zeerste aanbevelen en wensen u een nuttig gebruik ervan.

G. Luyts

De Heivlinder

Hans Buesink, De Vlinderstichting

Hoogzomer op de heide: een Boompieper valt zingend uit de lucht, een groepje Boomleeuweriken vliegt melodieus roepend op en een rondcirkelende Boomvalk laat zich door de zinderend warme lucht meevoeren. Op de bloeiende Struikheide zit een onopvallende vlinder met dichtgevouwen vleugels nectar te drinken. Pas als de vlinder opvliegt valt zijn boomschorsachtige camouflage weg en is het oranje op de vleugels te zien: de Heivlinder.

Op de heide tussen de verspreide vliegdenen en op de grens van heide en stuifzand voelt de Heivlinder zich in de zomerse hitte als een vis in het water. Maar wie aan zee woont zal deze vlindersoort misschien op een andere manier kennen: als duinbewoner. Behalve op de hogere zandgronden komt de Heivlinder namelijk ook algemeen voor langs de Nederlandse en Belgische kust. Daar leeft de soort in zilte graslanden en droge, schrale duinweiden waar hij onder andere bloeiende Lamsoor en Zeedistel bezoekt.

Hoewel de eerste Heivlinders al eind juni verschijnen, vliegen de meeste exemplaren ten tijde van de heidebloei: half juli tot september. De mannetjes ontpoppen het eerst. Ze zijn wat kleiner dan de vrouwtjes en hebben een minder duidelijke en uitgebreide oranje tekening op de grijsbruine bovenvleugels. De onderkant van de voorvleugels is bij beide geslachten oranje, maar

bij zittende vlinders valt deze vrijwel nooit op. Ze gaat schuil onder de boombastachtige camouflagetekening van de ondervleugels. Ook als de Heivlinders zonnen vouwen ze de vleugels niet uit. Schuin hangen ze in de richting van de zon om gecamoufleerd en wel aan één kant maximaal zonnewarmte op te vangen.

Behalve met zonnen op open zandige plekjes houden de mannetjes zich vooral bezig met het uitkijken naar passerende vrouwtjes. Vanaf een tak of vanaf de grond reageren ze op alles wat langs komt dwarrelen: niet alleen soortgenoten maar ook andere vlindersoorten, zweefvliegen en zelfs langswaaiende dorre bladeren. Alles wordt aangevlogen en onderzocht. Als het mannetje geluk heeft en er een vrouwtje langskomt volgt de balts. Het mannetje landt hiervoor naast het vrouwtje en probeert haar met trillende vleugels te verleiden tot paring. In de meeste gevallen is het vrouwtje al bevrucht



Foto: K. Veling, De Vlinderstichting



Foto: K. Veling

en reageert ze niet op de hofmakerij. Met wapperende vleugels probeert ze het opdringerige mannetje van verdere avances te weerhouden.

Niet zelden vinden deze baltsactiviteiten plaats in de omgeving van een boom. Verspreide bomen zijn ook in

andere opzichten van belang voor de Heivlinder. Bij slecht weer of gevaar schuilen de vlinders erin en bij te felle zon vinden ze er schaduw. Bovendien drinken de Heivlinders regelmatig van "bloedende" bomen en deze vormen zo, naast bloemen, een bron van voedsel.

Heivlindervrouwtjes hebben veel voedsel nodig voor de rijping van de eieren. Hun voornaamste activiteit bestaat dan ook uit het zoeken naar nectar. Soms moeten ze hiervoor relatief ver vliegen vanaf de zandige grasdelen waar ze hun jeugd hebben doorgebracht en zijn verpopt, bijvoorbeeld als de heide bevroren is geweest en daardoor niet bloeit. De Heivlinder is met zijn krachtige, snelle vlucht gelukkig vrij mobiel en al rondzwervend ontdekken de vlinders nieuwe voedselbronnen.

Als het vrouwtje zeven tot tien dagen oud is, worden de rijpe eitjes één voor één afgezet. Op hoge poten door het gras scharrelend zoekt het vrouwtje een geschikte plek om de eieren te leggen: vaak dode grassprietten en afgestorven plantedelen. Later zal levend gras, onder andere Schapegras, Struisgras en Zwenkgras, als voedsel dienen voor de uit de eieren gekomen rupsjes.

De langzaam groeiende rupsen vervellen eenmaal en zoeken vervolgens een plekje voor de winter. Diep tussen het gras liggend brengen ze de winter door. Ondertussen voeden ze zich, op milde winterse dagen, met het gras. Pas in juni zijn de rupsen volgroeid en vormen ze een pop in een met spinsel bekleed holletje, net onder de grond. Daar verpoppen ze zich tot vlinders om opnieuw de grote stille heide met hun gefladder te verlevendigen.

Dagvlinders van de Benelux

De Heivlinder is niet moeilijk te determineren, maar voor wie alle vlindersoorten van de Benelux op naam wil kunnen brengen is een veldgids onontbeerlijk. *Dagvlinders van de Benelux* is de eerste complete veldgids voor de Benelux. Het 188 pagina's tellende boek geeft 145 vlindersoorten weer op 44 kleuren-fotoplaten. Deze handzame determinatiegids is te bestellen bij de Wielewaal.

DE WIELEWAAL WERFT AAN:

een halftijdse medewerker voor de administratieve ondersteuning van de reservatenwerking van onze vereniging.

Voorwaarden:

- ☐ de voorkeur gaat uit naar een persoon met opleiding A1 of universitair;
- ☐ wonend in Turnhout of niet te verre omgeving;
- ☐ bereid zijn alle dagen te werken van dinsdag t.e.m. zaterdag;
- ☐ lid zijn van Wielewaal of JNM;
- ☐ beginwedde van opsteller;
- ☐ onmiddellijke indiensttreding;

Kandidaten dienen zich **schriftelijk** voor te stellen, met curriculum vitae, bij de algemene voorzitter H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier, en dit vóór 1 oktober 1992. Achteraf worden ze gecontacteerd voor een gesprek met het Dagelijks Bestuur van de vereniging.

De overwintering van de Bonte strandloper in het natuurreservaat "Groot Buitenschoor" te Zandvliet

(periode: winter 1981 / 82 tot en met winter 1991 / 92)

Raymond Deman

Het natuurreservaat "Groot Buitenschoor" is gelegen te Zandvliet-Antwerpen, langs de rechter Schelde-oever, ten noorden van de Zandvlietluis (51°21'29" NB - 4°15'00" OL) op ongeveer 60 km van de Scheldemonding. De lengte bedraagt iets meer dan 2 km. De schorrebegroeiing heeft een breedte van maximaal 150 m maar bij lage tij komt een slikplaat vrij, alsmede een zandplaat (Ballastplaat) waardoor de breedte maximaal ± 1,5 km bedraagt en de totale oppervlakte van dit foerageer- en pleistergebied kan gesteld worden op ± 215 ha.

Naast de erkenning als beschermd landschap en als natuurreservaat, valt het Groot Buitenschoor ook onder de toepassing van de Ramsar-conventie.

Reeds 11 jaar worden de waadvogels regelmatig geteld te Zandvliet. De vogel waarvan we, naar Belgische normen, interessante aantallen noteerden, is zeker de Bonte strandloper. Tijdens de overwinteringsperiode (oktober-januari) werd deze soort minstens éénmaal per week geteld. Aangezien het reservaat (216 ha) aan de Zeeschelde gelegen is, werd eveneens de aantalsevolutie nagegaan in functie van het getij.

Wanneer we de tabel met de hoogste aantallen per maand bekijken, dan stellen we 3 perioden vast:

1ste periode 1981/82 tot 1983/84: zeer interessante aantallen voor België én in vergelijking met het voorkomen van deze soort langsheen de Westerschelde in Nederland;

2de periode 1984/85 tot 1987/88: gevoelige daling met een absoluut dieptepunt tijdens de winter 1986/87;



Bonte strandloper

Foto: A.C. Zwaga

3de periode 1988/89 tot 1991/92: geleidelijk hernemen van de aantallen en sinds 1990/91 bereiken we stilaan terug het niveau van de eerste periode.

In juni '90 werd "Watervogels van de Westerschelde" (Stuart, Meininger, Meire 1990) gepubliceerd; in dit rapport, waarin ook waarnemingen van het Groot Buitenschoor werden opgenomen, komt men eveneens tot de vaststelling dat er tijdens de hier voormelde 2de periode, een gevoelige achteruitgang was in het aantal Bonte strandlopers. Dit wordt mogelijk toegeschreven aan de vorst in de jaren 1985 t/m 1987 in combinatie met de slechte conditie van de bodemdieren door de vervuiling.

Voor het Groot Buitenschoor is het voorkomen van de Bontjes praktisch beperkt tot de periode oktober-januari. Daarbuiten zijn de aantallen niet van betekenis, op enkele uitzonderingen na (feb. '83: 1225 - maart '83: 450 en feb. '91: 193). Ook deze toestand komt overeen met de evolutie in de Westerschelde, vooral dan het oostelijk deel, waar enkel overwinteraars verblijven. In het westelijk deel (vooral "Hooge Platen") is het patroon helemaal anders omdat daar ook doortrek vastgesteld wordt (april-mei).

Tijdens de laatste jaren ('90-'92) is er door de baggerwerkzaamheden in de Westerschelde een toenemende verzanding van de platen vastgesteld, waardoor het voedsel voor de Bonte strandloper ófwel verdwijnt, óf moeilijker bereikbaar wordt.

Te Zandvliet zien we dan ook dat vooral het gedeelte slik te zuiden van de stenen dam (minder verzanding) nog in trek is bij de steltlopers.

Hoewel een slikvlakte normaliter vooral bij lage tij (foerageermogelijkheden) interessant is voor vogelobservatie, kennen wij voor het Groot Buitenschoor een omgekeerde situatie. Bij eb noteren we de laagste aantallen en de meeste vogels arriveren slechts enkele uren voor vloed:

- twee uur voor vloed: 35 à 45 % aanwezig;
- een uur voor vloed: 50 à 80 % aanwezig;
- tijdens het laatste uur groeit het aantal Bonte strandlopers om een maximum te bereiken $\pm$ 30 min. voor voor hoogwater.

Afhankelijk van de hoogte van de waterstanden overtijen ook groepjes Bonte strandlopers in het gebied, maar de meeste verdwijnen richting Saaftinge. Deze eigenaardige aantalsevolutie doet ons veronderstellen dat deze vogels in nabijgelegen gebieden (Bath - Saaftinge - Oosterschelde) betere foerageermogelijkheden hebben, doch dat deze plaatsen éérder ontoegankelijk worden door getijdewerking dan het Groot Buitenschoor.

Tabel: Overwinterende Bonte strandlopers te Zandvliet 1981-1992. Maxima aantallen per maand.

JAAR	MAAND			
	okt.	nov.	dec.	jan.
1981-82	430	1.410	2.900	760
1982-83	289	2.350	2.920	660
1983-84	1.520	2.670	3.750	12
1984-85	540	360	35	2.216
1985-86	224	2.680	250	—
1986-87	—	—	60	—
1987-88	92	46	7	—
1988-89	240	1.270	—	—
1989-90	46	520	832	158
1990-91	920	2.490	1.630	40
1991-92	2.700	2.100	2.070	2.400



Het Groot Buitenschoor

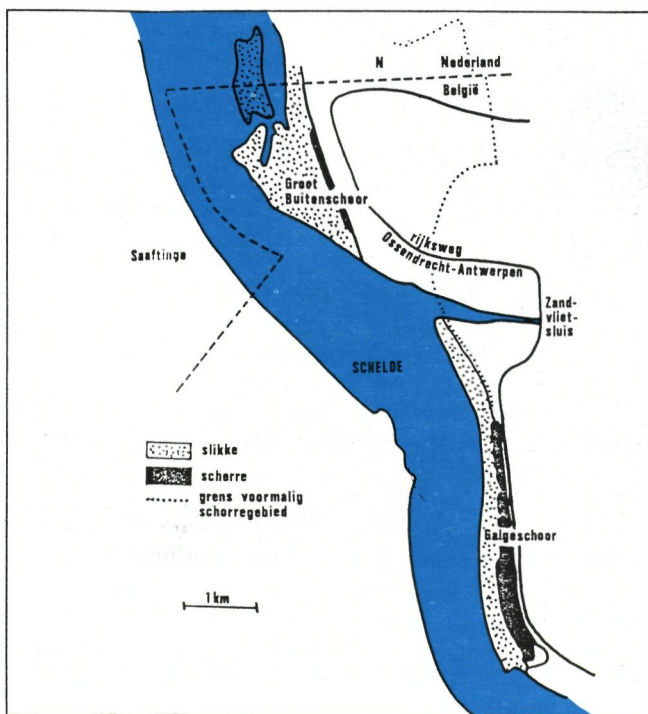
Foto: B. Van Damme

Alhoewel de aantallen overwinterende Bonte strandlopers de laatste jaren hoopvol zijn toegenomen, is er een nieuwe dreiging die ons optimisme komt verstoren. Haven-economische belangengroepen hebben, na aantasting van het nabijgelegen Galgenschoor, nu ook hun oog laten vallen op het gebied ten noorden van de Zandvlietsluis voor de inplanting van een Containerterminal. Al beweert men dat deze containerkeuze geen gedeelte van het reservaat zal inpalmen, toch kan men zich indenken welke nefaste invloed deze werken en de uitbouw van de nodige infrastructuur, zullen hebben op een rust- en foerageergebied voor steltlopers.

Literatuur

- Deman R., 1982. Doortrek en overwintering van Bonte strandlopers te Zandvliet - Natuurreservaat "Groot Buitenschoor" (sept. '81 - jan. '82). *Wielewaal* 48: 273-275.
- Deman R., 1983. De Waadvogels in het natuurreservaat "Groot Buitenschoor" te Zandvliet. *Wielewaal* 49: 281-287.
- Stuart J., P. Meininger, P. Meire, 1990. *Watervogels van de Westerschelde*. Rijksuniversiteit Gent. Rijkswaterstaat Middelburg ISBN 90-73286-02-6.

R. Deman, conservator, Kwade Veldenplein 8 bus 3, 2170 Antwerpen-Merksem.



De Heremietibis : met uitsterven bedreigd

Henri Franckx

De Heremietibis was ooit verspreid over Centraal-Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Tot 100 jaar geleden vormde zijn vlees een lekkernij op de tafel van Europese gastronomien.

De jongste jaren heeft deze vogel echter een dramatische achteruitgang gekend. Tot voor kort bleven er twee kolonies over. De eerste bestond hoofdzakelijk uit standvogels en had zijn broedplaatsen in Marokko en Algerije. De tweede bezette een rots in Birecik, gelegen aan de Eufraat in het zuiden van Turkije. De vogels van deze kolonie overwinterden aan de kusten van de Rode Zee.

Tijdens de nationale reizen van de Wielewaal naar Turkije en Marokko werden beide kolonies bezocht. Lees hierover de reisverhalen.

Ondanks alle inspanningen van het Wereldnatuurfonds stierf de Turkse populatie volledig uit in 1989. De westerse populatie, hoofdzakelijk in Marokko, blijft steeds inkrimpen, ondanks de oprichting van beschermde broedgebieden en voedselplaatsen.

De recente afname van de Marokkaanse kolonies is toe te schrijven aan het verdwijnen van levensnoodzakelijke voedselplaatsen. Landbouwuitbreiding dank zij drainage of irrigatie, grootschalige monocultuur en grootscheeps gebruik van pesticiden, zijn de voornaamste oorzaken van het verdwijnen van deze voedselplaatsen.

De achteruitgang van de soort werd bovendien nog versneld door een aantal droge jaren in Noord-Afrika op het einde van de zeventiger jaren.

In 1987 waren er in het totaal nog 155 vogels in de 5 kolonies aan de Marokkaanse kust en in de beroemde kolonie in de kloof van Aoulouz. Dat aantal omvatte 33 broedparen en dat jaar vlogen 44 jongen uit.

Spijtig genoeg werd de kolonie van Aoulouz verlaten na 1987, wanneer de constructie van de stuwdam begon en de voormalige foerageerplaatsen — tijdelijk overstroomde graslanden — intensief bebouwde akkers werden.

Gelukkig liggen de overige kolonies aan de kust in een droog gebied, dat niet geschikt is voor landbouw. Behalve menselijke verstoring heeft alleen regenval enige invloed op het aantal Heremietibissen die broeden in deze kolonies.

Gunstige regencondities hebben sinds 1987 de populatie lichtjes in aantal doen stijgen en in maart-april 1990 werden hier 220 Heremietibissen geteld, waaronder 78 broedparen.

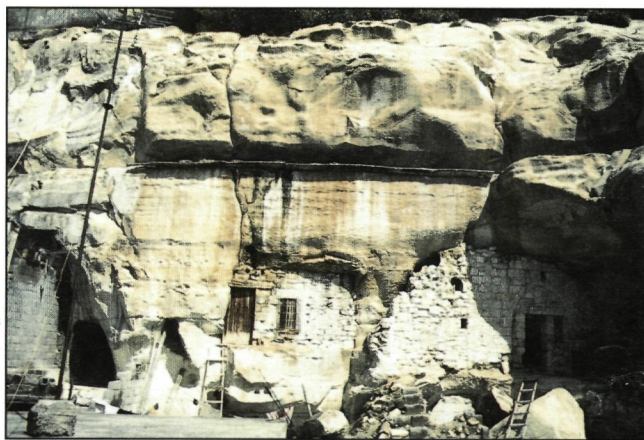
Gedurende droge winters trekken de Heremietibissen verder zuidwaarts op zoek naar voedsel. Hierdoor ontstaat het gevaar dat vooral jonge vogels in fataal contact zouden komen met pesticiden, die in het zuiden op grote schaal gebruikt worden tegen sprinkhanen.

Gelukkig was, dank zij de weersomstandigheden tijdens de recente winters, deze trek naar het zuiden overbodig. Groepen volwassen en jonge Heremietibissen werden foeragerend genoteerd in de noordelijke streek tussen de Hoge Atlas en het Anti-atlas gebergte, waar niet gesproeid wordt tegen sprinkhanen.

Een van de voornaamste problemen voor deze laatste Heremietibissen is de verstoring door jongeren en schaapherders, die stenen gooien naar de vogels. Ze doen dit om de vogels op te jagen en zo de observatie



Heremietibis, Birecik (Turkije), april 1981



Kolonie Heremietibissen te Birecik in april 1980



Heremietibis, Birecik, april 1980

voor vreemde toeristen te vergemakkelijken. Achteraf vragen ze een "bakshish" (een fooi). Goedenkende ornithologen kennen geen succes bij hun poging om de plaatselijke bevolking dit storende gedrag af te leren.

De enige oplossing zou zijn dat de broedkolonies alleen zouden mogen bezocht worden onder de leiding van een ervaren gids.

Anderzijds kan men de vogels gemakkelijk zien, als ze de monding van de Massa-rivier overvliegen, of als ze foerageren op de akkers van het binnenland.

De observatie in het wild van een met uitsterven bedreigde vogelsoort kan een enige ervaring zijn. Toch zal ieder vogelwaarnemer moeten toegeven, dat hij door het verstoren van een Heremietibis, nog kan bijdragen tot de verdere afname van deze zeer kwetsbare vogelsoort.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier

(Vrij naar een artikel van Udo Hirsch in World Birdwatch, 13 N° 3).

De Grote trap: een vogel van de Rode Lijst

Henri Franckx

De verspreiding van de Grote trap reikt van het zuiden van Portugal tot het noordoosten van China.

De afstand tussen deze twee uiterste punten bedraagt 12.000 km.

Ondanks dit enorme verspreidingsgebied is de Grote trap in gevaar. Als typische steppevogel staat hij, door de steeds uitbreidende landbouw, overal onder enorme druk: er blijven geen pleisterplaatsen over.

Gebonden aan een vast gebied en door zijn geringe produktiviteit heeft hij praktisch geen kans op aanpassing of rekolonisatie van vroeger verloren gegaan territorium.

De achteruitgang van de Grote trap begon twee eeuwen geleden met de gestadige verbetering van de landbouwtechnieken, vooral gedurende de industriële revolutie.

Op het einde van de 19e eeuw was hij al uitgestorven in Zweden, Groot-Brittannië, Frankrijk, West-Duitsland en Griekenland. In Syrië en Irak werd hij niet meer waargenomen gedurende de laatste 30 jaren. Recent is hij verdwenen in Polen en Bulgarije. De geïsoleerde populaties van Roemenië (100 ex.), Joegoslavië (minder dan 50 ex.), Oostenrijk (60-80 ex.), Tsjechoslovakije (280 ex.), Marokko (100 ex.) en Iran (minder dan 200 ex.), geven weinig hoop voor de toekomst.

In Turkije zijn er slechts twee belangrijke gebieden voor de Grote trap, waarop nog een 145 ex. zouden voorkomen. In Hongarije, waar hij met alle mogelijke middelen wordt beschermd, zijn er volgens de laatste telling een 2000 ex. En in wat ooit de DDR was, zouden er nog 460 ex. voorkomen.

Als er echter hoop mocht gekoesterd worden, dan zou het geweest zijn in de steppen van Rusland, die ooit uitgestrekter waren dan de Amerikaanse prairies. Maar de steppen bestaan niet meer, zomin als de prairies, beide om dezelfde reden: uitbreiding van de landbouw-

gronden. Het aantal Grote trappen is in Rusland gedaald tot 3000 ex. Hij houdt nog alleen stand in één gebied: Saratov.

In China en Mongolië komt nog een zelfde aantal voor, maar juiste getallen werden hiervan nooit gepubliceerd. Het is echter zeker dat ook hier de Grote trap sterk is achteruitgegaan.

Zo komen we tot het Iberisch schiereiland. Tot kort geleden werden hier geen pesticiden gesproeid en werd de oogst met de hand binnengehaald. Grote en Kleine trap overleefden hier in groot aantal. Zelfs nu nog schat men het aantal op 12.000 tot 14.000 ex., waarvan de meerderheid in Spanje.

Sinds Spanje en Portugal zijn toegetreden tot de EG is de toestand hier echter grondig aan het veranderen. In Portugal zijn al heel wat belangrijke gebieden bedreigd door ontwikkelingsprojecten. Ook in Spanje wordt het landschap grondig gewijzigd door de intensieve landbouw. Hierdoor wordt 70 % van Spanje's (en dus 30 % van 's werelds) populatie van de Grote trap bedreigd. Gelukkig tracht de Internationale Raad voor Vogelbescherming hiertegen te reageren. Niemand wil de vooruitgang tegenhouden, vooral niet wanneer het gaat om voedselvoorziening. Maar er moet evenwicht zijn. De Europese Gemeenschap heeft de produktie al verminderd en in Noord-Europa worden terug traditionele graslanden aangelegd.

Door zijn indrukwekkende grootte, zijn prachtig vederkleed, zijn ingewikkeld sociaal gedrag en merkwaardige balts, kan er moeilijk een vogel zijn die deze inspanning meer verdient dan de bedreigde Grote trap.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier

(Vrij naar een artikel van N.J. Collar in World Birdwatch, 13 N° 1).

Tussen fjells en toendraboehels: de Strandleeuwerik

Robert De Lust

In 1983 begon de lente op 5 juli. De sneeuw lag nog meters dik op de noordhellingen en in de dalen en de Bomvej slingerde zich tussen kabbelend smeltwater naar de donkere glans van de Tinholenplas. Op de heuvelboehels vlekten enkel op de zuidflanken, de eerste donkere plekken, waar Morinelplevieren hun paarroep gilden. De winter was uiterst streng, dat jaar, in gans Scandinavië. Maar op de hoogvlakten zoals Dovrefjell en Hardanger Vidda, liet zich dat uitzonderlijk lang voelen.

Ongelooflijk is het, hoe plots het weer omsloeg. Naar de Hardangerjokulen toe, vlakten ongerepte sneeuweinders iedere gedachte aan voorjaar en zomer brutaal uit. Daar leek de zon geen vat te krijgen. Des te sneller echter smolten binnen de acht dagen massa's sneeuw, waar de glooiingen ondiep waren en ze geleidelijk naar de hoogte klommen. Van de heuvels leken de witte hulsels af te glijden en overal blonk en murmelde water, koel, heerlijk helder water. Het sijpelde en lekte langs stenen, in geulen en greppels. Het kolkte en bruiste in de Bjoreidalen, die zich beukend naar het zuiden worstelde. En zo snel de sneeuw kromp, zo plots bloeiden de wilgen, kniehoog en kleiner nog. Op 10 juli kleefde stuifmeel van katjes aan onze laarzen en temidden klaterend water, keerde in een graspol een Bonte strandloper zijn eieren. Een aantal dingen zullen ons altijd bijblijven, ondermeer het haast onverklaarbare feit, dat we op 9 juli, in het decor van smeltwater, sneeuwvelden, overal glimmend en druppelend water, een nest van Strandleeuweriken vonden, met donsjongen van twee, hooguit drie dagen oud. De warme lijfjes lagen volmaakt ineengevlochten, op een wat verheven steenplaat, niet ééns uit de wind, in een onooglijk kuiltje, volkomen gecamoefleerd temidden het grijs van steenslag, het geel van verwelkte grassen en de bonte pastelkleuren van een onnoemelijke verscheidenheid korstmossen.

Strandleeuweriken beginnen vrijwel onmiddellijk te broeden, na hun aankomst op Hardanger Vidda (cf. I. Byrkjedal) en juli is overigens het normale tijdstip voor een tweede broedsel. Maar de bijzonder lange en barre winter van '82-'83 hield de hoogvlakten zodanig in zijn greep, dat het ons gewoon een raadsel was, hoe die bodembroeders twee weken voor onze aankomst, een droog plekje vonden, om te beginnen met nestbouw, eileg en broeden.

Toch dragen Strandleeuweriken het karakter van geharde vogels met zich mee. Aan onze kust worden ze 's winters méér gezien. Ze horen bij de strakke winterkilte van het windgegeselde strand en het aanspoelsel op de vloedlijn. Aan onze oostkust worden wel eens troepjes geteld. Vaak worden ze gezien in het gezelschap van IJs- en Sneeuwgorzen (Geers 1989).

Het zijn vogels die buiten het winterhalfjaar uit ons gezichtsveld verdwijnen. De broedterreinen van de Westpalearctische vogels bevinden zich immers in Scan-

dinavië en daarenboven vormen de Belgische en Noordfranse kust, grosso modo, het meest zuidelijke winterkwartier. Niettemin steekt het verspreidingsveld van de Strandleeuwerik ingewikkelder in elkaar. Zijn voorkomen in Europa beperkt zich immers niet alléén tot het hoge noorden. De Balkan herbergt een stuk van de Europese populatie en die eigenaardige opdeling van het totale bestand, bestendigt zich in Azië eveneens in een langgerokken zone over de toendra én een bredere 'uitzaaiing' aan weerszijden van de 40e breedtegraad. Daarbuiten omvat het totale verspreidingsgebied vrijwel gans Noord-Amerika (Voous).

Gebieden met extreem verschillende klimaatskenmerken, zoals arctische fjells en stenige woestenijen met Mediterrane temperaturen, evenals gebergtezones in duidelijk gematigde gebieden, worden door de soort bezet. Een brede gordel daartussen (niet in N-Amerika!) ligt echter 'blank'. Dat is het niemandsland (voor Strandleeuweriken althans), een niet-geclaimd terrein, dat zich uitstrekt van de Stille tot de Atlantische Oceaan, over het ganse Euraziatische vasteland. Zoiets voedt vermoedens over een accidentele verspreidingsgeschiedenis.

In Engeland zou de Strandleeuwerik, blijkens fossiele vondsten uit het Devoon, omstreeks de laatste ijstijd aanwezig zijn geweest. Tegelijk met het voorkomen aldaar, van Sneeuw- en IJsgors, toen, lijkt dit de voorstelling te wettigen, als maakte de Strandleeuwerik deel uit van een toendrabewonende populatie. (Harrison 1988) Strandleeuweriken lijken dus van nature bepaald binding te hebben met eerder 'barre' leefgebieden. Toch zou de soort van oorsprong veeleer een vogel zijn van het hooggebergte (Voous), die pas echt naar de toendra werd verdrongen, tengevolge van de ijstijden. Die 'alpiene roots' zijn nog naspeurbaar in als het ware erratische broedgebieden in de gebergten van de Balkan, bijvoorbeeld. Voous wijst in dit verband naar Linnaeus' kennis van de Strandleeuwerik, die terugging op vogels uit Amerika (vogels die hij door toedoen van zijn leerlingen leerde kennen!). Carolus Linnaeus maakte zijn beroemde Laplandse reis in 1732. De Strandleeuwerik beschrijft hij niet. Linnaeus kwam immers niet in de arctische toendra terecht, maar bleef ongeveer in de omgeving van de poolcirkel, tussen Jokkmokk en Rorstad. Als hij de Strandleeuwerik dan al kon ontmoeten, zou dat in het hooggebergte, tussen de huidige Noorwegen en Zweden geweest moeten zijn. De vogel nestelt daar nu wel degelijk. Maar in Linnaeus' reisverslag 'Iter Lapponica' is geen spoor van de vogel terug te vinden. De Strandleeuwerik is dàar dus, waarschijnlijk pas recent (begin negentiende eeuw??) vanuit de lage toendra, naar de alpiene zone 'opgeklommen'.

In een notedop gevat, 'zou' Eremophila alpestris een vogel zijn van het hooggebergte, tijdens de ijstijden gedwongen afgedaald naar de toendra (die toen grote



Strandleeuweriken op de Maasvlakte

Foto: M. Van Herck

delen van ons vasteland bestreek) en na de ijsstijden terug naar alpiene hoogten geklommen (ondermeer in Scandinavië).

De Strandleeuwerik is een vinnige, niet ééns opvallende zangvogel. Maar daarin zijn leeuweriken nu ook elkaars gelijken. Natuurlijk zijn de kophoortjes van het mannetje en zijn geel-zwart masker typerend. Vooral op de grond levend, ontsnapt de vogel gemakkelijk aan de aandacht van niet-ornithologen. Op Hardanger Vidda verwacht men eigenlijk overal Strandleeuweriken te zien. Toch kan dat tegenvallen. Het hoogplateau is zo immens uitgestrekt, dat die vogels er wijd uiteen kunnen nestelen, anderzijds 'onbetekenend' kleine wezens blijven, die in dat enorme kader zelden in het oog springen. Een dag-en-nacht voettocht over glooiingen en dal-kuipen, een blijvend speurend oog naar grotere steenblokken en een waakzaam oor dat de kwikstaartachtige, zich in toonhoogte verliezende zang moet opvangen, zijn goede uitgangspunten om méér Strandleeuweriken te ontdekken. Meestal trekken alarmerende vogels, met donsjongen, de aandacht. Maar daarom vindt men dat kuipje nog niet!

Het nestje is ternauwernood een uitholling van het mos-en steenplat, minder dan een 'voetdruk' op een plek met spaarzame begroeiing. De nesten die mijn echtgenote en ik vonden, zaten nooit in de rijkere vegetatie, tussen Dwergberk en kruipwilg, bijvoorbeeld. Helemaal niet! Ze bevonden zich vrijwel onveranderlijk op een (zij het vaak onogelijk) terreinverhoog, dat zoniet kaal, dan toch bijna bloot oogde. Stenen, plukken hooigras, opwelvingen van de grond, dikwijls een plasje in de nabijheid, kniehoge 'bossen' berk en wel eens een windbeschutting gevend rotsblok, typeren daar althans de nestplaatsen. Merkwaardig is een korrelig

walletje van steentjes, van plantedeeltjes als zaden, spijltjes houtige stengel, van schilfers leislagen of turfkorstjes, dat iets opzij van de 'voorkant' van het nest wordt opgeworpen. De functie van zo'n schijnbaar betekenisloos, daarom niet achteloos aangedragen terrasje, is onduidelijk. Het is Pätzold (1987) die daar indringend onze aandacht op vestigt.

Over het rollenpatroon van beide sexen is mogelijk niet alles gezegd, maar boeiende informatie schreef Rudolf Pätzold neer, in *'Die Ohrenlerche'* (1987). Deze auteur herhaalt, wat Stanley Cramp aangeeft in *'The Birds of the Western Palearctic'* (1988). Sinds de studie *'The Prairie Horned Lark'* (1931) over één van de vele Amerikaanse ondersoorten van *Eremophila alpestris*, van G.B. Pickwell, beperkte het onderzoek naar de Strandleeuwerik zich tot fragmentarische en regionale observaties. De opdeling van het geslacht *Eremophila* naar soorten en ondersoorten geeft trouwens een sterk versnipperd beeld te zien, van aansluitende en overlappende gebieden, waar die verschillende vormen voorkomen. In Noord-Amerika worden 27, in Eurazië 14 ondersoorten onderkend. De aanwezigheid, al dan niet, van geel op de kop, en de variatie in de zwarte bevlekking op kop, hals en borst zijn daarbij bepalend. De Strandleeuwerik heeft dus veel gezichten. Gedragingen, biotoopkeuze, rollenpatroon e.a. van die geografisch verspreide varianten, zullen vermoedelijk veel overeenkomsten, maar kunnen mogelijk toch afwijkende en dus verrassende gegevens opleveren.

Strandleeuweriken blijken vaak terug te vallen op gezellig groepsleven, buiten de broedtijd dan en als om één of andere reden de broedpogingen mislukken of afgebroken worden. Dat verklaart waarom wij meestal méér vogels samen zien, aan onze kust bijvoorbeeld. Die zijn

voor 'gezelligheid' die op zich bepaald wordt door betere kansen op overleving uiteraard, zou zich ook uiten in het eerst aankomen van verschillende mannetjes (terug in kleine groepjes) op de nestelgrond. De wijfjes komen iets later, al is dat géén vaste regel. (Cramp 1988)

Het broeden hoort de wijfjes toe, terwijl het mannetje pas fel in zijn oudertaken opgaat, als de jongen geboren zijn en hij even gedreven aast. Sommige waarnemers wijzen erop, dat het beeld van 'sociale vogels' die Strandleeuweriken veelal zijn, wordt versterkt door het blijven talmen van volgroeide jongen, in elkaars gezelschap. Als men voor het eerst in de traditionele broedgebieden van *Eremophila alpestris* rondzwervt, valt het op, hoe het de mannetjes zijn, die zich eerst laten opmerken. De vondst van een nest met half-volgroeide jongen wijzigt vaak niets aan dat beeld. Het wijfje begint vaak al aan een tweede broedsel en lijkt daarom volkomen afwezig.

Een volwassen vogel met aas in de snavel, verraaft natuurlijk een nest in de buurt, of mogelijk jongen die zich tussen het gedrongen plantendek verschuilen. Geduld, nog eens geduld, zijn dan de gaven van waarnemers én Strandleeuwerik(en). Eindeloos proberen de oudjes ons te verschalken. Zoals 'grondbroeders' dat gedwongen doen, alarmeren ze zowel op 'vaste' plaatsen, als op onwaarschijnlijke plekken, die ineens volkomen buiten de verwachte stek lijken te liggen.

Strandleeuweriken rennen zoals alle leeuweriken snel en in rukjes over de grond, zich af en toe verbergend achter stenen, toefjes, toefjes gras of in oneffenheden van de bodem. Hun contactroep sterft weg na zekere tijd en na verloop van tijd simuleren ze op verschillende plaatsen 'in te vallen'.

Begin juli 1991 observeerden m'n echtgenote en ik een paartje op Hardanger Vidde, dat jongen aasde. De alarmroep die iets op het gedrein van de Rietgors gelijkt, trok onze aandacht. We verwijderden ons een eind uit de buurt van het mannetje, dat hardnekkig met een flinke prop aas in de snavel, bleef aarzelen om naar het nest te vliegen of te rennen. Strandleeuweriken rennen overigens méér dan ze vliegen, als ze jongen moeten bevoorraden. Hun voedsel halen ze in de dichte nabijheid op. Enkel als ze zich bespied wanen, zoeken ze het wel eens flink ver. Die vogel probeerde ons eindeloos te verschalken en benutte de oneffenheden in het terrein, om 'in het niets' te verdwijnen. Hij dook onder in de kruipvegetatie, lonkte van achter stenen of wachtte gewoon, ons strak in het oog houdend.

Vliegen gebeurt vinnig, snel, laag over de grond, ieder reliëf volgend in dat stadium van het broedseizoen. Luidens de literatuur zoekt de Strandleeuwerik in de zomer vooral insecten, maar ook wel zaden en bladknoppen. Op de noordelijke toendra, wemelt het 's zomers echter van muggen en andere insecten en telkens opnieuw zagen we hoe de voederende Strandleeuweriken snavels proppensvol prooien, eitjes en poppen torsten.

Het spreekt bijna vanzelf, dat overwinterraars op onze breedten, overschakelen op zaden, als ze aanspoelsel op stranden, of aangewaaid droog plantemateriaal doorzoeken op braakland, op schrale ruigteplekken. In de nazomer en noordelijke herfst, vullen ze hun dieet aan met bessen van kraaiheide.

Op de toendra, dus ook in Finmarken, zijn Strandleeuweriken de burens van IJs- en Sneeuwgorzen, die hun nest echt wegstoppen, deels naast, deels onder of volkomen onder een steen(blok). Het Strandleeuwerikennest ligt feitelijk open en bloot op een veeleer

zuinig begroeide welving. Een hooipolletje, een steen, een vuistgroot heestertje 'stutten' dat plekje. Men moet het met eigen ogen gezien hebben, om te begrijpen dat dergelijk 'dakloos' kuiltje, toch ongelooflijk moeilijk te vinden is.

Strandleeuwerikennesten met eieren vinden, is geen sinecure. Zoiets berust op toeval en enkel een laat wegschietend wijfje naast onze voetzool, bevestigde onze onmacht. De eitjes hebben veel gemeen met die van onze Veldleeuweriken. Ze zijn wat gelig, wat crème-bruin, soms ook bruinigrood. Blijkens de getuigenissen van waarnemers in Scandinavië, belet de sneeuw die vogels niet, toch altijd wel een plekje te vinden, waar ze op het vermoede moment beginnen nestmaken en eieren bebroeden. Gewoonlijk beginnen Strandleeuweriken een eerste legsel te bebroeden op het einde van mei en einde juni-begin juli verzorgen ze veelal een tweede nest. (S. Cramp 1988; Staav Fransson 1987).

De jongen zijn bijzonder mooi. Het lange, wat streuvelige dons, dat ze vanaf het uitsluipen van de eieren, tegen de kilte beschut, ruimt ongelooflijk snel plaats voor gelige, zwartbruin gevlekte veertjes. Jongen van zes dagen oud, liggen half-kransvormig naar de buitenrand van het napje geschikt. Tussen de veerstoppels waaien nog lange donsdraden, waarin het zonlicht speelt. De toendrabodem, die naast mossen en korte grassen, spichtig-dorre sprietten en schilferige steenslag, alle mogelijke camouflages verstrekt, is één met de roerloze lijfjes.

Het wijfje broedt, maar beide oudervogels voederen druk. Zoals dat bij tal van zangvogels het geval is, herneemt het mannetje even de zang, als zijn partner een eindweegs broedt op het tweede legsel. (Pätzold 1987). Wie de opeengepakte jongen in het nest vindt, moet zich realiseren, dat zij ongemeen snel 'te been' zijn. Voor ze behoorlijk kunnen fladderen, laat staan echt vliegen, scharrelen ze al rond buiten de nestrand. Ze zijn dan ternauwernood acht à negen dagen oud (Harrison 1977). Dat hebben ze trouwens gemeen met de jongen van onze Veldleeuwerik die eerst stuntelend, allengs kwiek de nestplek ruilen voor de beschutting rondom. Hun toenemende beweeglijkheid die hen in meer en meer kwetsbaar maakt, wordt gecompenseerd door het opzoeken van camouflerende vegetatie.

Jonge Strandleeuweriken houden zich meestal in elkaars gezelschap op. Vermoedelijk zijn ze gebaat bij de waakzaamheid van zovelen, waarbij altijd wel de één zoniet de ander alert is.

Strandleeuweriken worden in de strengere klimaatgebieden gedwongen, weg te trekken. Toch lijkt het nogal verrassend, dat die timide bodemscharrelaars, wel eens blijven 'hangen' op een aantal plaatsen in Zuid-Noorwegen en -Zweden. Wie weet heeft van de vaak overvloedige sneeuwval daar, vermoedt wellicht, dat de vogels dan de omgeving van boerderijen opzoeken. Overigens zoeken Strandleeuweriken ook wel gedwongen voedsel op de sneeuw in hun Vlaamse en Hollandse overwinteringsgebieden.

Vogels zijn bijzonder interessant om waar te nemen, tijdens hun hofmakerij. Paarvormingsrituelen en paarbindingsacts worden ook nog uitgevoerd na de beginfase van het broedseizoen. Af en toe manifesteren ze flitsen van gedrag, die wijzen op overreding, verlokking,



Beste lezer,

De Wielewaal is een groeiende vereniging die steeds meer nieuwe leden aantrekt. Wie zijn onze leden, waarom blijft men lid of haakt men af? Wat denken de leden over de verschillende aspecten van de verenigingswerking? Vele vragen waarover wij duidelijkheid verwachten door middel van deze beperkte enquête.

Uw antwoorden zullen ons helpen om het beleid van onze vereniging te verbeteren. Wij zijn ervan overtuigd dat u daaraan graag wil meewerken!

Als blijk van waardering voor de medewerking worden er onder de inzenders een Wielewaal-boekenbon van 1000 F en 10 Wielewaal T-shirts verloot.

Hoe gaat u te werk?

1. Personalialia: graag volledig invullen. De ingevulde vragenlijsten worden vertrouwelijk behandeld op het secretariaat.
Ze worden niet ter lezing doorgegeven aan derden. Indien u echt anoniem wenst te blijven, mag u naam en straat openlaten.
2. Er wordt verwacht dat u alle vragen beantwoordt door een bolletje zwart te maken voor het antwoord dat u kiest. U duidt slechts 1 antwoord aan per vraag tenzij dit anders aangegeven wordt.
3. De ingevulde vragenlijst voor 15 oktober versturen naar:

De Wielewaal - Enquête
Graatakker 11
2300 Turnhout

Dank bij voorbaat!

Personalialia

Naam en voornaam:

Straat: nr.: bus:

Postnummer: Gemeente:

Telefoonnummer:

Leeftijd: jaar

Beroep:

- ☐ student
☐ kaderlid
☐ landbouwer

- ☐ arbeider
☐ zelfstandige
☐ ambtenaar

- ☐ bediende
☐ werkloos
☐

- ☐ vrij beroep
☐ gepensioneerd

De Wielewaal vzw wil een bestand van foto's/dia's van goede kwaliteit aanleggen voor zijn tijdschriften.
Wilt u daar aan meewerken:

- ☐ ja ☐ neen

Het tijdschrift "Wielewaal"

Leest u "Wielewaal":

- ☐ altijd volledig
☐ bijna volledig
☐ gedeeltelijk
☐ bijna nooit
☐ nooit

Beoordeelt u de artikelen in "Wielewaal" als:

- ☐ zeer goed
☐ goed
☐ voldoende
☐ slecht
☐ zeer slecht

Beoordeelt u de presentatie (lay-out, illustraties, formaat) van "Wielewaal" als:

- ☐ zeer goed
☐ goed
☐ voldoende
☐ slecht
☐ zeer slecht

Toelichtingen en suggesties: _____

Het tijdschrift "Oriolus"

Leest u "Oriolus":

- ☐ altijd volledig
☐ bijna volledig
☐ gedeeltelijk
☐ bijna nooit
☐ nooit

Beoordeelt u de artikelen in "Oriolus" als:

- ☐ zeer goed
☐ goed
☐ voldoende
☐ slecht
☐ zeer slecht

Beoordeelt u de presentatie (lay-out, illustraties, formaat) van "Oriolus" als:

- ☐ zeer goed
☐ goed
☐ voldoende
☐ slecht
☐ zeer slecht

De vereniging

Hoe leerde u De Wielewaal vzw kennen (meer dan 1 antwoord mag):

- ☐ via vrienden/kennissen
- ☐ via een activiteit van de plaatselijke afdeling
- ☐ via een tijdschrift van de plaatselijke afdeling
- ☐ via een bezoek aan de plaatselijke bibliotheek
- ☐ via een artikel in de plaatselijke pers
- ☐ via een activiteit van uw bedrijf/vereniging waarbij beroep gedaan werd op een Wielewaalgids
- ☐ via de Bond voor Grote en voor Jonge Gezinnen
- ☐ tijdens de Vlaamse Ardennendag
- ☐ tijdens de Kempendag
- ☐ _____

Waarom is u lid geworden van De Wielewaal vzw (meer dan 1 antwoord mag):

- ☐ uit sympathie voor (een) plaatselijke werker(s)
- ☐ uit sympathie voor de milieu- en natuurbeweging
- ☐ uit sympathie voor De Wielewaal vzw
- ☐ omwille van de inhoud van de tijdschriften
- ☐ omwille van contacten met andere natuurliefhebbers
- ☐ om meer te leren over de natuur
- ☐ om de aankoop van natuurgebieden te steunen
- ☐ _____

Wat vindt u de belangrijkste opdracht van De Wielewaal vzw (meer dan 1 antwoord mag):

- ☐ zoveel mogelijk mensen in contact brengen met de natuur
- ☐ de studie van vogels, planten, insecten, ...
- ☐ aankoop en beheer van natuurgebieden
- ☐ invloed uitoefenen op de beleidsverantwoordelijken
- ☐ informeren rond milieuproblemen
- ☐ actie voeren voor natuur en milieu
- ☐ _____

Blijft u lid in 1993

☐ ja

☐ neen

Indien NEEN, waarom niet: _____

Lid worden kost 500 fr. Vindt u dit bedrag:

- ☐ te hoog
- ☐ voldoende
- ☐ te laag

Heeft u, buiten het lidmaatschap, De Wielewaal vzw reeds financieel gesteund:

- ☐ neen
- ☐ ja, de nationale vereniging
- ☐ ja, de plaatselijke afdeling
- ☐ ja, (een) andere Wielewaalafdeling(en)

Maakte u in 1991 of 1992 gebruik van onze boekenwinkel:

- ☐ ja
- ☐ neen, te duur
- ☐ neen, te ver
- ☐ neen, ik vind er niet wat ik zoek
- ☐ neen, ik heb geen behoefte aan het winkelaanbod
- ☐ _____

Wat ontbreekt er in het winkelaanbod: _____

Toelichtingen en suggesties:

.....

.....

Uw afdeling

De naam van uw afdeling luidt:

Neemt u deel aan de activiteiten van uw afdeling:

- ☐ altijd
- ☐ dikwijls
- ☐ soms
- ☐ bijna nooit
- ☐ nooit

Is u tevreden over de activiteiten waaraan u deelgenomen hebt:

- ☐ altijd
- ☐ meestal
- ☐ soms
- ☐ meestal niet
- ☐ nooit

Leest u het afdelingstijdschrift:

- ☐ altijd volledig
- ☐ bijna volledig
- ☐ gedeeltelijk
- ☐ bijna nooit
- ☐ nooit

Beoordeelt u de presentatie (lay-out, illustraties, formaat) van het afdelingstijdschrift als:

- ☐ zeer goed
- ☐ goed
- ☐ voldoende
- ☐ slecht
- ☐ zeer slecht

Toelichtingen en suggesties:

.....

.....



partnerbinding gewoon. Wie attent waarneemt, betrapt ook Strandleeuweriken af en toe op korte intermezzi, middenin episoden van trouw ouderschap zelfs (eigen waarn.). Het heel eigen kopmasker van Strandleeuweriken, dat bij de mannetjes scherper aangezet is - daarnaast ook allerlei houdingen van romp, vleugels, kop en staart, zelfs van de kophorentjes - wettigen steile verwachtingen voor gedreven paarspel. Zoals andere leeuweriken doen, maken ook zij gebruik van tril-, reken strekhoudingen, buigingen, op sluipen gelijkend rondsloffen, letterlijk vechten, dringen en springen, om indruk te maken op rivalen en/of partner.

Strandleeuweriken typeer ik bij uitstek als argwanende wachters op zware zwerfstenen van de Vidda. Niet alles gaven ze prijs tot dusver. Schaars blijven tot dusver de ringdata. Er zijn overigens wel méér eigenaardige dingen over Strandleeuweriken beschreven. Soms werden die vastgesteld bij vogels in gevangenschap. Wat daar écht van aan is, wordt met mondjesmaat beschreven in oudere én recente literatuur.

Literatuur

- Cramp S., 1988. *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. V. University Press.
- Geers V., 1989. *Vogels in Vlaanderen*. Vlaamse Avifaunacommissie. Bornem.
- Harrison C., 1977. *Elseviers Broedvogelgids*. Elsevier, Amsterdam, Brussel.
- Harrison C., 1988. *The History of the Birds of Britain*. Collins.
- Moore R., A. Moore, 1991. *A Complete Checklist of the Birds of the World*. 2nd Edition. Academic Press, London.
- Klerckx J., 1979. *Linnaeus' Reizen*. Vertaling van Carl Linnaeus Travels. The Felix Gluck Press. Ltd. London. Meulenhoff Informatief bv. A'dam.
- Naumann J.A., 1897-1905. *Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas*. Vol. III. 1-5. Gera-Untermhaus: Fr. Eugen Köhler.
- Pätzold R., 1987. *Die Ohrenlerche*. Die Neue Brehm-Bücherei. A. Ziemsen Verlag. Wittenberg Lutherstadt.
- Staab R., Th. Fransson, 1987. *Nordens Fagler*. Norstedts Förlag. Stockholm.

R. De Lust, Leegstraat 29, 9960 Assenede

Activiteitenkalender

SEPTEMBER

3

- b- = begin
- l- = leiding
- e- = einde
- m- = meebrengen

Gent. Planteninventarisatie in hok D3 12 34: Groendreef, Gent -b- 18.30 u. Kerk St.Jan Baptist, Gent -l- W. Sierens -e- 20 u.

Antwerpen-Zuid. Bezoek aan het arboretum van Wilrijk. -b- 9 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- H. De Ceulaer -e- 12.30 u.

Antwerpen-Zuid. Determinatie van planten op Fort 7 -b- 13.30 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- H. De Ceulaer -e- 16 u. -m- loop en determinatiewerk.

Geraardsbergen. Beheerswerken in de Rietbeemd: tweede maai-beurt -b- 9 u. brugje over de Mark -l- G. Merlevede -e- 18 u.

Lier. Observeren van waadvogels aan de Philipsdam op Schouwen-Duiveland -b- 7.30 u. station Lier (eigen wagens) -l- J. Arras -e- 17 u. -m- gulden, picknick, kijker.

Nete en Aa. Beheerswerken in natuurreservaat Neerhelst. -b- 9 u. kerk St.-Jozef Olen -l- P. Geysels

Netevallei. Bezoek Torfbroek te Kampenhout (Berg) -b- 13.15 u. station Heist, 14 u. Café Fauna-Flora te Kampenhout -l- K. Laeremans -e- 17 u.

Noorderkempen. Planteninventaris en planten leren kennen. -b- 8.45 u. Rauwmoer, Redemptoristenklooster, Essen -l- J. Pinseel -e- 12 u.

Schelde - Leie. Plantenstudietocht te Kruishoutem -b- 14 u. brug E17 op Steenweg Deinze-Kruishoutem -l- K. De Waele -e- 17 u.

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: planten en dagvlinders -b- 9 u. Hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- E. Blondia -e- 11.30 u.

Brussel. Wandeling om het Poelbos te Jette. -b- 8.30 u. Wereldtentoonstellingslaan 195, Jette -l- A. Arrazola -e- 12.30 u.

Denderland. Vogels observeren in Zeeland. -b- 7 u. Grote Markt, Dendermonde, info: 052/21 09 21 -l- N. De Meester -m- picknick.

Fruitstreek. Debat en dia's en video: weidelijk jagen (i.s.m. V.Z.W. Hesbania, Leefmilieu Nieuwerkerken) -b- 14 u. Ontmoetingscentrum P.E.C., Kleinveld 26, Gelinden -l- J. Thewis -e- 18 u. info: 011/48 46 89

Gent. Namiddagwandeling in het parklandschap van St. Martens Latem -b- 14 u. kerk van St. Martens Latem -l- E. Van Renterghem -e- 17 u.

Geraardsbergen. Beheerswerken in de Rietbeemd: tweede maai-beurt -b- 9 u. brugje over de Mark -l- G. Merlevede -e- 18 u.

Lier. Werkgroep botanie inventariseert hok B5 41 12: bos en heideterrein te Brasschaat -b- 8 u. station Lier, 9 u. kerk van Maria ter Heide (Steenweg naar Breda) -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Midden-Kempen. Initiatie in roofvogeldeterminatie in De Graaf Retie. -b- 8.30 u. Kanaalbrug 2 (weg Retie-Postel: Postel ter Heyde), 9 u. Retie De Graaf -l- F. Vreysen -e- 12.30 u. -m- kijker, telescoop, determinatiegidsen, zitstoeltje.

Netevallei. Natuurwandeling in het Goor te Westmeerbeek (Broekbos en natte heide) -b- 10 u. Kapel Sint Antonius van Padua, Goorstraat, Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 12 u. -m- laarzen.

Noorderkempen. Zeevogeltrek aan de Schelde. -b- 5.30 u. kerk (centrum), Essen -l- F. Broos -e- 12 u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling langsheen de oude Scheldearmen en Schelde. -b- 14.30 u. kerk Meilegem -l- J. Vanheeuverswyn -e- 17.30 u. info: 091/84 43 82

Turnhout. Uitstap naar Domborgheide -b- 14 u. kruispunt Ring-Kastelein, Turnhout, 14.15 u. ingang reservaat, Domborgstraat, Turnhout -l- R. De Prins -e- 17 u. info: 014/42 58 85

Voorkempen. Daguitstap met eigen wagens naar de Braakman en Paulinapolders (NI) -b- 8 u. Toverfluit, Halle, 8.10 u. gemeentehuis Schilde, 8.15 u. gemeentehuis Wijnegem -l- J. Ferleu -e- 17 u.

Scheldeland. Plantenwandeling in de Zandbergen te Wetteren -b- 19 u. Café De Notelaar (Zandbergen-Wetteren) -l- W. Van Caeneghem -e- 21.30 u.

Westerlo-Zuiderkempen. Studiedag en dia-avond: De Kerkuil -b- 17 u. Hoveniershuis, Hoveniersstraat 5, Westerlo -l- P. Laeveren -e- 24 u.

Brussel. Vleermuizentocht in Dilbeek -b- 20.15 u. gemeentehuis van Dilbeek -l- E. Bruneel -e- 23 u.

Lier. Observatie trekvogels Kalmthoutse Heide -b- 7.30 u. station Lier -l- T. Depauw -e- 17 u. -m- picknick, kijker.

Nat. Werkgr. Botanie. Planteninventarisatie Schulensbroek Wachtbekken met hooilanden. -b- 9 u. station Schulen -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Nete en Aa. Beheerswerken te Zammel (12 en 13 september) -b- 9 u. en 13.30 u. kerk Zammel -l- J. Van Reusel

Netevallei. Beheerswerken in natuurreservaat Het Goor te Westmeerbeek. -b- 13.30 u. kerk Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 17 u.

Noorderkempen. Jubileumwandeling in de Kalmthoutse Heide, nadien koffietafel. -b- 15 u. Cuytshof, Putse Steenweg, Kalmthout -l- H. Lieckens -e- 18 u.

Aalter. Fietstocht door de mooiste plekjes in ons gebied. -b- 14 u. kerk Bellem -l- M. Van Moerkerke -e- 16.30 u.

Aalter. Fietstocht door de mooiste plekjes van ons gebied -b- 14 u. kerk Knesselare -l- E. Vanaelst -e- 16.30 u.

Antwerpen-Centrum. Busuitstap naar de Westhoek. Bezoek aan staatsreservaat en kustwandeling: vogeltrek in de Panne. -b- 7.30 u. Atheneum van Antwerpen (hoek Van Straelenstraat en Rooseveltplein) Info: 03/646 19 68 -l- R. Huysmans -e- 17 u. Inschr. door 425 F op 000-0087473-76 tnv De Wielewaal Merksem vóór 1/9/92.

Antwerpen-Zuid. Wandeling in de omgeving van de Brasschaatse Heide met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8.30 u. eigen wagens station Oude God te Mortsel, 9 u. parking van het militair domein, Bredabaan -l- T. Wuyts -e- 17 u. -m- picknick, laarzen.

Denderland. Werkgroep botanie inventariseert hok E3 18 24 Denderleeuw (Aalstwegel) -b- 8.30 u. stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst, 9 u. kerk Denderleeuw -l- P. Van den Bremt -e- 12 u.

Lier. Beheerswerken Hooiendonkse Beemden -b- 8.30 u. station Lier, 9 u. Boshuisje te Zoersel -l- Y. Peeters -e- 12 u. -m- laarzen.

Mandelstreek. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- M. Dumoulin -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Mandelstreek. Busuitstap naar de Floriaden 92 in Zoetermeer. Inschr. voor 07/09tel. 051/20 44 89. 400 F, JNM + kinderen 200 F. -b- 6.30 u. Polenplein -l- L. Amery

Midden-Kempen. Natuurbeleving: excursie in NR-reservaat De Ronde Put te Mol Postel: doortrekkende roofvogels -b- 9 u. Brug 2, Postel ter Heyde (weg Retie-Postel) -l- F. Daemen -e- 12 u.

Midden-Kempen. Excursie in NR-reservaat De Maat: paddestoelen -b- 14 u. Brug Sas 3, De Maat (weg Mol-Postel) -l- J. Sas -e- 17 u.

Netevallei. Natuurwandeling Kruiskensberg. -b- 14.30 u. kapel van Kruiskensberg, Bevel (Nijlen) -l- C. Segaert -e- 17 u.

Schelde - Leie. Paddestoelenstudietocht in het Heilig Geestgoed te Munte -b- 14 u. kerk Munte -l- J. Rogge -e- 17 u.

Scheldeland. Landschapswandeling in de Waterhoek te Zele -b- 13.30 u. Markt Wetteren, 14 u. Appels-Veer -l- W. De Schutter -e- 17 u.

Turnhout. Uitstap naar de Ronde Put te Postel: waarneming van roofvogels. -b- 14 u. Brug 2, baan Retie-Mol-Postel (Postel Ter Heyde) -l- V. Van Gorp -e- 17 u. info: 014/41 56 85

Zuid-West Brabant. Wandeling in de streek Kester-Oetingen en bezoek aan biologische fruitkwekerij -b- 13.30 u. kerk Oetingen -l- R. Desmet -e- 18 u.

Antwerpen-Zuid. Verrassingstocht: vogels en landschap. Natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8 u. eigen wagens aan station Oude God te Mortsel -l- L. Van Schoor -e- 17.45 u. -m- telescoop, picknick, wandelschoenen.

Brechtse Heide. Werkdag op de Kooldries -b- 9 u. Kooldries -l- J. Cox -e- 16 u.

Gent. Planteninventarisatie in hok D3 13 41 Westveld te St.-Amandsberg. -b- 14 u. Kerk Westveld, H.Kruisplein, St.-Amandsberg -l- W. Sierens -e- 17 u.

Kievit. Vogeltrektocht op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Lier. Werkgroep botanie inventariseert hok H6 21 11 te Spontin -b- 7 u. station Lier, 9 u. Spontin -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

'sHeerenbosch. Deelname aan het Cultureel Weekend te Buggenhout: "Bomen zijn monumenten" -b- 15 u. zaal De Vlinder, Kerkstraat, Buggenhout -l- M. Bruggeman -e- 20 u.

20

Denderland. Een dag in de kalkstreek. -b- 9 u. kerk Han-sur-Lesse -l- R. Sienaert -e- 18 u. -m- picknick, kijker.

Gent. Bustocht naar Harchies-Bonsecours: vogels in moeras- en vijvergebied en paddestoelen in het bos. -b- 8 u. St.-Pietersplein, Gent. Inschr. 325 F op 000-0520631-32, Wielewaal Gent -l- W. Galle -e- 17.30 u.

Hageland-Zuiderkempen. Vogeltrek in Noord-Beveland. -b- 6.30 u. abdij Averbode -l- G. Janssens -e- 16 u.

Kievit. Vogeltrektocht op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Land van Waas-Zuid. Bustocht naar Cap Griz Nez -b- 6 u. stadhuys, Sint-Niklaas -l- F. Daniëls -e- 16 u. info: 03/776 87 30

Mechelen. Familiewandeling rond de grote vijver te Walem (Mechelen) -b- 13.15 u. station NMBS Mechelen -l- J. Kiebooms -e- 17.30 u.

Midden-Limburg. Maandelijks derde-zondag wandeling op Platwijers: observatie watervogels, trekvogels, najaarsbloemen. -b- 9 u. aan Paalsteen, einde Paalsteenstraat, Hasselt -l- M. Lodewijckx -e- 12 u. -m- kijker, laarzen, vogelgids.

Nete en Aa. Dagtocht met eigen wagens naar Zeeland en bezoek aan gekende plaatsen in N-Beveland en Schouwen-Duiveland. -b- 7 u. Klein Sas Herentals, 7.10 u. De Lindekens te Bouwel -l- P. Geysels -e-

'sHeerenbosch. Deelname aan het Cultureel Weekend te Buggenhout: "Bomen zijn monumenten" -b- 15 u. zaal De Vlinder, Kerkstraat, Buggenhout -l- M. Bruggeman -e- 20 u.

'sHeerenbosch. De Wiestermeersch: landschapswandeling en tentoonstelling. -b- 14 u. Vrije Basisschool te Wieze-centrum (Lebbeke) -l- P. Meert -e- 19 u.

Wulp. Herfstwandeling in en om de Liereman. -b- 9 u. Kerkplein St. Bavo, Oud-Turnhout, 9.15 u. Broederspleinen, informatiebord gemeente. -l- W. Machielsen -e- 12 u.

Zuid-Limburg. Wandeling in het reservaat Ziepbeek te Rekem Lanaken. -b- 14 u. parking van het reservaat -l- Vandebroek -e- 17.30 u.

Zwalmvallei. Familiewandeling Pardassenhoek: betekenis van kleine landschapselementen -b- 14 u. kerk Grotenberg -l- P. Rouckhout -e- 17.30 u.

24

Oostende. Dia-avond door René Van Outryve: Alpenflora. -b- 20 u. zaal Ravelingen, Zeedijk 290, Oostende -l- R. Van Outryve -e- 23 u.

26

Geraardsbergen. Week-end (26-27 sept.) op Cap Griz Nez: observatie vogeltrek en wandeling in de streek. -b- 6 u. Grote Markt, Geraardsbergen -l- K. Steenhoudt

Kievit. Vogeltrektocht op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Merelbeke - Melle. Werkdag in ons nieuw natuurreservaat in de Scheldevallei te Melsen (Merelbeke) -b- 9 u. Meersstraat, Melsen (Merelbeke) -l- G. De Meulemeester -e- 18 u.

Nat. Werkgr. Botanie. Planteninventarisatie in het landschap tussen l'Eau Noire et l'Eau Blanche -b- 9 u. kerk van Nismes -l- A. Van Den Bergh -e- 17 u. -m- picknick, flora, loep.

Nete en Aa. Beheerswerken in natuurreservaat Neerhelst. -b- 9 u. kerk van St.-Jozef Olen -l- P. Geysels

'sHeerenbosch. Diareeks: particuliere bossen en hun natuurwaarden. -b- 20 u. "In de Wandeling", Kasteeldreef 11, Lippelo-St.-Amands -l- M. Aerts -e- 21.30 u.

27

Antwerpen-Centrum. Dagtocht met eigen wagens naar het Buitenschoor aan Zandvlietluis en naar Bath. -b- 9 u. De Molen van Lillo aan de Scheldelaan, 13.30 u. aansluiten mogelijk aan café v.d.put van Bath. -l- J. Van Ammel -e- 17 u.

Antwerpen-Zuid. Natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie in De Maten en Heempark Genk -b- 7.30 u. station Oude God, Mortsel (eigen wagens) -l- K. Matthijs -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, loep, picknick.

Brussel. Moeraske en Walkierspark in Evere: biotopenwandeling -b- 9 u. Sint Vincentiuskerk te Evere -l- F. Fleurbaey -e- 12 u.

Denderland. Werkgroep botanie inventariseert hok E3 16 21, Aigem (Heetsvelde) -b- 8.30 u. parking stedelijk kerkhof, Leo de Bethunelaan te Aalst, 9 u. kerk Aigem -l- W. Tolleneer -e- 12 u.

Kievit. Vogeltrektocht op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Lier. Bezoek aan de IJzermonding: slikken en schorren, fauna en flora en strandwandeling aan de Westkust: wieren en schelpen. -b- 8 u. station Lier, 10 u. Koning Albert monument, Nieuwpoort -l- G. Rappe -e- 18 u. -m- laarzen, picknick.

Mandelstreek. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- G. Hoornaert -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Midden-Kempen Wandeling rond de Duivelskuil op grens van Ezaart en Bel: verkenning van echt Kempisch landschap. -b- 9 u. kerk Geel-Bel -l- P. Verhoeven -e- 12 u.

Midden-Limburg. Geleide wandeling in het Zwin: vogelobservatie, zwinneplanten, bezoek aan de Vlindertuin: vlinderobservatie en studie. -b- 7 u. parking Fraters, Kleine Hemmenweg 2A, Zonhoven (eigen wagens), 9.30 u. Het Zwin -l- F. Van Brabant -e- 16 u.

Turnhout. Diavoordracht Australië en Nieuw-Zeeland. -b- 20 u. conferentiezaal Warande, Turnhout -l- V. Van Gorp -e- 22.30 u. info: 014/67 84 82

Westkust. IJzermonding Nieuwpoort: studie trekvogels en andere waadvogels en studie schorren- en slikkenflora. -b- 14.30 u. Koning Albert monument, Nieuwpoort -l- P. Dewulf -e- 17 u.

OKTOBER

3

Brussel. Plantenwandeling: Spoorwegberm te Haren. -b- 14 u. kerk van Haren -l- F. Fleurbaey -e- 17 u.

Gent. Planteninventarisatie in hok D3 14 32: Bonsgrachten te Destelbergen -b- 14 u. oud station "Destelbergen", einde A. Braeckmanlaan, Gent -l- W. Sierens -e- 17 u.

Kievit. Vogeltrektocht op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Lier. Werkgroep botanie inventariseert hok B4 54 14: Doelpolder en Fort Liefkenshoek. -b- 8 u. station Lier, 8.45 u. kerk Doel -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

'sHeerenbosch. Creatieve namiddag voor jongeren van 6-13 j en van 14-16 j: creatief omgaan met natuurelementen in de herfst. -b- 13.30 u. "In de Wandeling", Kasteeldreef 11, Lippelo-St.-Amands -l- W. Van Ingelgem -e- 17 u.

4

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: Paddestoelen -b- 9 u. Hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- E. Blondia -e- 11.30 u.

Antwerpen-Zuid. Mossentocht in Fort 7 te Wilrijk. -b- 9 u. ingang van Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- H. De Ceulaer -e- 12 u. -m- loep, laarzen.

Brussel. Paddestoelentocht bij Destelheide Dworp -b- 9 u. gemeentehuis Dworp -l- M. De Ridder -e- 12.30 u.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling. -b- 10 u. Burg.Blankaertdreef (zijstraat Parklaan) te Aalst -l- P. Van den Bremt -e- 12 u.

Geraardsbergen. Tocht rond het Bourenbos: vogelwaarnemingen: leren onderscheiden van roofvogels in de lucht a.d.h.v. de vliegbeelden. -b- 9 u. ingang sanatorium, Buizemont Geraardsbergen -l- K. Steenhoudt -e- 12 u.

Hageland-Zuiderkempen. Paddestoelenwandeling -b- 14 u. Abdij Averbode -l- L. Laureys -e- 17 u.

Kievit. Vogeltrek telling op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Klein-Brabant. Studie van de vogeltrek: ganzen, eenden en steltlopers. -b- 13 u. Staels-borco, Bornem, 13.30 u. Emmahaven (gemeente van Hulst) -l- H.D'Hertefelt -e- 17.30 u. info: 03/889 72 86

Lier. Wandeling doorheen het Brabantse landschap te Langdorp nabij Aarschot: flora van de Demerboorden. -b- 13.30 u. station Lier, 14 u. kerk Langdorp -l- N. Van Aerschot -e- 17 u. -m- stevig schoeisel.

Mandelstreek. TTB-dag naar St.-Pietersrode met een landschapswandeling en bezoek aan stad Leuven. -b- 7.30 u. station Roeselare -l- L. Demarez -e- 17 u.

Mechelen. Determinatie van paddestoelen in de omgeving van Mechelen. -b- 8.30 u. station NMBS -l- Vandeput -e- 12.30 u.

Merelbeke - Melle. Initiatietocht in paddestoelendeterminatie in de Merelbeekse bossen -b- 14 u. Merelbeke-Centrum -l- R. Walley -e- 17 u.

Netevallei. Paddestoelenwandeling in de Herenbossen te Hulsthout. -b- 14 u. parking Pallieterhoeve, IJzerenweg, Boischot. -l- D. Van Tricht -e- 17 u.

Oostende. Busexcursie: Landschapsstudie en vogelobservatie in Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen. -b- 7 u. parking J. Bauwensschool, Mercatorlaan, Oostende -l- F. Devos -e- 20 u.

Schelde - Leie. Zeldzame planten langs oude spoorwegbedding en Schelde. -b- 14.30 u. kerk te Ruijten -l- J. Vanheuverwijn -e- 17.30 u. info: 091/84 43 82

Scheldeland. Bezoek tentoonstelling paddestoelen in de Plantentuin te Gent. -b- 14 u. markt Wetteren, 14.30 u. ingang Plantentuin, Ledeganckstraat, Gent -l- R. Clinckspoor -e- 16.30 u.

'sHeerenbosch. Bomen zijn monumenten: fietsroute. -b- 14.15 u. parking Salamander, Kasteelstraat, Buggenhoutbos. -l- M. Brugeman -e- 18 u.

10

Denderland. Paddestoelen in het Osbroek te Aalst. -b- 14 u. Burg.Blankaardreef (zijstraat Parklaan), Aalst -l- H. De Meulder -e- 17.30 u.

Kievit. Vogeltrek telling op het Blak. -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Nat. Werkgr. Botanie. Planteninventarisatie te Eisden: kanaal, kolenhaven, spoorlijnen -b- 9 u. kerk van Eisden-Dorp op Rijksweg Tongeren-Maaseik -l- C. De Caluwe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Netevallei. Beheerswerken in natuurreservaat Het Goor te Westmeerbeek -b- 13.30 u. kerk Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 17 u.

Zwalmvallei. Studiedag: kleine landschapselementen -b- 9.30 u. feestzaal "De Zalm", Hoogstraat 4, Oudenaarde -e- 16 u.

11

Antwerpen-Zuid. Vogeltrekwaarnemingen in de Hobokense Polders. -b- 8.20 u. station Hoboken-Polder (einde Berkenrodelei) -l- T. Wuyts -e- 12 u. -m- kijker, telescoop, vogelgids, zitje, picknick.

Brussel. Trekwaarnemingen aan zee. -b- 8 u. Oosterstaketsel, Oostende -l- E. Vanloo -e- 16 u.

Denderland. Werkgroep botanie inventariseert hok E3 26 43, Aspelare -b- 8.30 u. parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst, 9 u. kerk Aspelare -l- W. Tollenaar -e- 12 u.

Gent. Bustocht naar het Meerdaalwoud: verschillende biotopen in volle herfstpracht. -b- 8 u. St.-Pietersplein, Gent. Inschr. 325 F(160 voor -14 j) op 000-0520631-32 Wielewaal Gent -l- E. Van Renterghem -e- 17 u.

Geraardsbergen. Paddestoelentocht in de bossen van Overboelare. -b- 14 u. sanatorium Buizemont Geraardsbergen -l- W. Boonen -e- 17.30 u.

Hageland-Zuiderkempen. Herfstwandeling in de vallei van de Schwalme te Kaltherberg -b- 8 u. kerk Engsbergen, 10.30 u. Kaltherberg -l- F. Mangelschots -e- 16 u.

Kievit. Vogeltrek telling op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Mandelstreek. Herfstwandeling met bepaling van de voornaamste zwammen. -b- 14.30 u. Parking Kasteel van Ardooie, Kasteelstraat, Ardooie -l- M. Bossuyt -e- 17 u. info: 051/20 44 93

Mandelstreek. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- L. De Cooman -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Midden-Kempen. Najaarstrek van steltlopers in Zeeland. Inschr. voor 01/10 bij J. De Schepper 014/81 12 53 -l- J. De Schepper -m- picknick.

Midden-Limburg. Paddestoelenwandeling. -b- 9 u. parking Hengelhof, Toeristische Weg, Houthalen (Kelchterhof-Hengelhof-Bokrijk) -l- F. Van Brabant -e- 12 u. -m- laarzen, mogelijk paddestoelengids.

Noorderkempen. Najaarstrek langs de Belgisch-Nederlandse grens. -b- 8 u. Kerk (Centrum), Essen -l- F. Broos -e- 18 u.

'sHeerenbosch. Paddestoelenwandeling in Lippelobos en bezoek aan tentoonstelling "Lippelobos in oktober". -b- 14 u. "In de Wandeling, Kasteeldreef 11, Lippelo-St.-Amands. -l- M. Aerts -e- 17 u.

'sHeerenbosch. Paddestoelenwandeling in het Buggenhoutbos. -b- 14.30 u. Boskapel, Kasteelstraat, Buggenhoutbos -l- G. Van Gucht -e- 17.30 u.

Wulp. Paddestoelentocht Staatsbossen Ravels: determinatie en studie van paddestoelen. -b- 9 u. Hoofdingang, (parking) Ravelse Staatsbossen. -l- K. Verheyen -e- 12 u.

16

Midden-Kempen. Dia-projectie: van zwammen tot paddestoelen en van de hak op de tak. -b- 20 u. St.-Jan Berchmanscollege, Jacob Smitslaan, Mol -l- J. Henderickx -e- 23 u.

17

Kievit. Vogeltrek telling op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Lier. Vogeltrekobservatie Netevallei Nijlen. -b- 8 u. Badhuis Emblem (voor Netebrug baan Kessel-Emblem, 8.30 u. houten wandelbrug over Nete te Nijlen -l- R. Lenaerts -e- 17 u. -m- picknick, kijker.

Mechelen. Voorlezing over de Europese reptielen en amfibieën. -b- 20 u. lokaal De Dijle, Ontvoeringsplein 2, Mechelen -l- R. Willockx -e- 22.30 u.

'sHeerenbosch. Kinderpaddestoelenwandeling te Lippelobos o.l.v. kabouterkenners R. Vranckx + bezoek aan tentoonstelling Lippelobos in oktober -b- 14 u. "In de Wandeling", Kasteeldreef 11, Lippelo-St.-Amands -l- D. Mertens -e- 17 u.

Wulp. Dia-avond over uilen (soorten, leefwereld, ...) met sprekebeurt door Ludo Smets. -b- 19.30 u. De Heischuur (gemeentelijk cultuurcentrum), Schuurhoven 2, Oud-Turnhout -l- L. Cuylaerts -e- 22.30 u.

Zwalmvallei. Beheerswerken in natuurreservaat "Het Vossenhol" -b- 13 u. "Het Vossenhol", St.-Maria-Oudenhove -l- P. De Clercq -e- 17 u.

18

Antwerpen-Zuid. Autobustocht naar de Oefvallei: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 7.30 u. station Oude God, Mortsel. Inschr. voor 8/10 op 000-0178083-88, 420,370 of 320 F. -l- W. Van Spaendonck -e- 17.15 u. -m- laarzen, picknick.

Brussel. Vogeltrek telling bij Brussegem -b- 7 u. verkeerslichten Brussegem -l- P. Herroelen -e- 10.30 u.

Kievit. Vogeltrek telling op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Land van Waas-Zuid. Paddestoelentocht in de bossen van Puyvelde. -b- 13.30 u. stadhuis Sint-Niklaas, 14 u. hoek Goudenleeuw en Kouterstraat te Belsele -l- W. Van Rompu -e- 16.30 u. info: 03/776 87 30

Midden-Kempen. IWRB-watervogeltelling op alle plassen van de regio: Info: J. Sas 014/31 26 57 -b- 8.30 u. Brug Mol Donk (parking NZG) -l- J. Sas -e- 12 u.

Nete en Aa. Bezoek aan de vogeltrekpost te Blommerschoot, Wechelderzande. -b- 8 u. vliegveld tussen Wechelderzande en Oostmalle -l- W. Debaere -e- 12 u.

Netevallei. Wandeling in wandelbos de Averegeten te Hallaar. -b- 14.30 u. grote parking aan Boonmarkt te Hallaar. -l- C. Segaert -e- 17 u.

Scheldeland. Busuitstap naar het Maasdalbos en het Hallerbos te Halle. -b- 7.30 u. markt Wetteren, 7.45 u. kerk Serskamp -l- V. Verdict -e- 17 u.

Voorkempen. Studie en inventarisatie van de paddestoelen op de Bonte Klepper -b- 10 u. Brug 8 op baan Rijkvorschel-Malle, aan "Avanti", 9.30 u. Dienstencen., Schoolstraat 44, Schilde -l- H. Lembrechts -e- 16 u.

Westkust. Paddestoelentocht -b- 14 u. Koningsplein, De Panne -l- M. Desmet -e- 17 u.

Zuid-Limburg. Paddestoelenwandeling in het reservaat De Hoeflaart te Gellik. -b- 14 u. hoofdingang van het reservaat -l- Vandehoek -e- 17.30 u.

Zwalmvallei. Paddestoelenwandeling -b- 13.30 u. Markt Zottegem, 14 u. kapel Aalmoezeneistraat, Gontrode -l- K. Van Den Berge -e- 17 u.

24

Aalter. Beheersdag in het Schoolreservaat "De Kanaalberm" te Knesselare -b- 9 u. Hoekestraatbrug, Hoekestraat, Knesselare -l- E. Vanaelst -e- 16 u.

Gent. Educatieve diavoorstelling door F. Van Den Bossche over de natuur rondom Eeklo. -b- 20 u. dienstencentrum Braemkasteelstraat 35-39 te Gentbrugge. -l- E. Van Renterghem -e- 22 u.

Kievit. Vogeltrektelling op het Blak. -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Nat. Werkgr. Botanie. Jaarvergadering -b- 10 u. Rolwagenstraat 10, Lier -l- A. De Jonghe -e- 16 u. -m- picknick.

Zwalmvallei. Beheerswerken in natuurreservaat "Het Vossenhol" -b- 13 u. het Vossenhol, Sint Maria-Oudenhove -l- P. De Clercq -e- 17 u.

25

Antwerpen-Centrum. Busuitstap naar de omgeving van Rochefort: herfstwandeling in het gebied van Lomme en Lesse. -b- 7.30 u. Atheneum van Antwerpen (hoek Van Straelenstraat en Rooseveltplein) info: 03/646 19 68 -l- L. Van Hooydonck -e- 17.30 u. Inschr. door 430 F op 000-0087473-76 tnv De Wielewaal Merksem vóór 11/10/92.

Antwerpen-Zuid. Herfst- en paddestoelenwandeling in het Heverlee- en Meerdaalwoud. -b- 8.30 u. station Oude God, Morsel (eigen wagens) -l- H. De Ceulaer -e- 16.30 u. -m- laarzen, picknick.

Brechtse Heide. Herfstwandeling in de omgeving van Eupen. -b- 8 u. Toverfluit, Kappellei 262, Halle. Inschr. voor 10/10 op 000-0098691-42, volw.350, 200 (10-18jaar) -l- F. Kerstens -e- 19 u.

Brussel. Paddestoelentocht in Floordambos te Melsbroek. -b- 14 u. kerk van Melsbroek -l- E. Vandeven -e- 18 u.

Fruitstreek. Observatie van vogels in Overbroekreservaat Gelinden -b- 7 u. informatiebord naast voetbalterrein Gelinden V.V. -l- A. Van Marsenelle -e- 10 u. -m- laarzen, geen honden.

Kievit. vogeltrektelling op het Blak -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Lier. Sint Gummarus herfstwandeling langs Neerloop en Mushaagbos nabij Lier: late bloeiers -b- 14 u. Kesselsteenweg (nabij de duiker van Grote Nete onder Netekanaal), Lier -l- J. De Herdt -e- 17 u. -m- kijker, stevig schoeisel.

Mandelstreek. Herfstwandeling met determinatie van zwammen. -b- 14.30 u. ingang Kasteel van Rumbeke, Moorseelesteenweg, Rumbeke-Roeselare -l- M. Joye -e- 17 u. info: 051/20 44 93

Mandelstreek. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- G. Bailleul -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Mechelen. Herfstwandeling in het Zoniënbos -b- 8.30 u. station NMBS, Mechelen -l- De Weerd -e- 12.30 u.

Midden-Kempen Geleide vogeltrektelling. -b- 6.30 u. Taverne De Witte Haas (brug Dessel-Witgoor) of 9 u. zelfde plaats voor roofvogels -l- S. Van Reet -e- 12.30 u. -m- vogelgids, kijker, zitstoeltje.

Nete en Aa. Paddestoelentocht in het Peertsbos te Herentals -b- 14 u. parking Bosocentrum, Herentals -l- J. Volders -e- 17 u.

Oostende. Paddestoelenwandeling in Vloetenveld. -b- 13.30 u. parking J. Bauwensschool, Mercatorlaan, Oostende, 14 u. Diksmuidse Heirweg, Zedelgem -l- M. Desmet -e- 17 u.

'sHeerenbosch. Natuurwandeling in het Lippelobos met tentoonstelling "Lippelobos in oktober" -b- 14 u. "In de Wandeling", Kaassteeldreef 11, Lippelo-St.-Amands -l- M. Aerts -e- 17 u.

Turnhout. Paddestoelentocht in Frans Segersreservaat. -b- 14 u. brug E34, Steenweg op Gierle (aan restaurant De 4 jaargetijden), Turnhout. -l- C. Grillet -e- 17 u. info: 014/41 56 85

Wulp. Vogeltrektelling aan de Braekeleer. -b- 7 u. Kerkplein, Sint Bavo, Oud-Turnhout, 7.15 u. Braekeleer (ten Oosten van de Liere-man, grensweg) -l- L. Cuylaerts -e- 11 u.

31

Kievit. Vogeltrektelling op het Blak. -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

Zwalmvallei. Najaarsweekend 31/10 tot 3/11/92 in Argonne: educatieve natuur- en landschapswandelingen -b- Inschr. 1000 F voorschot op rek.393-0117702-33 WA Zwalmvallei, Wurmendries 111, Zottegem. -l- K. Van Den Berge, eigen wagens, info: 091/60 57 57.

NOVEMBER

1

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: Paddestoelen -b- 9 u. Hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- E. Blondia -e- 11.30 u.

Kievit. Vogeltrektelling op het Blak. -b- 7 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- E. Dockx -e- 11 u.

7

Lier. Vogelwerkgroep op stap naar de Hoge Venen. -b- 7 u. station Lier, 9 u. Trou-Maraïs -l- R. Lenaerts -e- 16 u. -m- laarzen, picknick, kijker.

Schelde - Leie. Duinen- en strandwandeling te Middelkerke-Westende: bespreking van plantengroei en strandvondsten. -b- 9 u. Vakantiedorp, Vakantiestraat 1, Middelkerke -l- J. Vanheuver-swyn -e- 16.30 u.

8

Antwerpen-Zuid. Wandeling in het Zoerselbos: vogel- en planten-determinatie. -b- 14.15 u. parking bij Boshuisje (planbord Zoerselbos) -l- A. Wuyts -e- 17 u.

Antwerpen-Zuid. Vogelobservatie rond de AWW te Oelegem en Broechem -b- 8.30 u. station Oude God, Morsel, 8.50 u. kerk van Oelegem -l- A. Wuyts -e- 12.30 u.

Netevallei. Natuurwandeling Kruiskensberg te Bevel (Nijlen) -b- 14.30 u. kapel van Kruiskensberg -l- C. Segaert -e- 17 u.

Schelde - Leie. Duinen-, polder- en strandwandeling: typische zeevogels en weidevogels. -b- 9 u. Vakantiedorp, Vakantiestraat 1, Middelkerke -l- J. Vanheuerswyn -e- 16.30 u.

11

Hageland-Zuiderkempen. Vogelobservatie in het Schulensbroek -b- 8.30 u. abdij Averbode, 9 u. Aflaatsluis Linkhout -l- R. De Fraine -e- 12 u.

14

Kievit. F.I.R.-avond in het teken van roofvogels. -b- 20 u. zaal Lambeer, Vredestraat, Beerse -l- P. Prinsen -e- 22 u.

Netevallei. Beheerswerken in natuurreservaat Het Goor te Westmeerbeek. -b- 13.30 u. kerk Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 17 u.

15

Zwalmvallei. Observatie van watervogels langs oude Schelde-armen -b- 14 u. Scheldebrug, Zingem -l- P. De Clercq -e- 17 u.

18

Wulp. Dia-avond door eigen leden over de voorbije activiteiten van de afdeling en bestuursverkiezing. -b- 20 u. Heischuur, Schuurhoven 2, Oud-Turnhout -l- L. Cuylaerts -e- 22.30 u.

Voor u gesprokkeld

Bronnen: Ardea 80/1, British Birds 85/5, British Birds 85/6, Der Ornithologische Beobachter 89/1, Die Vogelwarte 36/3, Limosa 65/1, het Vogeljaar 40/1, World Birdwatch 3/92, Nieuwsbrieven van de Raad van Europa nrs 91 - 1 t.e.m. 8

— Franse en Belgische dierenbeschermingsorganisaties hebben bedreigd met een grootscheepse campagne tot een boycot van de Bordeauxwijnen als de jacht op Tortels in het gebied van de Gironde (Fra) niet wordt gestopt. In een brief aan de wijnboeren in de Médoc eisen zij dat ze zich zouden uitspreken tegen het schieten van Tortels, die trouwens volgens de EG-Vogelrichtlijn een totaal beschermde soort zijn. De Tortel gaat jaarlijks sterk in aantal achteruit. Als één van de grootste oorzaken van de achteruitgang wordt de moordende voorjaarsjacht op deze soort in Zuidwest-Frankrijk genoemd.

— In een groep van 30 à 40.000 Kanoetstrandlopers op The Wash (Engeland) was er één vogel aan wiens poot een kokkel vastzat; buiten deze eigenaardigheid was er niets ongewoons aan de Kanoet die al de bewegingen met de groep meedeed.



Kanoetstrandloper

Foto: A.C. Zwaga

— Er werd een groep van meer dan 2000 Oeverlopers waargenomen op 2 oktober 1984 te Mumiang, N.O.-Borneo; de bende was zeer luidruchtig en vloog in troepen tot 150 exemplaren op. Normaal trekken Oeverlopers in kleine groepjes en het vorige maximum bedroeg 100 vogels in Zimbabwe.

— Op 18 juni 1985 werd een vrouwtje Merel waargenomen dat zich te goed deed aan het overschot van een potje weggeworpen roomijs. Merkwaardig was verder dat deze dame met een roomijs plukken gras verorberde. Het is van Merels geweten dat ze van alles eten, tot het open pikken van flessen melk toe maar deze combinatie was voordien nog nimmer vastgesteld.

— We wisten het al langer maar nu wordt het ook bevestigd door wetenschappelijk onderzoek: de toename van de Ekster is er niet gekomen ten koste van vele kleine zangvogels. In een 21-jaardurend Brits onderzoek werd de evolutie van de Ekster en 15 soorten zangvogels nagegaan. Geen enkele van de 15 soorten ging achteruit,

sommige vogels van het bos gingen zelfs vooruit, juist in die biotopen waar Eksters veel voorkomen.

— De mogelijkheid bestaat dat Schotse Morinelplevieren in hetzelfde broedseizoen ook nog in Noorwegen broeden. Dit fenomeen zou zelfs niet zo uitzonderlijk zijn.

— Dat het met de Grauwe kiekendief in Europa slecht gaat, is wel algemeen geweten. In Nederland konden van de 7 à 9 paar die er in 1991 broeden, 3 à 4 paar vastgesteld worden op braakliggende Groningse akkers die als gevolg van de crisis in de akkerbouw, groot-schalig waren braakgelegd. Ook in 1990 werd dit verschijnsel aldaar waargenomen. Het uitsterven van de Grauwe kiekendief in Nederland is, volgens een Nederlands onderzoek, geen natuurlijke fluctuatie aan de rand van het verspreidingsgebied maar wel een gevolg van de wijze waarop Nederlandse boeren hun land hebben veranderd.

— Twee kolonies Visdiefje in de Duitse Waddenzee lagen op de kust van het vasteland, één kolonie lag op het Waddeneilandje Minsener Oldeoog. Bij slechte weersomstandigheden gingen vogels van het vasteland binnendijks jagen op Driedoornige stekelbaarzen terwijl de bewoners van het eilandje op zee bleven voedselzoeken. Dit resulteerde in een lagere kuikensterfte op het vasteland.

— Zeevogels zijn vermoedelijk veel minder plaatstrouw aan hun geboortekolonie dan tot nu toe werd verondersteld. Uit een analyse van terugmeldingen van geringde en gekleurde Drieteenmeeuwen uit een kolonie van Noordoost-Engeland, blijkt dat slechts 36 % van de jongen terugkeert naar de kolonie waar de vogels waren geboren, 43 % tot broeden komen in een andere kolonie binnen 100 km van de geboortekolonie en 21 % op grotere afstand broedt met een piek tussen 400 en 900 km van de ringplaats.

— Kunstnesten voor zaagbekken in Zwitserland worden na enkele jaren stevast ingenomen door Steenmarters; daarom moeten deze kunstmatige nesten regelmatig verplaatst en heringericht worden.

— Op een slaapplek in Zuidwest-Niedersachsen (Dui) verbleven in januari 1989 en februari 1990 resp. 158 en 216 Blauwe kiekendieven. Deze concentratie van kiekendieven werd mogelijk gemaakt door het aldaar hoge veldmuizenbestand. In hetzelfde gebied, 62,3 km² groot, werden op 4 januari 1989, 710 Buizerden geteld.

— In Groot-Brittannië leven tussen de 20 à 30.000 Kerkuilen in gevangenschap. Jaarlijks worden er zo'n 3000 in natuur uitgezet. Slechts enkele daarvan worden echt oordeelkundig gevolgd, de andere laat men maar vliegen zonder op de hoogte te zijn van geschikte habitats. In een recente studie wordt aangetoond dat de overlevingskansen van geloste eerstejaarsvogels en volwassen veel lager zijn dan bij wilde soortgenoten (10 % eerstejaars en 15 % volwassen tegenover 19 % en 55 %).

— Skomer (GB) is tot maritiem natuureservaat verklaard en is daarmee het eerste reservaat van dit type in Wales en het tweede in het gehele Verenigde Koninkrijk.

Het reservaat bestaat uit de zeebodem en de kust rondom het eiland Skomer en het schiereiland van Marloes en omvat 27 km kustgebied en 1500 ha zeebodem. Het nieuwe reservaat is een belangrijk reproductiegebied voor zeehonden en herbergt op zijn kustrotsen zo'n 250000 zeevogels.

— Het uitzonderlijke nationaal park van Ichkeul (Tunesië) is gedoemd te verdwijnen: plannen voor de bouw van de laatste drie stuwdammen worden uitgevoerd. Als overwinteringsgebied en broedplaats van zeevogels was het gebied van Ichkeul van uitzonderlijke betekenis en van levensbelang voor talrijke trekvogels. Het park van Ichkeul, dat het natuurgebied is met de meeste titels: nationaal park, wereldreservaat van de biosfeer, werelderfdeel van de UNESCO, huisvestte in de wintermaanden soms 200000 vogels. De oproep tot het behoud, waaraan wij tijdens de twee nationale Wielewaalreizen naar Tunesië deelnamen, heeft dus niet mogen baten.

— Het eerste reservaat voor de bescherming van libellen, niet alleen in Engeland maar zelfs in heel Europa, is tot stand gekomen in Oundle, in Peterborough. Libellen zijn uitstekende indicatoren voor de kwaliteit van het water en zijn zelf grote insekteneters, vooral van muggen. Door het verdwijnen van waterrijke gebieden, hun natuurlijke leefmilieu, worden de libellen met uitsterven bedreigd.

— De regering van Queensland in Australië heeft aan de Mount Etna, in het centrum van de staat, het statuut van nationaal park toegekend. Dit gebied is bekend om de vele grotten die vleermuispopulaties herbergen waaronder twee zeldzame soorten.

— Tijdens de 20ste Wereldconferentie van de Internationale Raad voor de Bescherming van Vogels (ICBP) is er op gewezen dat tweederde van de ongeveer 9000 vogelsoorten die momenteel op de wereld voorkomen, in aantal afneemt en dat méér dan 1000 soorten met uitsterven worden bedreigd. De voornaamste oorzaak van deze ecologische ramp ligt in de vernietiging van hun leefmilieu, in het bijzonder van de tropische regenwouden en waterrijke gebieden.

De geleerden die aan de Conferentie deelnamen hebben verklaard dat ook zo'n 90000 insektensoorten, 35000 planten en 500 zoogdieren met uitsterven worden bedreigd. Deze soorten komen vaak voor in biologische gebieden die uitzonderlijk kwetsbaar zijn zoals Indonesië (waar 126 vogelsoorten worden bedreigd), China, Brazilië en Peru.

In de rapporten die aan de Conferentie werden voorgelegd, wordt eveneens gewezen op het feit dat méér dan 1 miljoen zeevogels jaarlijks omkomen in netten gebruikt voor de commerciële visserij en dat van de 7 miljoen vogels die ieder jaar voor de handel worden gevangen, de helft sterft bij de vangst of tijdens het vervoer.

— Het natuurreservaat de Hoge Venen, waaraan het Europees Natuurdiploma is toegekend, heeft strengere regels uitgevaardigd voor bezoekers. Een aantal stukken van het reservaat, en met name venen en kwetsbare percelen waar Korhoenders voorkomen, zijn in de C-categorie opgenomen, d.w.z. dat ze alleen betreden mogen worden met uitdrukkelijke toestemming en in begeleiding van een gids.

— De Droge Crau, onlangs aangewezen tot speciaal beschermd gebied, beslaat 11500 ha, bijna alles wat er nog in Frankrijk bestaat aan "cousous" (droge steppen).

Met deze maatregel heeft dit land blijk gegeven zich in te willen zetten voor het behoud van het leefmilieu van de wilde fauna en flora, karakteristiek voor de Crau. Zie ook het artikel over de Crau van Robert De Lust in Wielewaal, mei 1989, blz. 85-89.

— De Italiaanse overheid heeft het voornemen aangekondigd twee nieuwe gebieden onder de bescherming te brengen van het Verdrag van Ramsar: het gebied van Diaccia Botrona, Grosseto in Toscane, en de streek van Paendi della Trappola, in het mondingsgebied van de Ombrone in het Natuurpark van de Maremma (Toscane).

— Het Hongaars gedeelte van het Meer van Neusiedel (dat zijn statuut in 1977 heeft verkregen) is bevorderd tot nationaal park. Het betreft hier het vijfde nationaal park in Hongarije, na die van Hortobagy, Kiskunsag, Bükk en Aggtelek. Het Meer van Neusiedel, waarvan sommige stukken zijn opgenomen op de lijst van gebieden van het Ramsar-Verdrag, is voor watervogels van groot belang. Het stuk dat nu beschermd is, vormt tevens een biosfeer-reservaat.

— De Zebra-forel uit de Doubs, een wilde forelsoort die karakteristiek is voor die zijrivier van de Saône, wordt met uitsterven bedreigd: van de 1000 forellen zijn er nog zo'n zes tot acht exemplaren over. Daarvoor zijn verschillende redenen aan te wijzen: stuwdammen (Châtelot, Refrain) die verschillen in de waterstand veroorzaken (hetgeen funest is voor de fauna en flora), verontreiniging van het water en overbevising.

— Het Groot Koraalrif dat zich uitstrekt over meer dan 2000 km langs de kust van Noord-Oost-Australië, wordt bedreigd door zowel natuurlijke gevaren als door menselijke activiteiten. Het rif dat 80000 jaar geleden ontstond, bestaat uit een keten van 3000 kliffen waar duizenden schelpen- en vissoorten leven. Jaarlijks komen zo'n 500000 bezoekers naar deze belangrijke attractie die de Australische toeristenindustrie 1 miljard dollar oplevert.

De bedreigingen van dit opmerkelijke gebied vinden deels hun oorsprong in natuurlijke omstandigheden zoals ernstige overstromingen die dit jaar in Queensland tot 85 % van het koraal hebben vernietigd, evenals de meeste vissen rondom enige eilanden waar het zoutgehalte van het zeewater door het zoete water is afgenomen. Anderzijds hebben landbouw-residuen, afkomstig van suikerrietvelden en boomgaarden, die in het zeewater terechtkomen, eveneens aanzienlijke schade toegebracht.

— De Duitse Stichting voor het behoud van de bedreigde planten heeft de Lavendelheide uitgeroepen tot bloem van het jaar.

— De Cypriotische regering heeft de jacht tijdens de vogeltrek in het voorjaar formeel verboden. Met dit besluit, dat niet door alle jagers op het eiland met instemming is ontvangen, wordt een einde gemaakt aan een praktijk die grote schade aanrichtte aan talrijke vogelsoorten.

— Bij Ministerieel Besluit zijn bijna 2000 km stromen en beken in Frankrijk onder bescherming gesteld. Daardoor wordt de totale lengte van beschermde rivieren en beken op bijna 20000 km gebracht, d.w.z. op 6 % van het totale hydrologische bestand. Door deze maatregel wordt met name het zoetwatermilieu dusdanig in stand gehouden dat het geschikt is voor het visbestand en wordt de restauratie van migrerende vispopulaties

bevorderd. Zo kunnen bijvoorbeeld in deze stromen geen nieuwe waterkrachtcentrales worden gebouwd en de centrales die al in bedrijf zijn kunnen alleen dan worden gehandhaafd en eventueel gemoderniseerd, als de hoogte van de stuwmuren niet wordt gewijzigd.

— Frankrijk heeft aangekondigd een natuurreservaat in te richten in de "Hauts de Villaroger". Het nieuwe reservaat is gelegen op de noordhelling van de Mont Pourri (3779 m), tussen 1300 en 3600 m en ziet uit op het dal van de "Haute Tarentaise". Door de aanwijzing van dit gebied tot natuurreservaat, dat aansluit op het nationale park van de Vanoise, wordt de uitzonderlijke fauna en flora onder doeltreffende bescherming gesteld. In tegenstelling tot het hart van het park van de Vanoise, omvat het nieuwe reservaat talrijke bossen waar 's winters de Korhoenders en Gemzen toevlucht kunnen vinden.

— In een wetenschappelijk rapport, dat onlangs is opgesteld door de Greek Animal Welfare Fund over de flora, fauna, geschiedenis en cultuur van de Strofadia-eilanden, wordt gewezen op het uitzonderlijke belang van deze eilanden als rustplaats voor vogels op hun voorjaars trek uit Afrika. Het rapport dringt er op aan om de Strofadia-eilanden tot natuurmonument te verklaren vanwege de ecologische en historische betekenis van dit gebied, en tot beschermd gebied voor trekvogels en inheemse beschermde soorten. Ook zou de wet op het verbod van de voorjaarsjacht (maart en april) moeten worden nageleefd, en een einde gemaakt worden aan de afslachting van zowel trekvogels als inheemse vogels.

— Voor het eerst in zijn geschiedenis is het Europese Natuurdiploma van de Raad van Europa ontnomen aan een gediplomeerd beschermd gebied: het Franse Nationale park van de Westelijke Pyreneeën. De moeilijke beslissing om het Diploma niet te verlengen is door het Comité van Ministers van de Raad van Europa genomen onder meer op grond van de achteruitgang van de Col du Somport. Jacht en verstoring van de Beren zijn hiervan de voornaamste oorzaken.

— Twee jaar nadat een commissie van deskundigen was opgezet voor het behoud van het Auerhoen, is in het Voagezen-gebergte een eerste bemoedigende balans opgemaakt. De populaties van het Auerhoen zijn op het ogenblik volledig bekend en worden regelmatige gecontroleerd; hun verspreidingsgebied in de hele Voagezen omvat 25000 ha, waarvan 85 % is gelegen binnen de bossen die door het Office National des Forêts worden beheerd.

— Vanaf december 1991 worden in Duitsland progressieve maatregelen genomen om verpakkingsmateriaal te recyclen en aldus fabrikanten en winkeliers te verplichten om de verpakking van verkochte producten opnieuw te gebruiken of te recyclen. Vanaf 1993 wordt een systeem van verplicht statiegeld ingevoerd voor flessen, flacons en wegwerp-artikelen.

Door de Duitse Milieuminister aangekondigd als "het einde van de weggooi-maatschappij" moeten deze maatregelen leiden tot een jaarlijkse reductie van 12 miljoen ton van de Duitse berg huisafval, die thans in het voormalige West-Duitsland 30 miljoen ton bedraagt.

— Het Zuid-Afrikaanse Ministerie van Milieu heeft onlangs de Witte haai tot beschermde diersoort verklaard. Het aantal van deze grote haaien loopt namelijk in de hele wereld terug en ofschoon levensgevaarlijk voor de mens, wordt de belangrijke rol van de Witte haai in het zeemilieu terecht erkend.

— De Zilvermeeuwen die op Trébérion, Bretagne (Fra) broeden, foerageerden tot en met 1988 voornamelijk op de vuilstortplaats van Brest, op 12 km afstand van de kolonie. Na de inwerkingstreding van een vuilverbrandingsinstallatie in december van dat jaar is de hoeveelheid afval die er wordt gestort, met 80 % afgenomen. De voedingsconditie van de kuikens van de kolonie is sedert het inwerkingtreden van de verbrandingsinstallatie sterk achteruit gegaan: het percentage jongen dat vliegvlug wordt, is mede daardoor met nagenoeg de helft afgenomen. Het succes per broedpaar bedraagt nu 0,5 jongen per paar, tegenover 1,3 per paar voorheen.



Jonge Zilvermeeuw met plastic om snavel en nek

Foto: A.C. Zwaga

— In 1989 zijn 4334 Tijgers geteld, tegen 4005 in 1984. Van deze Tijgers leven er 1327 in 18 tijgerreservaten die tezamen een gebied van 28017 km² omvatten.

— De burgeroorlog in Kroatië heeft heel wat schade berokkend aan het milieu. Dat is o.a. het geval met het gebied van Kopacki Rit, waar de Sava en de Donau samenvloeien. Niet alleen is het een belangrijke pleister- en foerageerplaats voor trekvogels en wintergasten, maar vooral is het een belangrijke broedplaats voor de Zeearend (15 paren).

Hetzelfde geldt voor het Lonsjko Polje natuurpark, waar 15 tot 20 paren Zeearenden nestelen, evenals 200 paren van de bedreigde Kwartelkoning. Uitgestrekte delen bos zijn verwoest, de olie van een gebombardeerde raffinaderij heeft de Sava-rivier bezoedeld en er wordt overal gestroopt. Voor wie iets meer wil weten over die gebieden, verwijzen we naar het artikel van Guy Robbrecht in Wielewaal, november 1990, blz. 221-223.

— De nieuwe jachtwetgeving van Italië (januari 1992) betekent voor de vogelbescherming een enorme stap achteruit. Elke regio mag de jachttermijn verlengen en verboden vangtuigen toelaten. Straffen voor het schieten van beschermde soorten zijn verminderd. Drie vogels werden toegevoegd aan de lijst van bejaagbare soorten, maar geen enkele werd afgevoerd.

Met de richtlijnen van de EG en de conventie van Bern werd absoluut geen rekening gehouden. Wat het natuurbehoud betreft is Italië meer dan ooit mijlenver verwijderd van de rest van Europa.

— Volgens een recent onderzoek van de Internationale Raad voor Vogelbescherming komen 20 % van de vogelsoorten van de wereld voor in slechts 2 % van de oppervlakte van de aarde. Hieruit volgt dat een groot

aantal soorten kan gered worden door een relatief klein aantal initiatieven.

Omgekeerd zou het verlies of de degradatie van deze kleine gebieden het uitsterven van een groot aantal soorten met zich meebrengen.

— Een steward van de British Airways, Charlie Moores, heeft een jaar lang uitsluitend naar vogels gekeken ter gelegenheid van "Speedbirding 1991". Gedurende dat jaar zag Charlie 1856 soorten tijdens 1000 uren vogelobservatie in 30 van de belangrijkste vogelgebieden van de aarde. Het geld van de sponsors gaat naar het ICBP-project Sisseron in Dominica.

— De Rode sijs *Serinus cucullatus* wordt met uitsterven bedreigd door de vogelhandel. De soort wordt bejaagd niet voor zichzelf maar omdat ze zo goed kan gekruist worden met tamme Kanaries. De rode of roodachtige hybriden zijn zelf vruchtbaar. De soort is endemisch in

Venezuela en niemand weet hoeveel exemplaren er van overblijven. Het ene rapport spreekt van 600 tot 800, het andere van 6000, in ieder geval veel te weinig.

— In Groot-Brittannië gaat jaarlijks een British Bird-watching Fair door. De inrichters van dit vogelwaarnemerssalon schonken in 1991 20000 pond voor een project in de Donau-delta in Roemenië. In 1992 gaat het geld naar het ICBP-project om de Spaanse steppen te redden.

— In het Verenigd Koninkrijk gaat jaarlijks ook een Birdrace door. Groepen van 4 moeten trachten gedurende 24 uur zoveel mogelijk vogels te noteren in één enkel land. De opbrengst van de Birdrace gaat eveneens naar het project om de Spaanse steppen te vrijwaren. Alle Britse ornithologen worden aangespoord om aan de Birdrace deel te nemen.

H. Franckx en R. De Fraine

Verenigingsberichten

UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE RAAD VAN BEHEER VAN ZATERDAG, 1 AUGUSTUS 1992

- Met het maartnummer 1993 zal een lidmaatschapskaart opgestuurd worden.
- De "lange jacht" is afgeschaft voor 1 jaar. Zowel de nationale Wielewaal als afdeling Bree zonden een protestbrief in.
- De Wielewaal zond een dankbrief aan minister De Batselier i.v.m. de positieve maatregelen in de jachtwetgeving.
- Een bezwaarschrift werd ingediend tegen de aanvraag van een permanente crossomloop op het grondgebied Malle/Klokkeven naast het natuurreservaat De Bonte Klepper.
- De algemene vergadering heeft plaats op zondag, 21 februari in de Heischuur te Oud-Turnhout.
- Momenteel zijn 2 personen in dienst via Weerwerk. Er wordt een aanvraag gedaan voor 5 personen in de regio Mechelen.
- De kleurselecties van Wielewaal en Oriolus worden bewaard in het Wielewaalhuis. Ook de afdelingen kunnen deze aanvragen.
- Oriolus wordt uitgewisseld met Troglodytes uit Kroatië.
- Gezien de meerderheid van de afdelingen en gidsen tevreden is over de natuurrijkdag van 10 mei wordt een heruitgave gepland op 5 september 1993.
- Door een kortgeding kon in De Lierman het omzetten van 24 ha weiland naar maïsakker verhinderd worden. Deze vegetatiewijziging zou nefaste gevolgen gehad hebben voor de weidevogels.
- In de Vlassenbroekse Polder is een kortgeding aangespannen tegen een illegale weg en tegen een kleiduifschieting.
- Klein Brabant verandert zijn naam in Klein Brabant-Rupelstreek. Afdeling Hemiksem, Schelle en Rumst gaan over van Antwerpen-Zuid naar bovenvermelde afdeling.

De raad van beheer wijst er toch op dat meer afdelingen noodzakelijk zijn voor het bekomen van de provinciale subsidie in Antwerpen.

- Noord-Limburg is tevreden over de congresuitstappen. De opkomst was goed en de deelnemers waren opgetogen.
- Het congres 1993 gaat door in de afdeling Noorderkempen. De uitstappen hebben plaats op zondag, 9 mei in de Maatjes en in de Kalmthoutse Heide. Het symposium gaat door in het college te Essen op zondag, 21 november. Het thema is: Wielewaal 60 jaar en toch springlevend. Een bijdrage wordt gevraagd aan de afdelingen voor korte spreekbeurten of diaserieën i.v.m. studiewerk, reservaten, enz.
- Voor het schildpadproject in Costa Rica werd door de Wielewaalwerkgroep Hyla 68.000 F ingezameld. De giften werden doorgestuurd naar Costa Rica.
- De werkgroep Promotie vergaderde op 19 mei en 23 juni. Er komt een nieuwe zwart-wit folder en een meerbladige folder rond natuurbeheer. In beide folders is plaats voor eigen tekst van de afdelingen. Eind '92 wordt een geschenklidmaatschap gepromoot. Nieuwe leden krijgen een sticker en een verwelkomingsbrief.
- Op 27 juni was er een vergadering van de Wielewaalafdelingen van West-Vlaanderen. Milieuranalen zijn in een startfase in verschillende gemeenten.
- De Wielewaal ontving aankoopsubsidies van de provincies Antwerpen en Limburg, evenals van het Wereldnatuurfonds.
- De Stichting Leefmilieu bezorgde ons nieuwe borden voor de natuurreservaten.
- Voor de nieuwe aankopen zie het reservatennieuws. De Wielewaalreservaten Neerhelst te Geel en Longkruidbosjes te Oudenaarde werden door de Hoge Raad voor Natuurbehoud gunstig geadviseerd voor erkenning.
- Het betoelagingsbesluit van de Mina-Raad is goedgekeurd op 3 juni en verscheen in het Staatsblad van 4 augustus.

De nationale Wielewaal deed een aanvraag en de afdelingen kregen de raad dit eveneens te doen.

- ☐ Een petitie met protest tegen een giftige stortplaats in de Argonne werd rondgestuurd naar alle afdelingen.
- ☐ Schelde-Leie gaat een dubbele CD Zang der Vogels uitgeven.

H. Franckx

NATUUR- EN MILIEUKWIS - LAND VAN WAAS

Op vrijdag 20 november '92 organiseert Wielewaal Land van Waas Zuid de eerste grote Natuur- en Milieukwis, met als inzet heel wat waardevolle prijzen.

Deze kwis gaat door in het Parochiecentrum 'Ons Huis', Schoolstraat, Sint-Niklaas, en staat open voor ploegen van max. 4 personen.

Er wordt stipt gestart om 20 uur. Het inschrijvingsgeld bedraagt 100 F per persoon.

Inschrijven vóór 14 november bij Luc Van der Stoelen, Passtraat 32, 9100 Sint-Niklaas. Rek.nr. 001-2187669-07.

Volgende thema's komen aan bod:

1. Zee, strand en duinen
2. Sloot en plas
3. Bossen
4. Wegbermen, akkers en graslanden
5. Ongewervelden
6. Inlandse zoogdieren
7. Slikken en schorren
8. Natuur in de stad
9. Milieubescherming
10. Natuurreservaten

De vragen moeten schriftelijk beantwoord worden en worden veelal verduidelijkt d.m.v. dia's of geluidsfragmenten. Ook zal er een eenvoudige zaalkwis worden gehouden tijdens de pauze, waaraan zowel de kwissers als hun supporters kunnen deelnemen. Dus... allen op post op vrijdag 20 november 1992.

Trein-Tram-Busdag 1992 - 4 oktober

FIETSEN LANGS HET BELS LIJNTJE: EEN STUK SPOORWEGHISTORIE ONTSLUIT EEN NATUURMONUMENT

Uitnodiging voor een 20 km-lange fietstocht langs het Bels Lijntje met verkenning van het Turnhoutse Vennengebied en 'Het Spoorlijntje'.

Vertrek met NMBS-fietsen vanaf het station van Turnhout.

Op 1 oktober 1867 reed de eerste trein tussen Turnhout en Tilburg. De lijn werd uitgebaat door de 'Grand Central Belge', waarvan later de naam 'Bels Lijntje' is afgeleid. Nochtans liepen van de 30 km spoor tussen Turnhout en Tilburg er slechts 8 op Belgisch grondgebied.

Toen in 1872 de spoorwegbrug over de Moerdijk gereed kwam, werden sneltreinen via Antwerpen-Roosendaal geleid en ging de exploitatie van het Bels Lijntje bergaf.

Nieuwe perspectieven boden zich aan toen omstreeks de eeuwwisseling het Nederlandse deel eigendom werd van De Staatsspoorwegen (nu NS). Om de drukke lijn Antwerpen-Roosendaal te ontlasten van het goederenvervoer werd het Bels Lijntje ingeschakeld. In 1906 verscheen een enorm station op de grens. Ook voor het internationale reizigersverkeer werden opnieuw plannen voorbereid.

Om een aantal redenen, waaronder WO I, werd het grensstation te Weelde-Station een mislukking. Het Bels Lijntje bleef een lokaal spoor tot in 1934 het geregeld personenvervoer werd stopgezet. Op 1 juni 1973 reed de laatste trein. Tot in 1984 werd de lijn nog door een stichting geëxploiteerd als toeristenboemeltje.

Overblijfsels van het spoorwegverleden vinden we nog hier en daar. Van het imposante grensstation te Weelde-Station zijn slechts schamele resten overgebleven.

Thans kan de fietser ervaren wat spoor en natuur hebben voortgebracht. Het Bels Lijntje is immers omgevormd tot een aantrekkelijke fietsroute tussen Turnhout en Tilburg.

Op Belgisch grondgebied wordt het vennengebied ten noorden van Turnhout door het Bels Lijntje doorsneden. Een mozaïek van natte en droge heide, voedselarme vennen, dennenbossen en natte weiden zijn het leefgebied van zeldzaam geworden vogels en een unieke flora.

Deskundige gidsen van de Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie 'De Wielewaal' bezoeken met u het gebied en zullen op de TTB-dag uitleg verschaffen bij de belangrijkste bezienswaardigheden. Zij zullen toelichting geven bij de resultaten van het actief natuurbeheer dat de laatste jaren, in samenwerking met de v.z.w. Natuurreservaten, in dit gebied werd verricht.

Verder, op de Belgisch-Nederlandse grens, herbergt het Wielewaal-reservaat 'Het Spoorlijntje' een rijke fauna en flora. Reeds 328 plantesoorten werden hier gevonden. Tussen de overblijfselen van het vroegere rangeerstation heeft de natuur gedurende vele jaren ongestoord haar gang kunnen gaan. Ook hier wordt een rondleiding verzorgd door Wielewaalgidsen.

Praktisch

- ☐ Vertrek: na aankomst van de trein Poperinge-Kortrijk-Gent-Mechelen-Lier-Turnhout om 10.11 u. in het station van Turnhout.
- ☐ Terug: voorziene terugkomst in het station van Turnhout: 16.00 u., vertrek trein alle richtingen: 16.31 u.
- ☐ Inschrijving voor deze excursie is verplicht i.v.m. reservatie van de fietsen bij N.M.B.S. (deelnameprijs: 120 F per fiets, ter plaatse te betalen); kinderfietsen voor kinderen vanaf 10 jaar zijn beschikbaar; voor kinderen tot 6 jaar zijn kinderzitjes aanwezig.
- ☐ Inschrijven kan — tijdens werkuren — op het telefoonnr. 014/41 22 52 van het secretariaat van de Wielewaal te Turnhout; gelieve te vermelden hoeveel heren-, dames- en kinderfietsen gevraagd worden; Uiterste inschrijvingsdatum is **woensdag 30 september**
- ☐ Het aantal deelnemers wordt beperkt tot 50.
- ☐ Knapzak meebrengen, evenals goede schoenen en regenkledij.

Verdere informatie over Turnhout en omgeving: VVV-Turnhout, Grote Markt 1, 2300 Turnhout, tel. 014/42 21 96, vanaf 1 oktober zondag gesloten.

STUDIEDAG 'KLEINE LANDSCHAPSELEMENTEN'

Wielewaalafdelingen Schelde-Leie en Zwalm richten samen met Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen en Stichting Omer Wattez bovenvermelde studiedag in op zaterdag 10 oktober 1992

Voorlopig programma :

- 09.30 u. Onthaal en koffie
- 09.55 u. Inleiding door de moderator (Lic. K. De Waele)
- 10.00 u. Mevr. R. Bogaerts - Limburgs provinciaal project kleine landschapselementen
- 10.25 u. Ir. A. De Groote - Belang van kleine landschapselementen voor de landbouw
- 10.50 u. Dhr. G. Tack - Historische aspecten van kleine landschapselementen in de Vlaamse Ardennen
- 11.15 u. Korte pauze
- 11.30 u. Dhr. E. Raepsaet - Belang van kleine landschapselementen voor het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen - Juridische aspecten
- 11.55 u. Vraagstelling en panelgesprek
- 12.15 u. Slotwoord en uitreiking prijzen fotozoektocht 'Herstel het landschap' door dhr. P. Van Ceunebroeck, voorzitter Stichting Omer Wattez.
- 12.30 u. Middagpauze
- 14.00 u. Busexcursie
- 17.00 u. Receptie

Praktische gegevens :

Plaats: Restaurant "De Zalm" (vlakbij de markt), Hoogstraat 4, 9700 Oudenaarde

Inschrijvingen: voor 20 september op het Milieucentrum, Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde, tel. 055/31 80 91

Inschrijvingsgeld :

- | | |
|--|--------|
| - voor het ochtendprogramma | 250 F |
| - voor het ochtendprogramma + middagmaal | 750 F |
| - voor het ochtendprogramma + middagmaal + busexcursie | 1000 F |
| - busexcursie | 250 F |

DERDE PROVINCIALE NATUURKWIS TE LIER

Fondswerving voor reservataankoop.
Gezellig de natuur leren kennen
Niet bescheiden zijn en... MEEDOEN !

Na het grote succes van de twee vorige edities richt Wielewaal Lier op zaterdag 21 november 1992 haar **derde provinciale natuurkwis** in ten voordele van haar reservatenfonds met als hoofdproject: de verwerving van de "Kartelbladbeemd": de derde laatste en grootste genetische populatie van Moeraskartelblad in Vlaanderen.

Deze leerrijke kwis, die in een aangename sfeer wordt opgebouwd, staat open voor ploegen tot max. 5 personen en bevat vragen over alle mogelijk disciplines van de natuur: vogels, planten, insecten, zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, milieu, reservaten,...

Wij verwachten uw inschrijving voor 10/10/92: 500 F/ploeg op onderstaand rekeningnummer.

Iedere deelnemer krijgt een aandenken! Onze Derde Provinciale Natuurkwis vangt aan om 19.30 u. stipt in de polyvalente zaal van het Sint-Gummaruscollege, Kan. Davidlaan 4 te Lier. Bewegwijzering zal voorzien worden. Ruime parking! Tot dan?!

Vriendelijke natuurgroeten, Bestuur WA-Lier

Inschrijvingsformulier

Kwisploeg schrijft in voor de
3de provinciale Natuurkwis WA-Lier.

Verantwoordelijke :

naam:

adres:

tel.:

Het inschrijvingsgeld (500 F/ploeg) zal gestort worden voor 10/10/92 op rek.nr. 000-0606834-02 van WA-Lier t.a.v. Y. Peeters, Antwerpsestr. 120 Lier.

Dit formulier graag naar WA-Lier, M. Vermeylen, Vogelzangstraat 21, 2560 Nijlen en dit ook voor 10/10/92.

Voor alle inlichtingen: 03/481 94 79.

Dank bij voorbaat !

Boekbespreking

Achilles Cools. Kauwen in de spiegel. Lannoo, 144 blz. 495 fr.

Dit voorjaar verscheen het eerste boek van Wielewaler Achilles Cools, die bij velen van ons in de eerste plaats bekend is door zijn prachtige etsen die steeds de natuur als onderwerp hebben.

Als toelichting bij dit boek laten we hier prof. Jaap Kruithof aan het (voor-)woord.

"Achilles Cools is een kunstenaar die de authenticiteit in zich draagt. Een bekend schilder en graficus die op een persoonlijk manier de eenvoudige dingen van het leven vastlegt. Als ik zijn werken op een tentoonstelling bekijk, schieten me na het bezoek de volgende woorden te binnen: sober, beheerst, bedachtzaam, sensibel, verfijnd, intiem, zuiver, waarachtig, stil. En bovenal een diep respect voor de natuur.

Nu heeft Cools dit merkwaardige boek *Kauwen in de*

Achilles Cools KAUWEN in de spiegel



lanoo

spiegel geschreven. Een ontdekkingsreis in de wereld van de kauwen. Hij stichtte jaren geleden een kolonie. Meestal werkt hij thuis waardoor hij dagelijks met zijn vogels kan omgaan en ze er schildert. Hij leeft tussen zijn kauwen, helpt en bestudeert ze. Zijn boek is het resultaat van een geduldig en voorzichtig ervaren, observeren, experimenteren, interpreteren en nadenken. Op elke bladzijde voel je het samengaan van wetenschappelijke ernst en eerbied voor het leven in de natuur. Achilles is de levensgezel en vriend van zijn vogels, hij stelt zich op gelijke rang met hen en probeert zich in hun reële toestand in te leven, mijlen verwijderd van het ongevoelige en manipulerende waarnemen van de klassieke positivisten.

Kauwen zijn bijzondere vogels, dat merk je al lezend. Ze hebben een geheugen en zijn in staat vooruit te denken. Ze overzien en interpreteren hun wereld vliegensvlug en kunnen leren. Ze communiceren met behulp van allerlei soorten 'roepen'. Ze verdiepen zich in ingewikkelde spelletjes en houden elkaar soms voor de gek.

Cools beschrijft zijn kauwenwereld op een werkelijk veelzijdige manier. Hij geeft beschouwingen over de sociale structuur, hoe de hiërarchie tot stand komt en werkt, over liefde en vriendschap, communicatie, agressie en verzoening, altruïsme, intelligentie en nog veel meer aspecten.

Ik heb zijn boek in één ruk uitgelezen. Telkens liep ik enthousiast naar mijn vrouw met de woorden: 'Moet je dit eens horen!'

Hun gezichtsvermogen is tweeëneenhalf maal zo groot als dat van de mens. Kauwen beheersen de vliegkunst op een superieure wijze, zoals Sperwers. Zonder veel inspanning kunnen ze bij sterke wind meer dan 100 km per uur halen. De auteur beschrijft het allemaal erg treffend.

Kauwen zijn strikt monogaam ingesteld. De paartjes gaan met veel toewijding en tederheid met elkaar om. Ze verwennen elkaar. Echtscheiding, homofilie, driehoeks-verhouding en overspel komen echter ook voor. De koppels zingen samen zelfs duetten en oefenen vooraf duchtig.

Cools deed allerlei merkwaardige ontdekkingen bij zijn vogels. Zo beschrijft hij een kauw met een voorkeur voor rood. Het behandelen van hun nest met sigaretten-peukjes tegen parasieten. Sommige kauwen nemen zowel een sneeuwbad, een zonnebad, een rookbad als een mierenbad. Hij bewijst hoe ze op allerlei manieren zelfs kunnen liegen. Hij constateerde spontaan werktuiggebruik. Indrukwekkend zijn ook de fantasierijke spelletjes met wisselrollen. Uitgerust met technische apparatuur analyseerde Cools hun taal, leerde ze begrijpen, maar ontdekte ook dat ze dialecten hebben.

In de kolonie wordt er nooit werkelijk gevochten tussen de leden. De auteur vond duidelijk sporen van altruïsme. Zo zijn er kauwen die jonge spreeuwen voeren. Aandoenlijk is ook het verhaal van een vogel die van Achilles 'kom' leerde en het daarna tegen zijn vrouwtje riep.

Cools is gelukkig geen koele, ongenaakbare observator. Integendeel, hij geeft om zijn vogels, is begaan met hun lot. Hij schrijft niet alleen over de kauw, als soort, maar ook over individuen, vogels die hij als sterke persoonlijkheden leerde kennen. Prachtig zijn de beschrijvingen van respectievelijk Gent, Scharminkel, Hannibal, Roetert en nog enkele andere kauwen.

In dit boek laat Cools zich kennen als een voortreffelijk etholoog en een overtuigd natuurbeschermers. Centraal staat het pleidooi voor een betere omgang van de mensen met de dieren en tegen menselijk onbegrip en arrogantie. Hij vertelt zoals hij tekent, graveert en schildert, namelijk nauwgezet en met een grote bewondering voor al wat leeft.

Kauwen in de spiegel is een goed gekozen titel voor een heel goed boek. Inderdaad, deze vogels kunnen zichzelf observeren in een vensterglas of in de spiegel die Cools op het dak van zijn huis plaatste. Ze hebben kennelijk een zelfbewustzijn, want ze herkennen zichzelf.

Behalve de kauwen houdt dit boek ook de mensen een spiegel voor, die hen vast en zeker rode kaken bezorgt. Kauwen bezitten een ingewikkeld geheel van gedragspatronen die ons tot nadenken stemmen. We moeten niet alleen de nieuwsgierigheid opbrengen, maar ook de durf hebben hun gedrag met het onze te vergelijken. Kennis moet uitmonden in lering. Door de beeldende beschrijving van zijn vogels wil de auteur ons doen nadenken over ons gedrag. En hij heeft gelijk.

Ik hoop dat duizenden lezers zullen genieten van deze uitmuntende reportage, geschreven vanuit de onwankelbare inzet van Achilles Cools. Na het lezen ervan zullen zij met mij dankbaar zijn dat dit uitzonderlijke boek is verschenen".

Het boek is te koop in de Wielewaal-boekhandel.

Van Aalscholver tot Zeis

NIEUWE AANKOPEN VAN NATUURGEBIEDEN

De voorbije maanden werden weer tal van aankopen van reservaat-terreinen verricht. Niet alleen werden er drie nieuwe aankoopprojecten opgestart, waarbij in twee gevallen nieuwe afdelingen mee aan de "aankoopkar" komen trekken: Bree met de "Sint Maartensheide" en Midden-Kempen (Mol) met het "Griesbroek". Bovendien werden er nog uitbreidingen gerealiseerd van negen reeds bestaande reservaten. We geven hier een overzicht per afdeling of reservatenfonds.

□ Antwerpen

— Klein-Brabant

- Uitbreiding van de "Laenenbemd" te Puurs-Liezele door aankoop op 14.4.'92 van 29a 50ca hooiland (sectie B, nr. 1279).
- nieuw reservaat "de Scheldeschorren van Branst" te Bornem, door aankoop op 26.6.'92 van 1ha schorre (sectie H, nr. 751a) en al meteen een uitbreiding door aankoop op 3.7 van 1ha 3a 13ca (sectie H nrs 750b, 750e, 750f, 751b, 751c en 753a).

— Midden-Kempen

- nieuw reservaat "Griesbroek" te Balen-Olmen, door de aankoop op 23.4.'92 van 1ha 85a 30ca moeras (sectie A nrs 71 en 73).

— Netevallei

- uitbreiding van de "Neerhelst" te Geel, door aankoop op 8.4.'92 van 74a 70ca hooiland (sectie E nr 948).

□ Limburg

— Bree

- nieuw reservaat "Sint-Maartensheide" te Bree-Beek, door aankoop op 30.3.'92 van 1ha 32a 61ca hooiland en bos (sectie A nrs 960a, 961a, 998e, 1151 en 1153).

— Zuid-Limburg

- uitbreiding "De Kevie" te Tongeren door aankoop op 1.7.'92 van 72a hooiland (sectie B nr 282c).

□ Oost-Vlaanderen

— Merelbeke-Melle

- uitbreiding van "Erik De Hoogreservaat-De Putten" te Merelbeke-Melsele, door aankoop op 24.6.'92 van 2ha 10a 23ca moeras en hooiland (sectie A nrs 780a en 783b).

— Schelde-Leie

- uitbreiding van "de Leyhoek" te Deinze-Astene, door aankoop op 19.3.'92 van 74a 10ca hooiland (sectie C nrs 365, 366, 367).
- uitbreiding van "de Langemeersen" te Wortegem-Petegem, door aankoop op 13.5.'92 van 2ha 52a hooiland (sectie C nrs 418b en 419a).
- uitbreiding van "Heurnedal" te Oudenaarde-Heurne, door aankoop op 22.5.'92 van 1ha 81a 27ca weiland (sectie A nrs 744b, 745b, 747).

— 's Heerenbosch

- uitbreiding van de "Vlassenbroekse Schorren" te Baasrode door aankoop op 22.4.'92 van 32a 40ca (sectie A nr 911a).

— Waasland reservatenfonds

- uitbreiding van de "Kreken van Saleghem" te Vrasene door aankoop op 5.5.'92 van 1ha 18a 75ca (sectie A nr 157a).

Ondertussen staan weeral enkele nieuwe aankopen op stapel, o.a. te Aalst, Heist-op-den-Berg, Lommel, Mechelen, Oud-Turnhout, Overpelt en Turnhout.

De Raad van Beheer dankt alle afdelingsbesturen, conservators en andere leden die zich onophoudelijk en onverdroten inzetten voor het beheer en de uitbreiding van ons natuurspatrimonium en alle personen, verenigingen en firma's die door hun financiële steun deze aankopen mogelijk maken.

G. Luyts

NIEUWS UIT HET 'ZUUR BEMKE' TE MECHELEN

In één klap wordt het "Zuur Bemke" 1 ha groter. Op 20 mei heeft onze afdeling een verkoopsovereenkomst afgesloten voor een perceel grasland, groot 99a 65ca. De nieuwe aankoop grenst aan het "Zuur Bemke". Het terrein is aan drie zijden omringd door een twee tot drie meter brede, verlande sloot. In en rond de sloot leven: Gewone pad, Bruine en Groene kikker, Kleine en Alpenwatersalamander. Het terrein ligt iets hoger dan het "Zuur Bemke" en is doorsneden met enkele greppels. De laatste jaren is er een onregelmatige beweiding geweest met enkele schapen.

Dit voorjaar vond ik er o.a. Koekoeksbloem, Pinksterbloem en Moeras-vergeet-me-nietje. Enkele vlinders zoals Dagoogpauw, Oranjetip, Gehakkelde aurelia, Vuurvlindertje en Kleine Vos werden er waargenomen. In het kreupelhout rond de weide zingen, onder meer, Bosrietzanger, Heggemus, Spotvogel, Zanglijster en Nachtegaal.

Deze weide heeft dus heel wat mogelijkheden!

Door een degelijk beheer, met als doel het bekomen van een bloemrijk hooiland, hopen wij dat de merkwaardige flora van het "Zuur Bemke" ook naar deze weide zal uitbreiden. In de toekomst zal er dus een hooiland-reservaat tot stand komen van zowat 1,5 ha.

De aankoop was echter ook uitermate belangrijk voor ons eerste orchideeënperceel, want de eigenaar van de nieuwverworven weide was van plan de 'servitude-weg', die door het "Zuur Bemke" loopt, op te hogen en te verbreden; deze bedreiging is nu dus afgewend.

Als besluit kan gezegd worden dat afdeling Mechelen die reeds jarenlang echt verdienstelijk werk verricht in het domein van natuurbeleving, natuurstudie en natuurbehoud (Mechels Broek), zich nu ook daadwerkelijk inzet voor de aankoop van natuurterreinen.

De nieuwe aankoop zal zowat 500.000 F gaan kosten. Half september moet de uitbreiding van het "Zuur Bemke" betaald zijn en moet het half miljoen op tafel liggen!

Steun onze aankoop! Stort op nummer 000-0875361-33 van De Wielewaal - Afdeling Mechelen, met vermelding "Zuur Bemke". Voor giften van 1.000 F of meer ontvangt u, op aanvraag, een fiscaal attest. Alvast bedankt!

De 100.000 van Du Pont

Het kleurenlaboratorium van de Firma Du Pont - Mechelen bekam een prijs voor de ontwikkeling van milieuvriendelijke verfstoffen.

Om de Wielewaal-Mechelen te steunen bij de aankoop van natuurterreinen, schonk het bedrijf aan de afdeling een som van 100.000 F.

In zijn dankwoord wees onze voorzitter Steven Van Steenkiste erop dat eindelijk ook de industrie opkomt voor het natuurbewoud.

Indien u, beste Wielewaler, een voetje in huis heeft bij een of ander bedrijf dat onze acties zou kunnen steunen... dan is uw hulp steeds meer dan welkom!

JNM steekt een stevig handje toe

De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, afdeling Mechelen heeft ons met man en macht zijn steun verleend. Er werd, inderdaad, een project ingestuurd naar de Stichting Leefmilieu en dit project werd glansrijk bekroond. Hierdoor kwam een spiksplinter-nieuwe raster rond het "Zuur Bemke". Bovendien zijn de JNM-ers alles nog zelf komen plaatsen! De oude prikkeldraad werd verwijderd, braamstruiken gemaaid, gaten geboord voor de omheiningspalen en de nieuwe prikkeldraad gespannen! En dat alles bij een miezerig regenweer.

Hartelijk dank en tot wederdienst bereid.

R. Willockx

AANKOOPGEBIED WIELEWAAL BREE

Wielewaal Bree startte zopas aankopen in de St.-Maartensheide te Beek-Bree.

Dit gebied is natuurgebied op het gewestplan, is onderdeel van het vogelrichtlijngebied in het noorden van de provincie Limburg, is onderdeel van het grensoverschrijdende landschap Stamproyerbroek-Laurabossen-Wijfeltebroek en is natuurkerngebied in het ontwerpplan "Groene Hoofdstructuur Vlaanderen".

De aflijning van het gebied is gebeurd in afspraak met de Stichting Limburgs Landschap. Die organisatie koopt aan in het welbekende Stamproyerbroek en het aansluitende meest oostelijk deel van de St.-Maartensheide.

Het aankoopgebied waarin Wielewaal Bree actief is, is een oud, kleinschalig cultuurlandschap, langsheen de

waardevolle A-beek, waarin eikenbossen, vochtige hooilanden, moerasjes en weilanden elkaar afwisselen. In dit gebied treffen we nog vele kleinschalige landschapselementen aan (houtkanten, bomenrijen, verwilderde perceeltjes).

Het gebied is o.a. bekend als broedgebied van de zeldzame Grauwe klauwier. Het is daarom ook één van de doelstellingen dit gebied voor deze soort nog aantrekkelijker te maken. Andere belangrijke broedvogels zijn Wespandief, Havik, Buizerd, Torenvalk, Boomvalk, Goudvink, Roek, Zwarte specht, Kleine bonte specht, Geelgors (zeer hoge dichtheid/km²), Roodborsttapuit, Nachtegaal, Fluiter (5 koppels), Bosuil, Ransuil... Dit jaar werd trouwens een degelijke inventarisatie van het aankoopgebied uitgevoerd door onze vogelwerkgroep, ook al met het oog op het subsidiëringdossier voor de Vlaamse Gemeenschap. De resultaten hiervan zullen deze winter verwerkt worden tot een eindrapport.

In de korte tijdspanne dat de vereniging aankopen doet in dit gebied (vanaf 1992) hebben we toch reeds een viertal perceeltjes aangekocht en 1 perceel in huur. De voorlopige balans is:

1. aankoop hooiland van 36 are
beheer: als hooiland
2. aankoop van oud weiland van 48 are
beheer: herstel kleinschalig karakter door aanplanting van houtkant rondom de wei, achterste deel van weiland wordt ingericht voor de Grauwe klauwier, het binnendeel wordt gemaaid en afgevoerd.
3. aankoop van perceel eikenbos van 47 are.
beheer: evolutie naar natuurlijk bos.
4. aankoop van perceeltje moeras dat grotendeels beplant is (36 are).
beheer: kappen van beplanting, evolutie naar moeras en/of hooiland.
5. in huur van de gemeente Bree voor negen jaar: 1ha 60a elzenbroek.

Totaal: 3ha 27a in eigendom en/of beheer.

Toekomst: Dit gebied leent zich uitstekend om verder uit te bouwen tot een Wielewaalnatuurreservaat. De landbouwers die hier nog actief zijn, bouwen veelal hun bedrijven stilaan af. Dit maakt het aankopen van percelen eenvoudiger en goedkoper. Dit jaar plannen we nog een serieuze aankoop van ongeveer 1ha.

Voorts werd reeds een wachtlijst aangelegd voor verscheidene hectaren aan te kopen natuurgebied.

Prioritair voor volgend jaar zijn een complex hooiland-percelen van ongeveer 1ha waarin Knolsteenbreek mas-



Grote weerschijnvlinder

Foto: J. Janssen



A-beekvallei, noordgrens van de Sint-Maartensheide

Foto: R. Brusten

saal voorkomt en dat omringd is door enorme bramenwallen (Grauwe klauwier), een hooilandje middenin een loofhoutcomplex (foerageergebied Goudvink) enz.

Het gebied valt tevens in de afgelijnde zone van het pilootproject "Landinrichting Noord-Oost Limburg" van de Vlaamse Landmaatschappij. Misschien dat dit naar de toekomst toe bijkomende mogelijkheden voor inrichting als natuurgebied kan bieden.

Het gebied sluit aan op het illegale recreatieoord "De Luyssen" en op ons Wielewaalreservaat Mariahof. Dit recreatieoord heeft onlangs haar deuren moeten sluiten.

Zoals uit bovenstaande blijkt, liggen in dit gebied nog mooie kansen voor natuurbehoud en natuurontwikkeling. Als plaatselijke Wielewaalafdeling zullen we niets onverlet laten ten gepaste tijde van deze kansen gebruik te maken om op deze manier de waardevolle flora en fauna van Noord-Oost Limburg de bescherming te geven die het verdient.

Het project kan gesteund worden door overschrijving van financiële steun op rekeningnr. 000-0319785-73 van De Wielewaal Turnhout, met vermelding "Reservatenfonds Bree, nr. 36". Zoals steeds ontvangt u een fiscaal attest voor giften van 1.000 F of meer.

P. Hermans

EERSTE AANKOOP VAN WIELEWAALAFDELING MIDDEN-KEMPEN IN HET GRIESBROEK TE BALEN-OLMEN

Samen met de keuze tot naamverandering groeide bij afdeling Midden-Kempen (voorheen Mol) de overtuiging om nu ook te gaan investeren in natuurbehoud door het verwerven van waardevolle natuurgebieden in de regio. De beekdalen en de brongebieden van de Netes — aangeduid als natuurkern- en/of natuurontwikkelingsgebied — leken hiervoor het meest geschikt.

Na contacten met verschillende eigenaars werd in maart een eerste contract getekend voor 2 percelen (samen 1ha 86a en 30ca) in het Griesbroek te Balen-Olmén. Dit gebied tussen de Grote Nete en de Heiloo werd vroeger vooral gebruikt als hooibeemden die regelmatig bevoloed werden d.m.v. een greppelsysteem met aan- en afvoergrachten. Hier en daar werd ook aan turfwinning gedaan en ijzerhoudende grond uitgegraven wat moerasvorming nog begunstigde.

In de jaren '50 raakte het bewateren in verval, kunstmest en machines deden hun intrede en vermits deze waterrijke gronden te veel handenarbeid vroegen, werden ze al vlug opgeplant met Canadese populieren of werden er visvijvers gegraven. Gelukkig bleven er nog percelen liggen waar de natuur opnieuw zijn gang mocht gaan en juist deze stukken maken het gebied zo boeiend en waardevol.

Wielewaal Midden-Kempen is er nu in geslaagd 2 van die percelen te verwerven en voor een 3de aansluitend stuk wordt een beheersovereenkomst afgesloten.

Perceel A (85a 10ca) is een ontoegankelijk moerasland met een grote riet- en holpijpvegetatie waar het beheer beperkt kan blijven tot het verwijderen van overtollige wilgenstruwelen, periodieke verjonging van het Riet en het op peil houden van de waterhuishouding.

Perceel B (1ha 1a en 20ca) is een verruigd en waterrijk hooiland met een weelderige ontwikkeling van ruigte-



Griesbroek, Balen-Olmén

Foto: F. Vreysen



Foto: J. De Schepper

kruiden als Engelwortel, Moerasspirea, Koninginnekruid en een grote zegge-vegetatie. Hier moet gezorgd worden voor beperking van het oprukkende Liesgras door de aanvoer van (te!) voedselrijk water uit de Nete onmogelijk te maken. Een grondige inventarisatie van de terreinen wordt ondertussen uitgevoerd om een optimaal beheer uit te stippelen zodat de rijkelijk aanwezige natuurwaarden niet verloren zullen gaan. Integendeel!

Aan vogels ontbreekt het in dit gebied zeker niet: als voornaamste jaarlijkse broedvogels kunnen we Spotvogel, Sprinkhaanrietzanger, Waterral, Wielewaal, Nachtegaal, 4 spechtesoorten en zelfs IJsvogel vermelden. In de winterperiode pleisteren in de aangekochte percelen Watersnip, Bokje en Roerdomp (= voormalig broedvogel). Verder in de omgeving broeden Buizerd, Torenvalk, Sperwer, Steenuil en Ransuil en natuurlijk ontbreken in zo'n kleinschalig en kruidenrijk landschap de vlinders (erg talrijk!) en andere insecten niet. Ook kleine roofdieren als Bunzing, Wezel en Hermelijn werden al opgemerkt.

In het Griesbroek liggen nog meer biologisch waardevolle percelen die om volledige bescherming vragen. Indien u ons project wenst te steunen, dan kan dit op rek.nr. 413-3090901-53 van Wielewaal Midden-Kempen, Vennestraat 27/bus 2, B-2400 Mol met vermelding RF 27 Griesbroek Olmen.

J. Sas

Goed om te weten

GROENKONTAKT

Groenkontakt is een tweemaandelijks tijdschrift dat zich richt naar beleidsverantwoordelijken, groenambtenaren, tuin- en landschapsarchitecten, tuinaannemers, studenten en allen die zich inzetten voor het behoud, de aanleg en de verzorging van ons groenareaal.

Groenkontakt wordt uitgegeven door de Vereniging Voor Openbaar Groen v.z.w.

In het juli-augustusnummer '92 verschenen o.m. artikels over:

- **Kostenbesparing door ekologisch bermbeheer** (auteur: mw. ir. A.J. Bok, stafmedewerkster "De Groene Ruimte" Wageningen, NL.)

In dit artikel wordt ingegaan op de voordelen van een beheer volgens het bermbesluit, dat gericht is op de ontwikkeling van natuurwaarden. Tevens wordt aangegeven dat men kan besparen door een reductie van de onderhoudskosten en de verwerkingskosten of door een aangepast ontwerp. Een bermbeheerplan kan hierin een rol spelen. Getuige daarvan de gemeente Beesel (NL) waar reeds enkele jaren ervaring is opgedaan met een bermbeheerplan.

- **De functies en de beleving van de stedelijke groene ruimten: groen versus stadsherwaardering** (deel 1) (auteur: dhr. Dirk Vandromme, milieu- en groenconsulent Zwevegem).

Het stedelijk groen kan beschouwd worden als een onderdeel van de stedelijke hoofdfuncties: wonen, werken, recreatie en verkeer. Doordat het bovendien moet voldoen aan de eisen van een groot aantal personen met uiteenlopende behoeften, vertoont het stedelijk groen dan ook een rijke variatie en komt het voor onder verschillende vormen die één of meerdere functies vervullen. De belangrijkste daarvan zijn: de stedenbouwkundige, recreatie, esthetische, socio-psychologische, hygiënische, landschappelijke, economische, educatieve en cultuur-historische functie.

- **Openbaar groen: naar een meer natuurlijk beheer** (auteur: dhr. Johan Heirman, lic. plantkunde)

Reeds in de romantiek was er een tendens om meer natuurlijke tuinen aan te leggen (landschapstuinen). De echte natuurtuinen, die niet alleen

vormelijk maar ook inhoudelijk natuurgericht zijn, kwamen pas veel later. In de stedelijke omgeving met zijn dynamisch en extreem milieu, zijn er heel wat mogelijkheden voor een meer natuurgericht beheer van de groene ruimten. De belangrijkste verschillen tussen een natuurlijk en een meer traditioneel beheer, samen met de mogelijkheden en beperkingen, worden nader belicht.

Dit nummer van Groenkontakt kost 180 F. Een jaarabonnement kost 790 F (voor studenten 660 F).

Voor meer informatie: Vereniging Voor Openbaar Groen v.z.w., Buiten de Smeden-poort 3, 8000 Brugge, tel. 050/31 20 71, fax. 050/31 38 77, Bank: G.K.B.-nr. 068-541980-68.

BOOMPLANTACTIE

Op 28 november 1992 organiseert de regionale natuur- en milieuvereniging Stichting Omer Watez voor de zevende keer haar jaarlijkse Boomplantactie.

Zoals je reeds kan en nog zal vernemen, besteedt de Stichting Omer Watez dit jaar bijzondere aandacht aan "Kleine Landschapselementen" (o.a. een fotowedstrijd juli-augustus, studiedag in oktober,...). Vandaar dat bij deze boomplantactie ook dit thema centraal staat. Want toegegeven, hagen, houtkanten, bomenrijen, alleenstaande bomen, boomgaarden,... maken van onze streek een gevarieerd en aantrekkelijk landschap, dat rijk is aan planten en dieren. Daarom wil de Stichting Omer Watez via deze boomplantactie ook ijveren voor het behoud en het herstel van deze groene landschapselementen. Natuur hoort immers overal thuis, niet alleen in reservaten, ook in de eigen tuin. Een gevarieerde inlandse haag met Meidoorn, Haagbeuk, Sleedoorn,... oogt zoveel mooier en kleurrijker dan een rij blauwe uitheemse coniferen. Een hoogstammige boomgaard is niet alleen prachtig, het is tevens een gezonde en nuttige investering. Als je weet dat één volgroeide hoogstammige appelboom jaarlijks zo'n 200 à 300 kg appels opbrengt, dan ben je toch helemaal overtuigd? Vanuit financieel oogpunt zit je ook goed: één hoogstam tegen de prijs van

ongeveer 6 kg appels, een lachertje, of niet soms?

Vorig jaar herwerkte de Stichting Omer Watez haar plantgids. Bij de keuze van het aanbod van fruitbomen werd geopteerd voor sterke, ziekteresistente rassen, waarbij ook aandacht besteed werd aan de smaak en rijpheidsdatum.

Jacques Lebel, Trezeke Meyers, Jefkespeer, moerbeï, monsieur hâtif, Okkernoot,... zijn een greep uit ons aanbod van fruitbomen (een totaal van 44 soorten). Verder laten we je de keuze uit 44 soorten streekeigen boompjes en struiken voor de aanplant van een haag, houtkant of bos. De plantgids kan aangevraagd worden door storting van 50 F op reknr. 700-0081236-91 van de Stichting Omer Watez, met vermelding Plantgids. De bestelbon kan je gratis aanvragen op het milieucentrum. Alle bestellingen moeten uiterlijk 15 oktober ingestuurd worden.

Ons adres: Stichting Omer Watez, milieucentrum, Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde, tel. 055/31 80 91 (tijdens de kantooruren).

THEMADAG: ZOOGDIEREN EN NATUURBEHEER - NATUURBEHEER EN ZOOGDIEREN

Het Vlaams Zoogdierkundig Overleg (NFWO Contactgroep voor studie en bescherming van Europese Zoogdieren) organiseert op zaterdag 28 november 1992 een themadag rond Zoogdieren en Natuurbeheer, Natuurbeheer en Zoogdieren, in het Milieucentrum van de gemeente Geel.

Op het programma staan een 7-tal lezingen van Vlaamse, Waalse en Nederlandse sprekers over zowel het natuurbeheer in functie van zoogdieren (vleermuizen, kleine marterachtigen,...), als over het gebruik van zoogdieren bij het botanisch beheer van reservaten (grote grazers). Na elke lezing is er gelegenheid tot het stellen van vragen en tot discussie.

Daarnaast is er een postersessie voorzien waar de resultaten van onderzoek en praktijkervaring i.v.m. hoger vermelde onderwerpen aan bod kunnen komen.

Tenslotte is er de mogelijkheid tot het doen van korte wetenschappelijke mededelingen (hiervoor graag van tevoren contact opnemen met de organisatoren).

De themadag is gratis toegankelijk en er is mogelijkheid tot het nuttigen van een middagmaal.

Personen die nog een poster willen indienen kunnen dit doen door voor 1 november 1992 hiervoor in te schrijven.

Voor meer inlichtingen en het definitieve programma contacteer:

Johan Vandewalle, Dept. Biologie UIA, p.a. Grensstraat 133, 2950 Kapellen, tel. 03/664 17 26 fax: 03/664 42 80

Erik Van der Straeten, Dept. Biologie RUCA, Groeneborgerlaan 171, 2020 Antwerpen, tel. 03/218 04 70
Alex Lefevre, Van Peltstraat 11, 2018 Antwerpen, tel. 03/216 95 20.

STUDIEDAG LANDSCHAPSPARKEN DOOR NATUUR- EN STEDESCHOON

Naar aanleiding van twintig jaar beheer in het erkende natuurreservaat De Grote Geule te Kieldrecht (Beveren) richt de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedschoon, in samenwerking met het Gemeentebestuur, te Beveren een studiedag in op 24 oktober 1992. Het is tevens tien jaar geleden dat onder impuls van wijlen Herman Delaunois een studie verricht werd naar de mogelijkheid een landschapspark op te richten in het krekengebied van Oost-Vlaanderen. Dit onderzoek werd verricht met steun van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, de Koning Boudewijnstichting en BBL Vlaanderen. Voor het ogenblik loopt er een grondige studie van het project Euregio Scheldemond vanaf 1991 tot en met 1993. Binnen dit kader wordt ook de mogelijke inpassing van een grensoverschrijdend beschermd krekengebied onderzocht in relatie tot landbouw, woon- en recreatiegebieden gelegen in Oost-, West- en Zeeuws-Vlaanderen.

Volgende sprekers handelen hierover: Dirk De Roose bespreekt het begrip landschapspark als beschermde ruimte: als projectleider.

Marc De Coster bespreekt de idee regionaal landschap, problematiek en uitwerking: als projectleider.

Sylvain Lockefer geeft een overzicht van twintig jaar beheer met knelpunten in de Grote Geule te Kieldrecht: als beheerder.

Frank De Mulder bespreekt evaluatie en perspectieven van een grensoverschrijdend natuurpark Krekengebied binnen het project Euregio Scheldemond.

Na synthese pogen we een werkgroep van natuurbeschermingsverenigingen op te richten met mogelijke inbreng binnen het EG-project.

Deze studiedag gaat door in het historisch kasteel Cortewalle te Beveren.

Het aantal deelnemers wordt beperkt tot vijftig personen met verplichte inschrijving. Voor leden gratis en voor niet-leden 100 F. Wie 's middags wil blijven eten kan deelnemen aan een gezellige koffietafel met drank voor de som van 200 F.

Inschrijving door storting op rekening 068-0554270-39 van Natuur- en Stedschoon Antwerpen.

Beveren is gemakkelijk met het openbaar vervoer te bereiken; bus 81, 82, 83, 84, 85 of 86.

Vertrekpunt: Koningin Astridplein; rijden tot halte "De Klok".

39ste NATIONALE NATUURBESCHERMINGSDAG: NIEUWPOORT

Het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming organiseert op zondag 20 september 1992 zijn 39ste Nationale Natuurbeschermingsdag, in samenwerking met het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, de Duinenwerkgroep van Natuurreservaten, het Marien Ecologisch Centrum-Oostende, het Beschermkomitee Leefmilieu en Natuurbehoud Koksijde, het Stadsbestuur van Nieuwpoort.

Thema: Natuurbehoud en -ontwikkeling in de kuststreek.

Programma:

- ☐ Van 10 u. tot 18 u. kan men in de Stedelijke Vismijn te Nieuwpoort doorlopend infostands bezoeken van natuur- en milieuverenigingen uit heel het land.
- ☐ Van 12.30 u. tot 13 u. vindt in de feestzaal van dezelfde Vismijn de officiële manifestatie plaats (toespraken).
- ☐ Om 13 u. is er gelegenheid tot middagmalen (eetstandjes en drinktentjes ter plaatse).

Geleide wandelingen, er is keuze uit:

- 10.00 u. Natuurreservaat De Westhoek.
Bijeenkomst: 'Vissersdorp', einde Dynastielaan, De Panne (bij het infohuisje van het reservaat).

- 10.00 u. Natuurreservaat De IJzermonding.
Bijeenkomst: clubhuis yachclub (Luchtmacht), Halve Maanstraat, Nieuwpoort.

- 11.00 u. Strandwandeling.
Bijeenkomst: Westerstaketsel.
Nieuwpoort-Bad.

- 14.00 u. Natuurreservaat De IJzermonding.
Bijeenkomst: clubhuis yachclub (Luchtmacht), Halve Maanstraat, Nieuwpoort.
N.B. Om 13.45 u. is er een autocar ter beschikking bij de Vismijn om deelnemers naar de plaats van samenkomst te brengen!

- 14.00 u. Strandwandeling.
Bijeenkomst: Westerstaketsel, Nieuwpoort-Bad.

- 14.30 u. Oostvoorduin.
Bijeenkomst: kerkhof, A. Gerryllaan, Oostduinkerke.
N.B. Om 14.15 u. is er een autocar ter beschikking bij de Vismijn om deelnemers naar de plaats van samenkomst te brengen!

- 14.30 u. Schipgatduinen.
Bijeenkomst: boothotel 'Peniche', Koninklijkebaan, Oostduinkerke.
N.B. De plaats van samenkomst kan van de Vismijn bereikt worden met de kusttram!

Aanbevolen wordt ook een bezoek aan de Duinenabdij te Koksijde, met een tentoonstelling over de evolutie van de kust of aan het Visserijmuseum te Oostduinkerke.

Informatie over bestaande wandelroutes voor individuele wandelaars en wandelclubs zal tijdens de dag verkrijgbaar zijn bij de informatiedienst in de Stedelijke Vismijn.

Verenigingen en groepen die een gids willen aanvragen voor een geleide wandeling of die een tentoonstellingsstandplaats willen reserveren in de Vismijn, kunnen dat doen bij het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen (tel. 03/226 02 91).

Gelieve, als blijk van solidariteit, ook geen andere activiteiten te plannen op 20 september e.k.



HONDACHTIGEN... ONBEKEND EN ONBEMIND

Het nr. 47 (augustus '92) van PANDA, tijdschrift van WWF-België, handelt ditmaal niet over een of ander milieuprobleem of bedreigd ecosysteem in de wereld, maar over een bepaalde familie van de roofdieren die bij de mens nogal uiteenlopende reacties uitlokt. De hond mag dan al de trouwste gezelschapsgedier van de mens, zijn wilde familieleden stonden (en staan) dikwijls in een slecht daglicht.

In dit nummer wordt er eerst een "familieportret" geschetst. Vervolgens komen een aantal soorten wat meer in de koker, Hond, Wolf, Vos, Hyenahond, Dingo en een aantal minder bekende hondachtigen.

Besloten wordt met een overzicht van de bedreigingen die nog steeds voor de meeste van deze soorten bestaan. Toch zijn er ook positieve evoluties bv. wat het wolvenbestand in Italië betreft.

Een interessant overzicht van een sympathieke diergroep. Zoals steeds te koop in de Wielewaalcentrale en in de PANDA-winkels voor de prijs van 60 F.

G. Luyts

CURSUS BOSBOUWBEKWAAMHEID

Het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal richt een lessenreeks "Bosbouwbekwaamheid" in vanaf 19 september 1992 tot en met 23 januari 1993. De reeks bestaat uit 4 excursies en 13 lesdagen. Ze gaat door op zaterdag van 9.00 uur tot 16.30

uur op twee plaatsen: Melle-Gontrode (bij Gent) en Genk.

De lessen omvatten het gehele programma ter voorbereiding van het examen dat de mogelijkheid biedt het getuigschrift "Bosbouwbekwaamheid" te behalen. Het bezit van dit getuigschrift is één van de toelatingsvoorwaarden voor het wervings-examen van groentechnicus (bv. boswachter) ingericht door het Vast Wervingssecretariaat.

De lessenreeks richt zich naar bosliefhebbers in het algemeen, boscijdenaars, gemeentelijke groendienst-ambtenaars en kandidaten groentechnicus, en behandelt onderwerpen als natuurbeheer, bosbouwpraktijk, ecologie, houttechnologie en -identificatie, bosbescherming, visstandsbeheer, houtteeltkunde, plantkunde en wetgeving.

Inschrijven is mogelijk door onderstaande strook ingevuld op te sturen naar het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart en 5.000 F inschrijvingsgeld over te maken op reknr. 068-2128471-27 op naam van het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal met vermelding: inschrijving bosbouwbekwaamheidslessen.

Uiterste inschrijvingsdatum: 31 augustus 1992.

Voor meer informatie kan men zich wenden tot het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal, tel. 02/657 93 64.

Het cursuspakket "Bosbouwbekwaamheid" wordt uitgegeven door de dienst Waters en Bossen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en bestaat uit 14 delen. Deelnemers aan de lessenreeks kunnen deze uitzonderlijk voor 750 F aanvragen bij de Dienst Waters en Bossen, Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel, tel. 02/507 30 51.

LANDSCHAPSWANDELING BOKRIJK VAN DE PERS!!

"Landschapswandeling Bokrijk" is de nummer vijf in de reeks Landschapswandelingen die door het Provinciaal Natuurcentrum werd uitgegeven. De vorige nummers behandelen: Nieuwenhoven, Alden Biesen, Rullingen en Hageven.

In de "Landschapswandeling Bokrijk" komen volgende elementen aan bod:

het natuurlijk kader: bodem en water. Bokrijk is gelegen op de overgang van het Kempisch plateau en de Demervallei. Het gebied ontvangt water dat werd afgedamd, zodat hier

veel vijvers liggen. Bokrijk maakt deel uit van het "vijvergebied Midden-Limburg".

de invloed van de mens: Het Domein Bokrijk is in de Middeleeuwen ontstaan als abdijhoeve temidden van de heide, net als Hengelhoeve en Kelchterhoeve (13de eeuw). Men ontgon de omliggende velden en zette heide en moeras om in akkers, weilanden en visvijvers.

Na de Franse Revolutie werd de hoeve omgebouwd tot kasteel. Toen het Provinciebestuur het domein in 1938 aankocht kreeg het een drie-voudige bestemming: natuur, cultuur en recreatie.

planten en dieren: De brochure geeft een overzicht van de biotopen in Bokrijk, en hun flora en fauna: de bossen, het arboretum en het park, het openluchtmuseum (ook een heel boeiend biotoop!), de vijvers (zowel het viskweekgebied, als het natuur-reservaat "het Wik").

Tenslotte wordt het belang toegelicht van Bokrijk als vogelgebied van internationale allure.

Achteraan in de brochure is een duidelijk wandelkaartje opgenomen. Vier wandelroutes, die het domein Bokrijk doorkruisen, zijn hierin opgenomen.

De illustraties zijn van de hand van Polle Gregoor, graficus en natuurkenner. Aan de hand van tekeningen en kaartjes wordt de informatie heel duidelijk gevisualiseerd.

Tekeningen en planten, dieren en landschappen geven de sfeer van Bokrijk als een indrukwekkend natuurkader.

De 120 pagina's tellende Landschapswandeling Bokrijk is uitgegeven in handig zakformaat, met een weerbestendige kaft.

De brochure is te koop aan 150 F. Ze is te verkrijgen in het domein Bokrijk en in het Provinciaal Natuurcentrum (Zuivelmarkt 33, 3500 Hasselt, tel. 011/21 02 66).

ZOEKERTJE

TE KOOP:

Wielewaal: jaargangen 1978-1992.
Grasduinen: jaargangen 1982-1986
Spotprijs.

J. Ide. Eug. Pacellilaan 17,
2650 Edegem, tel. 03/449 40 59.

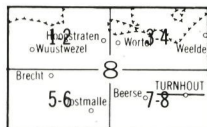
UIT ONZE BOEKHANDEL

STAFKAARTEN VAN HET BELGISCH GEOGRAFISCH INSTITUUT

Alle kaarten 1/25.000 - 1/50.000 - 1/100.000

Vanaf nu verkrijgbaar in uw Wielewaalwinkel. Geen korting op stafkaarten !!

Bestellen doet u zo :



- ☐ KAARTEN 1/25.000
PRIJS: 205 F

U wenst bv. het kaartgedeelte Wortel-Weelde,
uw bestelling wordt dan

1/25.000 NR. 8 (3-4)
WORTEL-WEELDE

- ☐ KAARTEN 1/50.000
PRIJS: 165 F

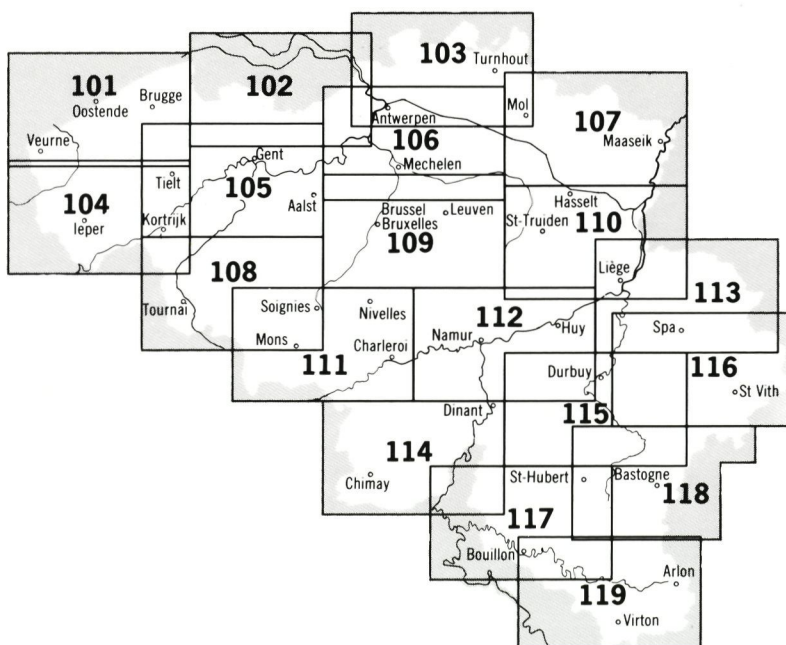
uw bestelling wordt

1/50.000 NR. 8 TURNHOUT
(dus met vermelding van de onderliggende
plaatsnaam in het desbetreffende
kaartgedeelte)

- ☐ KAARTEN 1/100.000 vermelding van het nr. is voldoende (zie kleine kaart)
PRIJS: 235 F

- ☐ ALGEMENE KAARTEN

- Staatsbos Zoniën 1/25.000 195 F
- Hoge Venen 1/25.000 195 F
- Mountain Bike in het zuiden
van de oostkantons 195 F



49ste WIELEWAALCONGRES

Zondag 15 november 1992

Organisatie : Afdeling Noord-Limburg

Thema : Leven in en om kleine landschapselementen

Programma :

09.00 uur ontvangst met koffie

10.00 uur verwelcoming door algemeen voorzitter H. FRANCKX

10.15 uur Johan STEVENS: "De actie Kleine Landschapselementen in Limburg"

10.45 uur pauze

11.00 uur Yves LESSELIERS: "Belang van kleine landschapselementen voor insecten"

11.45 uur middagpauze

13.45 uur Rudy WILLOCKX: "Kleine landschapselementen en amfibieën"

14.30 uur pauze

14.45 uur Ludo SMETS: "Het belang van kleine landschapselementen in het soortbeschermingsplan voor de Kerkuil"

15.30 uur pauze

15.45 uur Albert MERTENS: "Herstel en beheer van vloeiveiden"

16.30 uur Slotwoord door algemeen voorzitter H. FRANCKX

Praktische inlichtingen

Plaats van het gebeuren : Ontmoetingscentrum PALETHE, Jeugdlaan 2, 3900 OVERPELT.

Tel. 011/64 59 52.

O.C. Palethe ligt juist achter de kerk van Overpelt-Centrum. Vanaf de ring rond Overpelt wijzen de borden met "Wielewaal-congres" u de weg.

Inschrijven voor het middagmaal kan door storting van 450 F op bankrekening 456-1122989-47 van Wielewaal Noord-Limburg, 3900 Overpelt vóór 1 november 1992.

Het middagmaal wordt opgediend in Restaurant Het Pelterke, Jeugdlaan 4, naast O.C. Palethe.

Het menu omvat: tomatenroomsoep, varkensgebraad met groentenkrans, frisdrank, ijscrème en kop koffie.

In het ontmoetingscentrum Palethe zelf is er gelegenheid om de meegebrachte boterhammen op te eten.

Voor meer inlichtingen en eventueel laattijdig inschrijven voor het middagmaal kan u terecht bij Albert Mertens, tel. 011/64 94 00.